

॥ श्री ॥

॥ पित्तविजयजी जैन ग्रन्थमाला पुष्प नं १७ ॥

श्रीतपागच्छनायक-अक्षरप्रतिबोधक-जगद्गुरु-

हीरंचरित्रम् ॥

रचयिता-

शिव-भेवाडकेसरि-श्रीनाकोडातीर्थोद्धारक-जैनाचार्यश्रीमद्विजय-
हिमाचलसूरीश्वर-शिष्यमुमुक्षुभव्यानन्दविजयः "शास्त्री"

चीरा १-२४७९

विक्रमाव-२००९

सन्-१९५२

हीरस्वर्ग सं. ३५७

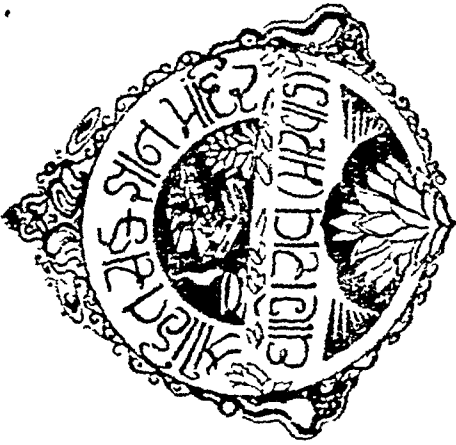
प्रथमावृत्ति

१०००

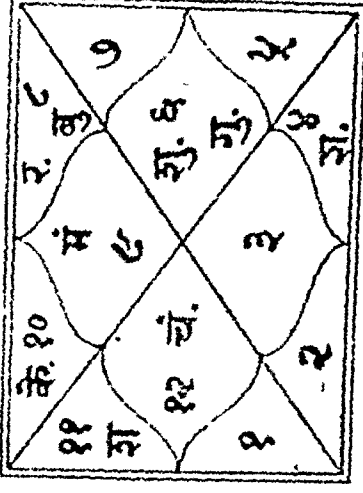
मुद्रक

आनंद भेस

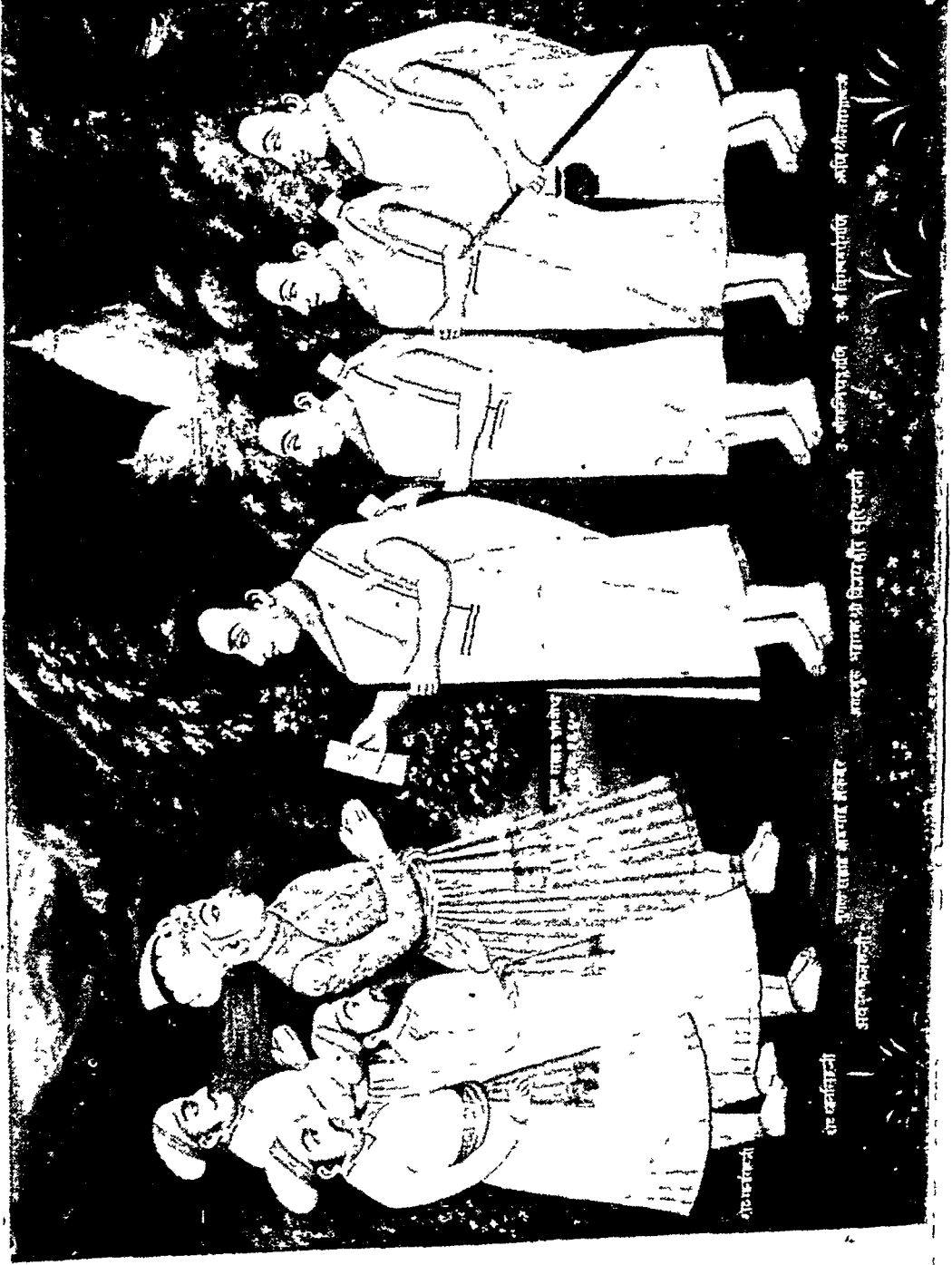
माबलगर

हीरसूरि आचार्य षट् कुंडली

श्रीगणेशाय नमः
१. श्रीगणेशाय नमः
२. श्रीगणेशाय नमः
३. श्रीगणेशाय नमः
४. श्रीगणेशाय नमः
५. श्रीगणेशाय नमः
६. श्रीगणेशाय नमः
७. श्रीगणेशाय नमः
८. श्रीगणेशाय नमः
९. श्रीगणेशाय नमः
१०. श्रीगणेशाय नमः

समर्पणम्

श्रीमतां सद्धर्मविनयमनस्वितादिगुणविभूषितानाम्प्रातःस्मरणीयजै-
 नतन्त्रस्वतन्त्राचार्यवर्यकुलकिरीटजगद्गुरुहीरस्वरिकुलकुमुददि-
 वाकराणां दिगन्तरालविरयातयत्रलकीर्तिनाम्प्रतिपलाहिंसा-
 पालनतत्पराणां बालब्रह्मचारिणां देवज्ञरत्नानामनवधाने-
 कविद्याविद्योतमानमानसकवल्यपथपथिकपन्यासवर्य-
 हितविजयगुरुचञ्चरीकानां मेवाङ्केशरिनाकोडाद्य-
 नेकतीर्थोद्धारक जनाचार्यविजयहिमाचलछरि-
 गुरुदेवानाम्पादपङ्कजयोः पुष्पमिदं सादरं
 समिनयं सचहुमानञ्च समर्पयति-

तदीयशिष्यः-

भग्यानन्दविजयः

आये सहृदयहृदया विपश्चिद्वराः सम्याः !

जगद्गुरुर्हीरसूरिपदोपाख्यानस्य बहुत्र वर्तमानत्वेऽपि तेषु बहुश समासापन्नपद्यमयत्वेन प्रौढा एव वैयाकरणा याथातथ्यतस्तदभि-
प्रायज्ञानीयुर्न चारुपज्ञा, अतएव बहुतराणा जिज्ञासूनामत्याग्रहवशात्तत्सम्बन्धिपूर्वोपनिबद्धेतिहासरासकाव्यकोशमाहात्म्यादन्यैकैकशालोड्य
सरलसंस्कृतगिरासकलोपयोगिगद्यमय हीरचरित्रश्रिमयि पिपासूना विपश्चिता वाचकप्रवरारणागुरत समुपस्थाप्यते ।

अत्र चरित्रनायकेन सत्रा साधु-साध्वीनामाचार श्रावकश्राविकाणा दैवगुरुभक्तिपरायणता, चम्पाचरितपाण्डुमासिकतप परीक्षा,
अकञ्चरसाहिना सुरेराह्वानम्, सूरिपरिक्षा, खट्वाधप्रदेशे एकामजाम्पटखण्डैराच्छाद्य तदुपरि सूरिसमुपवेशनप्रश्ने तत्र जीवत्रयोदूघाटनेन
अयोग्यन्तर्, आकाशप्रदेशे प्रक्षिप्तोष्णीषस्यानयनप्रश्ने रजोहरणस्थलधुलुगुडेन ताड्यमानन्तदागमनम्, ईश्वरखुदाप्रश्ने ईश्वरपरिचय,
धर्मप्रवचनम्, मूर्तिविषये देव्यवयवकुचदर्शनप्रयोज्यविकारोदयप्रश्ने सदुत्तरप्रतिपादनम् जीर्णकन्थोत्थापनप्रश्ने तृणाभ्रभागेन दूरप्रदेशे
प्रक्षिप्य ता तदीयाहङ्कारभङ्गाय एकविंशत्यादोपरि गुरुमुपवेश्य विंशति. पाठ क्रमान्निसार्थ्य निराधारे तस्मिन्पाटे समुपविष्टगुरु समासद
प्रदर्श्य तदुत्तरप्रदानम्, चमत्कारप्रदर्शनप्रश्ने साहे सप्तपूर्वजस्य प्रत्यक्षम्, साहे सूरियुरौ-आत्यन्तिकीश्रद्धाभक्ती, जगद्गुरुविस्मदानम्,
कारागारीपिडारनिवासिनामभयदानम्, अहिंसाफुरमाणम्, चरमश्रद्धाञ्जलि, सुरे पार्थनामकाविमानेन सुधर्मानामकदेवलोकगमनम्, सूरिवि-
षयमधिकृत्य दैविकलाटकम्, विमाणा विमानदर्शनम्, सूरिसंस्कारभूमिसर्मीपे रसालतरुस्तन्निशाया मञ्जरीफलसमन्वित, पट्टधराविजयसेन-

सूरिविलापः, अशान्तस्वान्तजनानां शोकसमुद्राद्बृहद्बहिर्गमनम्, तपागच्छगगनमण्डलेऽपरद्वितीयाचन्द्रोदयः, इत्यादि अघटितघटनापटीयसीः कथास्सान्निवेशिताः ।

तत्तत्कथासुधास्निपीय विमृश्य च संसार-दावानलदग्धाः श्रीमन्तश्च लोलुपा द्रागेव कैवल्यपथपथिकायमानास्त्युरित्यस्माकमाश्वासः । पुरो जैनतरा म्लेच्छा अपि अकब्जरसाहयः कथम्भूता आसन् पुरन्तु सूरिगुणगोष्ठ्या कथन्निर्मलचेतसः सज्जाताः । साधूनान्तदानीन्तना-देशना क क कीदृशी चासीत्, श्रावकाश्च गुरुपादाज्ञापरायणा कीदृश इत्यादि सर्वं रहस्यं चरित्रमिदं यथा प्रतिपादयति न चान्यतथा, तत्सर्वममुनैव लीचनगोचरीभूतं स्यादित्येतावानायासः ।

यदा-चाहम्परमकारुणिकाचार्यवर्त्यश्रीमद्विजयाहिमाचलमूरिगुरुपदाब्जुजान्तिके तदीयासीमदयया योगारूढस्तदैतस्य प्रकाशनसमये समयाभावाद्बाराणसेय नव्यन्यायव्याकरणाचार्याध्यापकवर्त्ये भैथिलप्रवर प. श्रीकृष्णदेवशर्मशास्त्रिवर्त्ये संशोधनकार्यभारोयमारोपितः, तदत्र यत्कष्टेनानुभूतन्तदर्थमात्मानमाभारिणम् मन्ये ।

प्रकाशने चास्मिन् ये ये महानुभावाः परोपकारबद्धपरिकरा विवेकविनयसम्पन्नाः सद्गृहस्थाः श्रेष्ठिवर्या आर्थिकसहायका अनुमोदकाश्च ते सर्वे धन्यवादाहर्हाः ।

अथ प्रमादस्य स्वाभाविकत्वात् कण्टकाक्षरदोषाद् वा यदत्र स्वलनं सज्जातं तत्क्षमासारा विपश्चिद्वरा मधुरदृशा निरीक्षमाणाः ससूचनं क्षमिष्यन्ते मामिति सप्रश्रयं निवेदयति—
भावत्को—सुशुभु भव्यानन्दविजयः

भूमिका

अये सरलहृदया गुणैकपक्षपातिनः !

चरित्रमिदञ्जगद्गुरुहीरकृत्नावतंस-पन्यासवच्ये-पूजनीय-श्रीहितविजयगुरुपदाम्बुजालि-जैनागमज्योतिःशिख्यतत्त्वज्ञ-जैनाचार्य श्रीमद्विजयहिमाचलसूरिवरणचञ्चरीक तत्पट्टधर-शिष्यात्न वैयाकरण मुमुक्षु श्रीभव्यानन्दविजय ' आसि ' विनिर्भित्तसमप्रलोक्य साम्प्रतम्प्रमोदमनुमनामि नितराम् । अस्मिन् सरलेन शब्देनार्थोऽभिप्रायस्तु प्रायः सकलहीरविषयाधिकृतग्रन्थानुयायी सम्पत्प्रकाशितो लसति, तपोगच्छाम्गञ्ज-हीरधरि-महाराजोपाख्यानप्रतिपादकनिखिलकाव्यकोशमाहात्म्यात्राचीन-प्राचीनेति-हामरासेभ्यो ज्ञेये प्रस्तुतमेक पथर्थासम्प्रतिभाति । अलम्बहुलायासेन । एतदीय रमास्वादे कीदृशम्प्रमोदमावहति, तत्रानुभवमात्रमेव प्रमाणम्, नहि मोदकादिरसाद्यनुभवी तदननुभाविनं राशनप्रत्यक्षकारयति, अपितु शाब्दमेव ।

यद्यपि विद्यन्त एव प्राञ्चिप्रचुराणि काव्यानि, परन्तु तेषु किञ्चिदसम्पूर्णं किञ्चिदतिसमासापन्नं किञ्चिद्गुटतमरहस्यं किञ्चित्पद्यमयम् इति न तादृशेन सन्तोषः समेषाम्, एतच्चु तद्द्वैतरीत्येन सर्वथा सकलोपादेयतामासादयितुमर्हतीति-

१-९-५२ }
}

न्याय-व्याकरणाचार्य-प. कृष्णदेव शास्त्री

(दरभंगा-वसैठ-चानपुरा)

ग्रन्थ सहायक सज्जनों की शुभ नामावली

- २०१) शेट कीरचंद बाघजीभाई राजकोट ।
 २०१) तम्बोली फुलचन्द पुरुषोत्तमदासभाई (ह. बाबूलालभाई) जामनगर ।
 २०१) संघषी पोपटलाल दासोदरभाई राजकोट ।
 १२५) शाह त्रिकमलाल वृजलालभाई घडियाली सुरेन्द्रनगर ।
 १०१) श्री महावीर जैन लोज (ह. दोसी मगनलाल पानाचन्द) जामनगर ।
 १०१) दोसी जेटालाल पानाचन्दभाई की धर्मपत्नी वृजकुंवरबेन राजकोट ।
 १०१) श्री जैन तपागच्छ श्राविकासंघ राजकोट ।
 ५१) शा. जगजीवनदास शौभाग्यचन्द (ह. मनसुखलाल, जग, शाह. मेडिकल एडोर राजकोट) धोराजी ।
 ५१) एक सद्गृहस्थ-पाटणवाला राजकोट ।
 २५) शेट दुर्लभजी हरखचन्द बी. ए. एल. एल. बी. प्रमुख जैन तपागच्छ संघ राजकोट ।
 २५) शा. शिवलाल सुदरजीभाई (सुनीम जैन तपागच्छ संघ राजकोट) वटवाणसिटी ।
 २५) शा. नेणसीभाई रतनसीभाई की धर्मपत्नी रलियातबेन राजकोट ।
 २५) शा. प्रभाशंकर सुंदरजीभाई राजकोट ।
 २५) शा. बेचरदास खेतसीभाई वडाल ।

श्री तपागच्छनायक-अकब्बर-प्रतिबोधक-जगद्गुरु

हीरचरित्रम् ॥

श्रीमत्तीर्थकरेषु सत्सु चरमो नित्योऽमरोऽजोऽजरः-
कैवल्यं गत ईश्वरोऽत्र भगवान् श्रीवीतरागप्रभुः ।
ससरोदधिमग्नमन्दमनसां नृणां सुपोतो महान्,
याः सर्वज्ञजिनेश्वरः प्रतिपल वीराय तस्मै नमः ॥ १ ॥
इन्दुकुन्दतुषाराभा वीणापुस्तकरञ्जिता ।
भारती भावनागम्या वाचि मे भातु जाड्यद्वा ॥ २ ॥
यो मेऽज्ञानतमो विनाश्य हृदये ज्ञानप्रदीपम्परम्,
सस्नेहं चलमन्दिरे सक्कुरुणं प्रज्वाल्य निष्कण्टकम् ।
सन्मार्गत्रनु दर्शयत्यनुदिनन्तापत्रयोन्यमूलकं,
तस्मै श्रीगुरवे नमः सुमनसा भूयस्त्रिकालभ्रमः ॥ ३ ॥

पूर्वेणामिन्द्रिहामसमसप्तन्यांश्च कल्पयन्मणि,
 आलोब्धानुचरित्रमथ सरलं वशं मत्तान्भीतयो ।
 दूरेत्सारितमत्सरेण मनसा शृण्वन्तु न मत्प्रसा,
 माल्यं कस्य निषिप्रगुणरनितन्भीत्ये न स भ्रातरे ॥ ४ ॥
 मन्नापितशामागालं हिमागल्गरुर्जीतया ।

कथा हीरगुरो रम्या भक्त्यानन्ददाय राजने ॥ ५ ॥

अस्ति दक्षिणार्धमरुतक्षेत्रे गुर्गेगायथभ्रष्टहादतुष्णाम न्याम्, यत्र महर्षिर्देवनिजगमः प्रह्लादो जात राजा रम्यः ।
 स वैकदा दुर्दैवीदयाङ्कुमारपालमहागानेश्वरस्य तत्रभवतो भगवतः श्रीशक्तिनाथस्य दर्शनयो मणि इदो यथाय तुभजर्तिम्
 तस्य विधाय श्रीअचलेश्वरदेवोपसन्ते गंस्थापयामास । तदीयनदायात्पदुमितो राजा द्रोगे इत्योगनावसाद । यत्रमरण
 भ्रपतेत्तेजोलावण्यादिगुणस्य दिनानुदिने कल्पकीगनन्तममः शान्तेरि यानो रम्य । तेन तस्य तन्मरणमममृदिमः पुरो
 कलादिसमन्वितस्यापि अद्यान्तित्राता । तदानीपवागं राजा चिन्ताहताया आप्तः यत्रासः ।

अथ प्राकृतस्य सुकृत्कर्मणः समुदयात् कश्चित् परोपकारजननी मदायाना विधियोज्ञेयान् पश्येत्तन् वरनिष्कं ममागत्य
 प्रोवाच-महाराज । महदनिष्टत्वया सम्पदितम् यदि शान्तिनाथमर्षिचिन्तनीकता, तस्मैसात्सवस्य कृतमेवम् । अथ सन्नाग-

श्वित्तमिदमेवास्ति—यदेकस्मिन्मन्दिरे पार्श्वनाथप्रभोर्भूतिं संस्थाप्य यावज्जीवनन्तदर्चनमिति । राजा च तदादिष्ट वचः श्रुत्वा झटिति प्रह्लादनविहारनामकश्चेत्य विरचय्य पार्श्वनाथयुतिस्थापनङ्कारयामास । तत आरभ्य प्रत्यहं सपत्ययायामासक्तस्य तस्य देदीप्यमानः कायाकल्प इव काय आविर्बभूव । नागरिकाश्च सर्वे आवालष्टद्वारस्वदीयालीकिकचमत्कृतिम्पश्यन्तो दर्शनकांक्षिणो मक्तिपूजापराङ्मुखा अपि बभूवुः ।

तत्र प्रह्लादन(पालन)पत्तने दयादाक्षिण्यादिगुणोपेतो दानिजनमुकुटालङ्कारोऽतिघनाढ्यः श्रीमानुपकेशवशश्रूषणः कुरा-
शाहनामकः श्रेष्ठी प्रतिवसति स्म । तस्य सुशीला पातिव्रत्यपरायणा नाथीनाम्नी लक्ष्मीव गृहलक्ष्मी । सा चैकदा प्रभूतभाग्योदयाद्
गर्भ धारयन्ती रात्रेश्चतुर्थप्रहरे पद्माकरे स्वैच्छया परिभ्रमन्तं दिग्गजेन्द्रं, क्षणाद्दूधं हीरामाणिक्यराशिञ्च पश्यन्ती स्वप्ने, ततः
प्रबुद्धा वेपमानहृदया स्वामिनं व्याजहार—नाथ ! रात्रेश्चतुर्थप्रहरे स्वापिनकं दिग्गजेन्द्रहीरादर्शन माङ्गलिकमुवाहोऽमाङ्गलिक-
मिति चेखिद्यते चेतः, तदत्र देव एव प्रमाणम् ।

नाथीनाथः श्रावं श्रावन्तदीयभूवचः शुभप्रदम्पुलकितान्नो गद्गदस्वरेण प्रत्युत्तरमयचञ्छत—प्रिये नात्र कार्थ्यो भीलेशस्त्वया ।
स्वप्नोऽय महामाङ्गलिकः, देवह्लादिष्टेन हीरानिमः सकलजनाह्लादकः कश्चिदात्मजः सम्भवितेति । पतिव्रता सा प्रियोक्तम्प्रिय-
भवः सृण्वन्ती शुभाशावर्ष्ठी मनोरथजलेनाल्लावयन्ती यापयन्ती च शुभसमय गर्भं पुपोष ।

अथैवं समायाते रामद्विपेषुचन्द्रमिथे(१५८३) विक्रमवर्षे—आप्रहायणिकस्थार्जुने दुर्गेन्दुवासरे प्राच्यान्दिशि शोभमाने

दिनमस्तुः पिङ्गलकिरणत्राले, गवाक्षत्रिवोभो भन्दिदरागामभ्यन्तरे प्रविष्टे, सरसिन्नानकान्यं लोकलोचनानन्ददर्शनशक्तेर्निदानं
किरणसहस्रन्दधाने, निखिलजगदाक्रान्तवन्तमन्धकारं दूरीकुरुति, निशायां कपालवन्धनप्राप्तानां पद्मदानां चन्दनमोक्षं सहस्र-
मयूखैः, कमलानां सहस्रदलानां विघटनं, कुमुदवनं शोभाविहीनं, चक्रवाकं प्रीतिमन्तम्, पेचकम्प्रीतिहीनञ्च कुर्वन्ति-उदयति बाल-
सवितरि, विकसितकमलान्धैर्भृङ्गमालां मोदगति मन्दंमन्दम्भवति धारुषे, गहनम्पुल्यार्थिजातं विचारयति योगिजने, स्वाध्याया-
बुद्धिं गुरोरभ्यासे विदधत्यन्तेवासिनि व्यापागायापणे जिपभियति व्यापारिजने, नूतनमृदुलवालुणमास्वादयितुमभिलपति
गोगजाश्चमहिषीगर्दभादिपशुगणे, नावादिग्देवगरिभ्रमणकामनया प्रोष्ठसिस्थान्ते मधुःकृजनेनापूर्वोदयं सूचयति पक्षिनिवहे, कर्ण-
विवरविदारककुम्बुन्दोच्चारयन्त्यां कलहप्रियायां कुट्टिन्याम, कस्याश्चि-“ दुते पश्चाच्च या शेते, पूर्वमेव प्रमुध्यते । नाप्यं
कामयते चित्ते, सा स्त्री ज्ञेया पतिव्रता ॥ १ ॥ ” इति स्मरणात् पश्चात्सुप्रागामपि पूर्वमेव जागरितायास्त्राग्नेशादेशानुरक्ताया-
म्पतिव्रतायां सत्याम्प्रातः शुभमुहूर्ते नाथीदेवी सकलक्षणलक्षितं वृतनष्टत ॥

कन्दर्पोपमं सुन्दरं बालं श्रूयो श्रूयो दश दर्शज्जननीपसव्यथालेशमपि न गणयति मानसे । अभितो गेहम्प्रमदाजनाः
प्रसूतदर्शनेच्छया स्रतिकामन्ननि देरीप्यमानं बालं विलोकानाश्चिरायुधान् भव सौम्येति शुभाशोर्धच उदीरयन्तः सम्योचितगानं
गायन्तो ग्रामाद्ब्रह्मिर्गन्तन्तज्जम्भपरितोऽन्धेपयामासुः । उदानीमेव मपयान्तं कुशाहं दाप्तीमुखाश्चोदन्तमगच्छन्तं जयध्वनि
कुर्वाणा गाथरुगणा नगावासिनो हितचिन्तकाः गृहदयहृदयास्तुहृद्बर्गाः सम्याश्च प्रमुदितमानसश्चक्रुः ।

नयनानन्दकरप्रसूतत्रि सकरुशरीराङ्गोपयोगि विविधालङ्कारसूतमहुमृदयकडुकूलकञ्जु रूपदुत्तरीषवसनन्दसा नीवी राजत-
द्रव्यैः परिपूर्य च तोषयामाम ।

श्रेष्ठी च मुहूर्त्तं शुभे मिलोलालकं चानकरुदृष्ट्वा प्रमत्नाननो लीलाताण्डपण्डितानाह्वय दविष्टानयि सम्बन्धिवर्गान्,
जन्मोत्सवं काश्यन् याचकेभ्यो ददानो दानन्देयार्चनानारेभे । तत्रशैलश्लेषेऽद्धि पिता नाग कुर्ध्यादिति स्मृत्या त्रिहालशैवहं त्रिप्र-
माह्वय सद्व्यश्रीफलं समर्पयन् जन्माङ्गचक्रनिर्माणाय सादरप्रार्थयामास ।

ततो ज्योतिर्विद्विदस्वदीयलग्न त्रिमृश्य कृत्वा नक्षत्रानुपारि "हीराचन्द" नाम समुपसियत्रजनान्तिके फलश्रुति श्रावयामासुः ।
यितरी च तदीयो सप्तानुकूलनाम श्रुत्वा परमानन्दञ्जामतुः । लग्नानुपारि फल कर्णकुहरमोदं निर्मलचेतसां, श्रोत्रविवरविदारकं
दुर्धियाञ्जातकोन्नायकञ्च परितो देशम्प्रसूतम् । शिशुरसौ हीराचन्दः शुक्लश्लोथहिमाशुरियवर्धमानो नारयक्रीडां खेल्न् घृत्यामद्गुल्यग्रेण
किमपि लिखन् घृणाक्षरन्यायेनाक्षरविन्यासे, कर्णाकणितया श्रुतप्रतिकर्षणमाथोच्चारणे च स्ततः पटुतामभ्यगच्छन् नगजनप्रस्यस्यो बभूव ।

अनुक्रमत्समागते वयमि पञ्चमे च साकं छात्रगणेन धार्मिकविद्यालयेऽपि गच्छन् कृतनमस्कारस्तत्राध्ययनाध्यापनश्रवणे
नाभ्यस्य नवस्मरण-जीवविचार-नवतत्त्वाद्यनेकग्रन्थप्रतिपाद्यविषयो विद्यार्थिगणगणनाग्रण्यः पाठकप्रियः कुमारोऽधीयानो भाष्यं
नववयस्को जात । अस्मिन्नेव समये विनयसम्पन्नोऽनल्पसक्तोऽनलसस्यत्काहम्भदो वैराग्यवीजमध्यगच्छन् विद्यागुणनिष्णातो दश-
लक्षणलक्षितश्च सञ्जातः ।

उक्तश्च-नान्योद्योगवता न चाप्रवसता नात्मानमुत्कर्षता, नालस्योपहतेन चामयवता नाचार्य्यविद्वेषिणा ।

लज्जाशीलविलाससुन्दरमुखीं सीमन्तिनीं नेच्छता, लोके ख्यातिकरः सतामभिमतो विद्यागुणः प्राप्यते ॥ १ ॥

अपि च-अक्रोधवैराग्यजितेन्द्रियत्वं, क्षमा दया सर्वजनप्रियत्वम् । निर्लोभदाता भयशोकमुक्ता, ज्ञानप्रबोधे दस्य लक्षणानि ॥ २ ॥

एकदा सशिष्योपशिष्यस्तपागच्छाधिपतिर्जैनाचार्य्यश्रीमद्विजयदानसूरीश्वरः पर्यटन् पालनपुरश्राम नगरमासाद्य जनान्तिके धर्मोपाख्यानं मधुरगिरा प्रारब्धवान् । तथाहि-भो मो भव्यलोकाः ! असारेऽस्मिन् संसारे नहि कोऽपि जनः सुखी, केचिद् व्याधिग्रहग्रस्ताः, केचिन्नीरोगिणो धनधान्यादिरहिताः, केचित्पुत्रकलत्रादिरहिताः, केचिन्नीरोगिणो लब्धप्राज्यराज्यपुत्रपौत्रकलत्रादयोऽपि ततोऽप्यधिकतृष्णया अज्ञान्ता एव पर्यवतिष्ठन्ते । शरीरमिदं क्षणभङ्गुरं मलमृत्रपुरीपायतनम्, सुखं श्लेषमागारम्, स्तनी मांसग्रन्थी, जघनश्च स्रवन् मूत्रक्लिकम्, तथापि-“ खेत्खल्वञ्जननयना परिणतविम्बाधाराष्टुभ्रोगी, कमलमुकुलस्तनीयं पूर्णेन्दुमुखी सुखाय मे भविता । ” इत्याद्यनुरञ्जनसंज्ञया स्त्रीशरीरेण प्रीतिङ्कुर्वन्तो जनाः पिशाचादप्यधिका नीचा भवन्ति । यतो हि-चर्मनिर्मितपेशीयं मांसासृक्पूरिता । अस्यां रज्यति यो मृदः पिशाचः कस्ततोऽधिरुः ॥ श्रीमतां श्रीस्तडिद्वचञ्चला सलिलदुइदुइ-समाना नहि कस्यचिद् गेहेऽनारतन्तिष्ठति, यावच्च यत्र तिष्ठति सा तावत्तत्र मदमतङ्गजोऽपि प्रायस्तिष्ठन्त्येव । त्रसुधाया आधिपत्यं, विषयोपभोगः, प्राणाश्च न जात्वपि परलोकसहायकाः, अपितु धर्म एव तत्र तथाभूतः । तदुक्तम्-वाताभ्रविभ्रमिदं त्रसुधाधिपत्य-भापातमात्रमधुरं विषयोपभोगः । प्राणास्तृणाग्रजलविन्दुसमा नराणां, धर्मः सखा परमदो परलोकयाने ॥ १ ॥ किमधिकं

भूमः ? । प्राणा इव प्रिया माय्यां न सार्धम्परत्र गच्छति, अलमलन्तया सद्मः नचापि देह एव तथा, असत्य-स्वैय-छन्नप्रपञ्चोपाजिता
 तस्मीः स्वयमप्ययुक्ताना मूम्याथैव याति, केवलं धर्म एव सहायः । तदुक्तम्-धनानि मूमौपश्वश्च गोष्ठे, नारी गृहद्वारि जनः
 ज्ञाने । देहञ्चितायाम्परलोकरागै, धर्मानुगो गच्छति जीव एकः ॥१॥ एवञ्च मनन कृत्वा कामिनीकाञ्चनशरीरादौ मोहम्परि-
 त्यजन्मिरारमसहायको धर्मोऽनुष्ठेय इति ॥

तत्र ममायाते मित्रसमेते हीराचन्दे तदीयमविष्णुतया मुग्धो गुरुपादो देशनावसरे श्रयोमूयो दृष्टिस्पातयन् तत्समुत्कण्ठित-
 मना यभूय । उपदेशान्तरगृष्टागारिगणमुखात्-थेष्टिकुराशाहात्मजो हीराचन्द इति श्रुत्वा तदीयानगारित्वमुद्दिश्य मिधार्थ
 गतस्य सद्य, पितरौ तदीयो स्वाशयन्दर्शयित्वा ताम्यामनुचरं लभमान उपाश्रयमाययौ । अपरेऽद्धि श्रीसंघाभियाचिता नाथी
 मविनयमनोचत्, शिशुरसौ मागवत एव नास्मदीयः, यदि च तस्योदयस्तथाविधः स्यात्तदा प्रतिरोधुं कः शक्नुयात्, स्वयमेवागारित्वं
 ङ्ङ्हास्यति, कथमह स्वयमेवाधोषचालद्दामि, अत्र भवन्त एव विचारयन्तु । ततः श्रीपुञ्जमुखारविन्दतः श्रुतसकलवृत्तान्तौ गुरुजन-
 रतय चाले एतन्मना अपि प्राणिनां हितमिच्छन्नुपदिश्यन् धर्मकथा ग्रामान्तरं जगाम । ततः क्रमाद्भव्यतीते कस्मिंश्चित्समयेऽकाण्ड
 एव तदीषी पितरौ दिवोकता समाहूतौ सुनुममहाधं हित्वा भूतले गच्छन्तौ स्वर्गं पालनपुरनाम नगरं स्वात्मना शून्यञ्चक्रतुः ।
 ततोऽप्यपीपसा कालेन मातापितृभ्यां विहीनः स वैराग्यमयीं भावनां भावयन् भनमयनस्तः कियद्दिनानन्तरम्-अणहिलपुरपाटणे
 मगिनीशक्तिगेरे सत्कृतस्ताभ्यां कियन्ति दिनानि व्यतीपाय ।

एकदा नियतियोगात्तत्रैव पुण्यामाचार्यदेवो विजयदानसूरिगुरुर्ह्यैराग्यमयीं देशनाम्पारेभे । अग्रे धर्मरसिका भावुकाः ! विदितमेतदस्ति श्रीभक्तान्त्रभातां यद्विह जगती मले सकला अपि सुखमेवेहन्ते न दुःखमिति । तच्च सुखम्पारलौकिकमैहिकञ्च द्विविधम्, तत्रैहिकं सुखं मधुविषमृत्कान्नामिथाभोग्यम्, आरमेव समीहन्ते त्रिवेकिनः, पारलौकिकसुखञ्च ऋते धर्म्मज्ञ भवति, नहि कारणेन विना कार्यं किञ्चिदपि जायते, यथा घटादिकायं विना मृदादिना त्रैकाल्यासिद्धम् । धर्मश्च-उत्तमार्थाधिगमसूत्रे-उत्तमः क्षमामर्दवार्जवशौचसत्यसंयमपस्त्यागाकित्वनब्रह्मचर्याणि धर्मः । यतोऽभ्युदयनिःश्रेयससिद्धिः स धर्म इति न्यायविदः । उक्तञ्च-

व्यसनशतगतानां क्लेशरोगागुराणाम्, मरणभयहतानां दुःखशोकार्हितानाम् ।

जगति बहुविधानां व्याकुलानाञ्जनानाम्, शरगमशरणानां नित्यमेको हि धर्मः ॥ १ ॥

किं बहुना ? ऐहिकमपि सुखं सरुचन्दनपुत्रकलत्रादिजन्यं धर्मं विना परमसम्भवम् । यथाहि—

त्रिवर्गसंसाधनमन्तरेण, शोरिवायुर्विफलं नरस्य ।

तत्रापि धर्मं प्रचरं वदन्ति, न तद्विना यद् भवतोऽर्थकामौ ॥ १ ॥

किञ्च-यः प्राप्य दुष्प्राप्यमिदं नरत्वं, धर्मं न यत्नेन करोति मूढः ।

क्लेशप्रबन्धेन स लब्धमन्धौ, चिन्तामणिस्पातयति प्रमादात् ॥ २ ॥

वस्तुतः-सुखकारिणीश्रुतस्य धर्मस्यावसराभावात् सुखन्दुर्लभम् ।

यतो हि-आयुर्वर्षशतं नृणां परिमितं रात्रौ तदर्धं गतं,

तस्यार्धस्य परस्य चार्धमपरं बालत्ववृद्धत्वयोः ।

शेषं व्याधिविधेयं गण्डुःखकलितं चायुः परिक्षीयते,

जीव वारितरङ्गचञ्चलमहो ! सौख्यं कुतः प्राणिनाम् ?

॥ ३ ॥

तस्मात्-यावत्स्वस्थमिदं शरीरमरुजं यावज्जरा दूरतः,

यावच्चन्द्रियशक्तिरप्रतिहता यावत्क्षयो नायुषः ।

आत्मश्रेयसि तावदेव विदुषा कार्यः प्रयत्नो महान्,

सदीप्तं भवने तु कूपखननमप्रत्युधमः कीदृशः ?

॥ ४ ॥

अपि च-अनित्यानि शरीराणि, विभवो नैव शाश्वतः ।

नित्यं सन्निहितो मृत्युः, कर्तव्यो धर्मसङ्ग्रहः

॥ ५ ॥

धर्मसञ्चयश्च त्यागिनां सुकरो भवति, गृहस्थानां मृच्छांशवात् ऋत्विजेन जायते । त्यागश्च गोगत्रयगत्रवाग्निमहिष्यादिपशुधना-
नाम्, काञ्चीकाञ्चनमणिमुक्तारौप्यदिद्रव्याणाम्, पुनर्पौनःकलत्रादि कुटुम्बानाम् एवविधानां साकल्येन त्यागे सति मृच्छांशाया

अत्यन्ताभावेन परिशुद्धभावोदयात् धर्मङ्कुर्वाणा ' जना आत्यन्तिकं (मोक्ष)सुखं लभमानाः संसृतिसागरस्यापरम्परं द्रागे-
वावगच्छन्ति । तस्मान्मोहम्परित्यजद्विवेकिपुरुषैः प्रथमं परमसुखनिदानन्यागः कार्यः । सद्भावनेयश्च कार्यः ।

सर्वे च सुखिनः सन्तु, सर्वे सन्तु निरामयाः ।

सर्वे भद्राणि पश्यन्तु, सा कश्चिद्दुःखभाग्भवेत् ॥ १ ॥

इति । श्रोतृगणेन साकं समागतो हीराचन्द एकाग्रचित्तः शृण्वन् सर्वं संसारमसारज्ञानानः कृतदीक्षासंकलयो वैराग्यमयीं
शेसुधीं प्रापत् । उक्तञ्च-सहायास्तादृशा एव व्यवसायोऽपि तादृशाः । मतिरुत्पद्यते तादृग् यादृशी भवितव्यता ॥ १ ॥

ततः स निकटे विमलाभगिन्याः समागत्य सशशयन्दर्शयन् दीक्षार्थम्प्रार्थयामास । हे स्वसः ! हतभाग्यस्य मे जननीजनकी
सोदरश्च त्वमेवासि साम्प्रतम् । आदेशो भवत्याः सर्वत्रोपेक्षितः, विनाह्रां भावत्कीन श्रेयसे कोऽपि मार्गः, गुरूपदिष्टम्वचः श्रत्वा
बहुभ्यो मननं कृतस्मया, अथ न रोचते मह्यं दीक्षातिरिक्तामपि वार्त्ताम्, भागवती दीक्षैव सर्वकल्याणकारिणी । उक्तञ्च कैश्चित्-

दीक्षामोहविनाशिका च सततं भव्योदयप्रापिका,

दीक्षा पूज्यतमा समस्तशुवने जीवात्मनाम्पाविका ।

दीक्षा श्रीजिनसेविता च दलनी दुःखस्य शिक्षामयी,

तां वै स्वीकुरुत प्रमोदजननीं लोकाब्धिनावं जनाः ॥ १ ॥

तस्मान्मर्मप्रदुस्या दीक्षा प्रहीतव्यास्त्विमया, अवस्तदर्थेन्द्रीषणामादेशः मत्वरम् ॥ ततः सरलहृदया भगिनी संमाराद्विरक्त
 नोदरागमन्ती शृण्वन्ती च तदीयमन्त्रः सवाप्यनयना गद्गदस्वरेण प्रत्युक्तवती-वत्स ! निजजनकस्य प्राणप्रियस्त्वम, न्वयि दीक्षिते
 यत्संज्ञं कृतो यास्यति ? कथम्याल्पद्वारीरस्त्वमिदानीं दीक्षानियमं पालयेत् ? । दीक्षाया त्रिविधाः कठिनसाध्यनियमाः । दीक्षितो
 जनः कण्ठश्चनं करोति, मिथार्यग्रतिगृहं याति, नोसमाहारश्च शुद्रक्ते । रात्रौ पानीयमपि न पिपासति । शिरीषशून्यशिर उपानद्ध-
 निनीनरादय श्रमणो नारोहति रुद्रिदपि याने । कामिनी रुद्रनादेः स्पर्शनमपि न चिकीर्षति । एतन्निधं द्वाविंशत् परिसहं पालयति
 साधुजनः । अस्मैव वीक्ष्या दीक्षा नाल्मयस्कैः शुक्रया परिपालयितुम् । हे सरलहृदयमन्धो ! न हि तावकं शरीरन्तथाविधं वरीरर्त्ति,
 येन कठिनतमत्रपस्यु द्रक्नुथा । अस्यैवैवेगाहिनी सौख्यं समीहते न च दीक्षाम् । अधुना पुत्रप्रयोजना मार्या सनपेक्षि-
 तास्ति । पयात् स्वरुच्यनुहूना विचारणाकार्या इति ॥

ततस्तदुदीरित वनः शृण्वन् वैराग्यमानसो हीरो गुरुगिरा प्रत्येकं स्रष्टयति-भगिनी ? आदेशो भवत्याः शिरो धार्थ्यमेव, किन्तु
 लोकाणाग्रगृत्तिस्वनेन बोधयते यत्रेष्टं दरीदृश्यते । अनिष्टे वस्तुनि निवृत्तिरेव, नच प्रवृत्तिः । अस्मन्मते सर्वं खल्विदं विषयजाल-
 मनिष्टं र्त्ति । जल्पनरुमात्रः पतिरत्नीभावश्च सम्बन्धो लौकिकः । अलौकिकसम्बन्ध ऐश्वरः । वंशोन्नतिश्च त्यागितनयेन
 बोधयिष्या । न च ज्ञानपि दुर्व्यवसायिसूनुभिः । साधुजनानां सुखं दुःखं समनियतमेव । उक्तञ्च—

क्वचिद्भूमौ शय्या क्वचिदपि च पर्यङ्कशयनम्,
क्वचिच्छाकाहारी क्वचिदपि च शालयोदनरुचिः ।
क्वचित्कन्याधारी क्वचिदपि च दिव्याम्बरधरो,
मनस्वी कार्थार्थी गणयति न दुःखं न च सुखम् ॥ १ ॥

यच्चोक्तम् शिरीषादिविहीनस्थागी तदप्यक्रिञ्चित्करम्, मूषणैर्न विमूषन्ते लोकाः, अपितु गुणैः, विवेकशालिनां सद्-
सत्यदार्थं ज्ञानं गुणः । विषयोपभोगे च रोगशोकदुःखदारिद्र्यादीनां महद् भयम्प्रतिभाति । तदुक्तम् ।

भोगे रोगभयं कुले च्युतिभयं वित्ते नृपालाद्भयम्,
माने दैन्यभयं बले रिपुभयं रूपे जराया भयम् ।
शास्त्रे वादिभयं गुणे खलभयं काये कृतान्ताद्भयम्,
सर्व्वं वस्तु भयान्वितं सुवि नृणां वैराग्यमेवाभयम् ॥ १ ॥

तथाविधस्त्याग एव तादृशोऽस्ति यत्र भीलेशोऽपि नास्ति ।

उक्तञ्च-न च राजभयन्न च चौरभयम् इहलोकहितम्परलोकसुखम् ।

नरदेवन्तं वरकीर्तिकरं अमणत्वमिदं रमणीयतरम् ॥ १ ॥

अतः सर्वे विमृश्य त्रिप्रतिपत्तिर्न कार्या भवत्या । देहि मे दीक्षार्थं प्रतिपन्नम्, क्षमस्वापराधं मामकीनम्, व्यपनय मत्तो मोहम्, मा मुञ्चाश्रुजालम्, अनुपन्यस्व हर्षाधिक्यम् । स्वीकृत ममान्तिभ्रमणामम्, यामि गुरुदेवशरणम् । इत्युक्त्वा गुरुवर्यदानस्वरिपदोषान्ते गत्वा सविनयम्प्रोवाच-हे भक्तवत्सलगुरुदेव ! त्रायस्व त्रायस्व मामनन्यशरणम् । देहि दीक्षा दीनाय, न ह्यत्र रोचते क्षणमात्रमपि दीक्षा विना । सर्वमिदं भोगसाधनं सुनङ्गायितम् । विमृष्ट मया भवदुषद्विष्टम् । सम्भृतोऽहमनुमत्या भगिन्याः । तदतिरिक्ताभि-
भावकशून्योऽयमात्मा । दासस्तेऽनुग्राह्योऽयं बाल इत्युदीर्य विराम ॥

सुरिक्रेशो गुरुस्तमानत रागरञ्जितं मत्वा निद्धमिष्ट मन्त्रानः-श्रीपुञ्जानुमत्या तत्प्रार्थनामूरीचक्रे । बालश्च भावि-
दीक्षः प्रपन्नान्तो मनोरथार्थं सञ्चालयन् वर्धयश्च वैराग्यमर्थी भावना गुरुसेवापरायणो बभूव । श्रीसङ्घश्च दीक्षार्थिनं सन्नद्धमानं सक्तोति । दीक्षायै नियतस्थानं सज्जयति, आमन्त्रयति सज्जनान् । आरभते च चतुःषष्टिप्रकारीं जिनेश्वरपूजाम् । ततो रसाङ्गणभूमिमिते (१५९६) विक्रमवर्षे मार्गशीर्षसिद्धितृतीयायान्तिथौ गुरुदेवः शुभात्रलोकितसमये दीक्षान्दत्त्वा तस्मै हीर-
हर्षनाम्ना सम्गोष्प चारित्र्यार्थमुपदिदेश । ततः स भागवतीं दीक्षां गृहीत्वा प्रसन्नाननः गुरुचरणरुसलयोः करत्रिरः-
सयोगानुकूलव्यापारात्मकमस्कुर्वन् रत्नत्रयानाराधमानः सविनयं गुरुपदसेवापरायणं छायेवानुवर्तमानो धार्मिकप्रन्थेन व्या-
कृतिकाब्धकोशानधीशानो गुरुप्रियो बभूव । ततोऽल्पीयसा कालेन कर्कशवर्कशैवादिस्त्रास्त्रिपठिषन् गुरोरनुमत्या दक्षिण-
देशीयदेवगिर्या धर्मसागरादिचतुर्भिः सतीर्थैः सह जङ्गमीति । तत्रामीप्सितशाल्वाण्यनं सम्याद्य माननीयाव्यापकगुरुगरीशान्

सबहुमानं सत्कृत्यः तदादेशेन निजाचार्य्यचरणदेशाभिमुखी बभूव । ततो लब्धवाञ्छितविधोः गुर्जरमरुधरीयप्रसिद्धतीर्थीत् परावर्त-
मानं नारदपुरीं वर्तमानं श्रीचरणकमलयुगलं । सम्प्राप्य सानुनयमण्डोत्तरशतकाव्यमुत्वेन वचुन्दे । तद्विचित्रधारिवाहिकगुरुस्तुति
श्रुवन्तो जना हर्षातिशयमापुः । उक्तञ्च - " शिष्यसंस्य प्राप्ते हि हर्ष उत्कर्षभाग् भवेत् " इति । शिष्याणामिप्रती चोस्यता गुरु-
कृपयव बोधयते । विषयेऽस्मिन्निदर्शनं श्रूयते, तद्यथा - सत्यकामजावालो विद्यामध्येतुं हारिद्रुपतमाचार्य्यव्यर्थमुपेयिवात्न । आचार्य्यपा-
दश्च तमुपनीय चतुःशतं गा दत्त्वाऽऽज्ञायामास । इमा गाश्चारय विपिनम् । यावच्च - अमुष्याः संख्यासहस्रं न स्यात् तावन्माग संव ।
वालाः - सत्यकामो गुरुचरणदेशपालनं विधाय कियता कालेन तावत्या गत्रा सार्धं गुरुसमीपमायथौ । तदानीन्तं दीयन्तेजः पुञ्जमव-
लोक्य गुरुष्यवादीत् ब्रह्म विदिव वै सौम्य ! भाति को नु त्वानुशशास । सत्यकामस्त्वमेवासि बभाषे विनयाच्चितः - इति ।
तथैवाचार्य दानस्वरिपादानामसीमकरुणया हीरहर्षोऽपि नानाशस्त्रे पटुतामवाप । ततो जनागम-व्याकरण-काव्य-कोश-न्याय-शैवादिशास्त्राणान्तरज्ञं हीरहर्षज्ञानानः सरियादस्तत्रैव नारदपुत्र्यामश्वाकाश-
रसेन्दुसम्बत्सरे (१६०७) ऋषभदेवसान्निध्ये पण्डित (पन्यास) पदं वस्था काशरसेन्दु (१६०८) वर्षे च उपाध्यायपदन्दत्त्वाः भव्यजीवा-
नुपदेशुमना मरुधरान्तः पात्येन ऋपुरम्पथ्यभ्रमीत् । ततो दिनानुदिनन्तस्थोपाध्यायस्य वर्धमानप्रतिभातिशयनिरीक्ष्यमाणः स्वरिमन्त्रा-
राधनपूर्वकं श्रीचरणः श्रीसमुदयानुरोधात् सिरोहिपतने खेन्दुरसेन्दु (१६१०) वर्षे स्वरिपदेन तमलञ्चकार । हीरविजयस्वरिनाम
चाकार्षीत् ।

आचार्यविरुद्धमहोत्सवश्च विख्यातराणकपुरमन्दिरस्य । निर्मापयितुर्धरणाशोहियजस्य = दुधाराज्ञो मन्त्रिणां । चाङ्गासंधपतिना
 कृतः । राज्ञा च तद्दिने ममस्ताराजधान्यामहिंसादेवीमचयित्वा प्रतिमास दशम्यान्तिथौ अमारिः प्रवर्तिता । - शासनसंप्राद-सूरिरो नो
 हीरस्वरिस्म्याटनगरे चतुर्मासीकर्तुमादिश्य स्वयःधुरतबन्दरत्नाम नगरं ययौ ।

एतदा कोडिमहनयो 'जयसिंह' नामक शिशुनरदपुरी नगरो भवोदस्तपितृवदनुकरणशीलो भातुलमम वमन् वैराग्यमयी-
 गारमकथा कथयन् दीक्षार्थमम्बाम् प्रार्थयामाम; माता-चैकाकिनम्बालं मुमुक्षायाः प्रच्छन्नाग्नितेजसा-दह्यमानं-दुराग्रहञ्च तदीय-
 म्पश्यन्ती संसाराद्विरक्ता सती स्वयञ्चापि दीक्षाग्रहणेच्छया - साक शिशुना गुरुव्यर्थदानसूरिपादान्तिके गत्वा सेविनयं
 स्वाभिप्रायमाचख्यौ ।

ततः शिशोर्भविष्णुतामनुमीय प्रसन्नवदनः श्रीपादः रामेन्दुरसेन्दु(१६१३)सम्पत्सरे साम्बशिशये दीक्षा दत्त्वा जयविमला-
 भिघ्नत्रयस्कन्तं जैनसिद्धान्तपयोधिध्रेण्यामत्रागयितुमारेभे । अचिरकालेन चर्चितप्रतिक्रमणभाष्यान्तमप्रतिमप्रतिभाविभासित-
 न्तञ्जयाख्यं न्यायाध्यापनेच्छया हीरस्वरिचरणौ सेवितुमाज्ञापयामास । जयविमलः श्रीचरणादेशेन सतीर्थवह्नीरघुरिचरणमरोरुह-
 मुपेत्य सप्रश्रय कृतनतिततिः स्वरिपृष्ठकुशलोदन्तोचरन्दिर्सुः सनश्च साञ्जलि प्रोवाच । श्रीमन्तः ! अस्ति कुशलं श्रीगतामनुकम्भया,
 न जातुजातम्यथि नष्टमपि । गुरुदेवस्ते शिवेच्छुः सदैवास्ते । गुरुपादादिष्टोऽहमत्रभवतां भजितु चरणौ शरणमुपस्थितः । इति
 सारलमृदुगिरा सन्तोषयन् श्रीचरणान् तच्छायाधितो वभूव ।

इतः सुरताद्विहरन्तो गुरुदेवदानरूपिणाश्च मन्वहृदयक्षेत्रं धर्मनुवगा परिपूरयन्तो 'वडाली पुरोभावावग्रन्तोऽयज्ञातायुः शेषाश्चन्द्रदिवाकरनिभौ हीरजयालुगौ स्मरन्तः परमपदञ्जिगमिषमः समाधिस्थाश्चन्द्रबाहुरसेन्दु (१६११) हायने सुरनिकेतनातिथयो बभूवुः । ततः शोकप्राणरनिष्पन्ना मनुजा विलययोऽन्त्येष्टिक्रियां कुर्वन्तश्चिरस्मारकस्तूपे पादुकास्थापनपूर्वकं खेदव्यपनोदकामनया हीरमानसा बभूवुः ।

त्रिजयहीरश्चरिश्च गुरुनिधायुत्तज्ञः सन्तसमनाश्चेखिद्यमानो रहसि क्षपायां विललाप । हा देव ! क्व गतस्त्वम्, अक्राण्डे-एव मामनाथीकृत्य परोक्षो जातः । अहो ! हा हन्त ! अन्ते श्रीपदानां सेवां नाकार्षम्, नापि तदानीमीयुषवचनमश्रीषम्, न च कैवल्यपथपथिक श्रीपदाब्जमद्राक्षम्, न वा प्रष्टव्यमप्राक्षम्, धन्यास्ते महात्मानो धन्याश्च नगरनरनार्यो येनात्मनाऽमोघशुभाश्विराश्रयो लब्धाः, धन्यश्च तत्स्थानम् यत्र श्रीदेवैश्च वपुस्त्यक्तम्, तीर्थायितन्तद्दधुनापि द्रष्टव्यम् । हे गुरो ! स्थाणिक्रमपि दर्शन श्रैमत्कं सकलसन्तापहारि मनोवाञ्छितपूरकं यथासमयन्नूनमपेक्षितम्, देहि दर्शननिविडितिगिगृह्यमानसाय ज्ञानलवदुर्विदग्धागमह्यमिति विलपति सत्यधीरे हीरे स्वर्गादवतीर्य इव श्रीपादो देवकल्पस्तं व्याजहार । हीर ! कृते तवाधीरता नोचिता, यतो हि-अविवेकिनामधैर्येभ्यश्चात्तापश्च बोधयते । भवांश्च लब्धविधाः, तस्मान्ना चिन्तां कार्षीः । आत्मशरीरयोः कीदृक्कमन्वन्ध इति विवेचनीयश्च । आत्मा अजरोऽपरो नित्यश्च शरीरोऽनित्यः, तयोरात्यन्तिकमन्वन्धविच्छेदार्थेन योगिजनः कतिपयाज्जननाद्भयते । आत्मशरीरयोः सम्बन्धस्यास्थित्वन्निनतमेव । यतो हि 'जातस्य हि ध्रुवो मुत्सुर्ध्रुवं जन्म मृतस्य च' इति त्वं हि चिन्तासागरमग्नो

मा भव । अचिरमेव प्रजापालकमुकुटो भवितासि । अखण्डघनकीर्तिस्ते परित संसारमप्रपरितेति गिरा ज्योतिर्मयः परोक्षो जातः । ततस्त्यक्तसन्तापो हीरसूरिः प्रतिशुभं गुरुचरणसरोज ध्यायन्नित्यनैमित्तिककार्यसंलग्नमानसो बभूव ।

अथेवन्तपागच्छगगनमण्डले हीरसूरिवर्यं द्वितीयेन्दुमिश्र समुदिग्ममशयन्तो लोकाः कोका इव प्रमुदिताः पामङ्कुरूलतया सविनयं कृताभिवादानाः सगद्गदप्रार्थयामासुः । सूरिपाद ! अथ जगत्याः प्रकाशस्तत्राधीनः, नहि त्वदृतेऽज्ञानतमो मे विनंक्ष्यति, अस्माकं हृदयक्षेत्रे श्रीमद्गुरुदानदेशनानीजस्य ज्ञानाङ्कुरोत्पत्तिप्रमग एव पूज्यपादो देवलोक्तमुपाश्रित्य । अथ श्रीमत्सद्गुपदेशसुधा सिञ्चन्नाज्ञानतरुः फलिष्यति, नान्यथेति भूयो भूयो प्रार्थना मे । किमधिकं ब्रूमः । विपबृक्षोऽपि सम्बर्धयं छेतुममाप्रतम्” इति ।

अथ भविकोक्तमचसः “ क्रियाकेवलमुत्तरम् ” सस्थाप्य चेतसि गभीराब्धिना धीरेण सदुपदेशवृष्ट्या शिवप्रसूनक्षेत्र-पूरणाय दत्तमानसेन बभूवे ।

एकदा विहरन् हीरविजयः सूरिमन्त्राराधनकामनया डोसापुरीमुपेत्य तत्रत्यश्रावकगणस्यास्तिकत्वं गुरुजनप्रियत्वञ्च दर्शन्दशैम्रश्रमणादीनामध्यापनं योगोद्गाहन व्याख्यानादिकञ्च समस्त काठ्यं जयत्रिमले विन्ध्यस्य स्वपन्त्रमासिकसूरिमन्त्रजपे च द्व्यपरिकरो बभूव ।

अतीते कियद्विचसे सूरिमन्त्राधिष्ठायकृदेवस्तन्द्रावस्थितं त व्याजहार । हे तपस्विन् ! अधुना तपश्चर्यामाचर त्वम्, भवत्संकल्पितवन्दनं सफलीभूत मणिष्यति । जयमिचस्ते पटुतरः सर्वं सम्पारथिष्यति, तदर्थं मा चिन्ता कार्षीः । इत्युक्त्वा गते तस्मिन् तदनुगातन्द्रापि तदीया ।

अनतिकाले स्वष्टदेवस्य प्रशक्तताया निदानमिदमेवासीत्, यद्यम्परमगुरुचरणभक्त आसीत् । एकदा तदन्तिके गुरुदानसूरिकर-
कमलकलितदलं झटित्यागमनसूचकं समागतम् । तद्दृष्ट्वैव पष्ठत्रतपारणामविधाय श्रीसंवाग्रहञ्चोच्छ्व्य द्रुतं विहारं कृत्वा गुरुचरणसे-
नायामुपस्थितः । तदीयागमननिरीक्ष्य श्रीचरणा अपि क्षुब्धास्सन्तस्सहर्षं शुभाशीर्ददुः ।

किमिद्विनानन्तरं समुज्झितध्यानः सूरिराजो हीरपादो निजान्तेवासिनं जयत्रिमलाभिधं शिष्यजनाग्रगण्यं स्वपट्टे समुपवेशयितुमि-
च्छन्-तदनुमोदकस्य चतुर्विधसंघस्य तत्पुरीपावनार्थमाग्रहमस्वीकृत्य ततो विहारञ्चकार ।

जयविमलो मुनिर्गुरोस्वीयानः कर्मग्रन्थतत्त्वज्ञो व्याकरणशास्त्रस्यानेकग्रन्थान् पठन् काव्यानुशासन-काव्यप्रकाश-वाग्भट्टा-
लङ्कार-काव्यकल्पलता-छन्दानुशासन-बृहद्भारताकाण्डेश्च तत्त्वज्ञानानः स्याद्भारतनाकर-अनेकान्तजयपाका-रत्नाकरान-
तारिका-प्रमाणमीमांसा न्यायावतार-स्याद्भारतकालिका-सम्प्रतितर्कादिजैनन्यायग्रन्थाध्ययनपूर्वकं तत्त्वचिन्तामणि-किरणवली-
प्रशस्तपाद-भाष्यादि प्राच्यन्यायाध्ययनेना प्रतिमप्रतिभा विभावितो बभूव ।

सशिष्यः सूरिराजोऽनेकनग्न्यर्थटन् स्तम्भतीर्थमुपाजगाम । तत्रत्यश्रीसङ्घो गुरोः प्रतिचरणन्यासं मुद्रिहाद्वयं रुष्यकैकञ्च संस्था-
पयन् मौक्तिकस्य स्वस्तिकं कुर्वन् श्रीचरणरजः शिरस्युद्भवहन् स्वागतमकार्षीत् । भक्ताश्च प्रभावनायां कोट्यात्मरुस्य राजतद्रव्यस्य
वितरणं कृत्वा सकलजनप्रशस्या बभूवुः । तदुपलक्षे च तत्रत्यैका पूनीनाम्नी श्राविका बहुद्रव्यव्ययपूर्वकं श्रीजिनेश्वरदेवप्रति-
बिम्बप्रतिष्ठां कारितवती ।

एकदा तत्रत्यनागरिका जयविमलस्य विदुषः पण्डित्यमलौकिकम्पश्यन्त आचार्यदेवान् प्रार्थयामासुः—हे गुरो ! अस्माक-
 मभिलाषा हार्दिकी नितरां जागर्ति, यद्यं जयविमलः सकलशास्त्रमधीतान् पण्डितत्वमप्यस्मिन्नागतम् । अथ श्रीमत्करकमल-
 कलिता पदवी, अवशिष्टास्ति, पूरणीया सा सद्यहृदयैः, इति ' इष्ट वैद्योपदिष्टन्ध्यायेन जनतन्नाणामौत्सुक्यं हृष्टा तदीयम्बचः
 श्रुत्वा तदुरीकृत्य च (समाहुरसेन्दौ (१६२६) तपस्यस्य सिते पक्षे दशम्यान्तिथौ श्रीपुञ्जसमेतः श्रीपादः पण्डितपदप्रदान-
 पूर्णक सकलमनोरथसिद्धिश्चकार । ततो विहरता सान्तेवासिसूरिणाऽमदावादोपकण्ठेऽहमदपुरानामरूपत्तनस्य शास्त्रापुरम्प्राप्य
 चतुर्मासी कृता ।

एकदा रात्रौ सन्ध्यारापोरिसीम्याठयित्वा किमपि चिन्तयन्तं तंद्रालुमधिष्ठायकदेवः प्रत्यभाषीत । हे सरीश ! अथ स्वस्थाने जय-
 विमलं नियोज्य चिन्तारारक्षसीं दूरमप्यारय । यतो हि 'चित्ता चिन्ता समाख्याता चिता तत्र गरीयसी' चिता दहति निर्जीं चिन्ता
 दहति जीवकम्' इति । अल्पीयसा कालेन बुधशिरोमणिस्तेऽरदिवाकरो मप्रिता इत्युदीरित देववचः शृण्वन् त्यक्ततन्द्रः सरीशः
 प्रसन्नमनाः स्वान्तवासिनं श्रावयन्—तत वाचक—पण्डित—गीतार्थ—साधुगणाना श्रीसवस्य च प्रार्थनामाचार्यविरुदप्रदानात्मिकां
 स्वीकुर्वन् स्वैष्ट सस्मार । ततस्तदनुमत्याऽऽचार्यपदस्याष्टाह्निकमहोत्सवः प्रारब्धः । तत्रोत्सवे श्रेष्ठी मूलचन्दाभिधो जिनचत्य—जिना-
 चंन—गुरुभक्ति—ज्ञानप्रभावना—स्वामिवात्सल्यादेरसोषफल जिनागमैः प्रतिपादितं मत्वा, सोत्साह शत्रुञ्जयतीर्थस्य ऋषभदेव-
 मन्दिरस्य दक्षिणपश्चिमदिशाया चैत्यनिर्माणमिव जिनार्चनादौ लक्ष्म्याः सदुपयोगं दानशाला अपि कुर्वन् 'कीर्तिर्यस्य स जीवति'
 इति स्वस्मिन्मरत्यमवाप ।

ततो द्विपवाहुरसेन्दु(१६१८) वर्षे फाल्गुनशुक्लपक्षां सोषाधाप्रपाचार्यपदेन सत्रा जयविमलो विजयसेनसूरिनाम्ना विभूषितः । तदानीमेव पद्मसगरलब्धिसागरीपण्डितपदेन विमलहर्ष उपाध्यायेन च विभूषितः । उत्सवेऽस्मिन् समागतसज्जना रूप्यकैकेन वाचकवर्गाश्च द्रव्यवसनादिना सत्कृताः । अथैतज्जनानाञ्चैवो जमसि गुरुशिष्यौ आचार्यार्थपादौ चन्द्रदिवाकराविव बभूवतुः ॥

एकदा लूकागच्छाधिपतिर्मेघचीनामा सुशुभास्य आगमे भूर्तिपूजाया उल्लेखमवलोकयन् संकल्पविकल्पमना भ्रमण्डलेऽद्वितीयं स्वरिपादं गुर्जरावयवे विहरन्तमवज्ञाय तद्गिरिकुण्डाय तत्रत्यसंशयं गिरिकुण्डाय गुरुकल्पन्तमात्मनामन्वानः संवेगिदीक्षार्थम्प्रा-र्थयामास । गुरुश्रीरपि त्रिद्याविवैकविनयसम्बज्जानन् तन्निवेदनवृत्तिकृत्य दीक्षादानपूर्वकं तदुद्योतविजयनामाकार्षीत् । तत्सहैव सप्तशिशुनिराजं संवेगिक्षेत्रेऽतारयामास । एकस्मिन् समयेऽपदागदाद्विहरन् स्वरिपादः आचार्योपाध्यायपण्डितप्राधु-समन्वितनिजगुरुरूपादाभिवादनानन्तरं श्रीसंघस्य बहुज्ञाग्रहं सन्धमानः अगहिलपुरपाटने चतुर्मासीं कुर्वन् हितोपदेशेन तत्रत्यजन-हृदयामोदवच्छीमेधायमानः सति चातुर्मासपूर्णे खामरसेन्दु(१६३०) वर्षे पौषकृष्णचतुर्दश्यान्तियौ विजयसेनसूरिशिष्यं सायणा-वारणाचोयणा परिचोयणपूर्वकं गच्छैश्वर्यसाप्तलब्ध्यासनोपरिसमासीनं कुर्वन् तन्नामुनाऽवच्छिन्नः सम्बन्धो भूयदित्यासीगिरा नैज-भारं लघुचकार । अवसरेऽस्मिन् महेश्वर-मालत्र-मेदपाट सौराष्ट्र-त्राणारसि-कच्छ-कोरुगादिजनपदानां लोकाः सादरं सविनयं सबहुमानश्च तमनुमोदयामासुः । विजयसेनसूरिमहोत्सवे राज्ञः प्रमुखमन्त्री हेमराजारथो विपुलद्रव्यव्ययेनास्त्राडपयो लम्बवान् ।

तदानीं कलाखानाभिधस्तत्रत्यसुन्देदापदवाङ्गा भासील्लोकानामपकर्नाडप्रियोऽन्गायकर्ता च । स च हीरसरिमहाराजस्यानुपमं
 विसारिषयलक्ष्यः श्रुत्वा कर्णचक्षुषोर्विवादम्परिहर्तुं कामः स्मरिवरानानेतु दूतमेव गामाम । स्मरिचरणा अपि तदाह्वानं स्पष्टसाधन
 मत्वा तदन्तिकमुपाययुः । समागते तस्मिन् कलाखानः सादरं मत्कृपय कुशनादन्तोत्तरा मूर्ध्निचन्द्रयोः क उरिष्टादिति पप्रच्छ । श्री-
 पादास्तदीदृत्यन्धद्वा सूर्यादुपरि चन्द्र इत्युत्तन्दुः । कलाखानः-नदा राज ! मूर्ध्निचन्द्रो गरी वृत्तितं, कथं भवता चन्द्रस्योच्यते इति ।
 सूर्योः-राजन् ! नाहं मर्द्वो न च तत आगतोऽस्मि । किन्तु मर्द्वानुमरि आक्षिप्रनिपादित प्रतिपाद्यते, भगता च कपोलकल्पित-
 मित्येव महत्प्रमाणम् । अतः पर जिज्ञासयते चेत्तदपि वक्ष्याम । कलाखानः-योगिगज ! अतो न जिज्ञामाऽऽस्ति, धन्यस्त्वम् धन्या च
 तावकी प्रतिमा, अथ क्षन्तव्यो मेऽप्याद्यः । अपरञ्च तद्गुत्तणे पन्तुयोऽहं निगन्तदयंमार्थितिरिपं यत्र माभ्यन मत्तोयाचय किमपि
 मद्भययोग्यमिति । सूर्योः-नरेन्द्र ! यद्यप आग्रहस्ते तदा श्रुता नरीसम्भवस्वरङ्कोकल । सपारे राज्ञां राजमन्त्रिमानाञ्च प्रजा आत्म-
 जनिमानिथमचम । यतो हि-अन्नदाता भयत्राता यस्य विग्राम्नाञ्छति, जन्मदातोपनेता च पञ्चैते पितरः सृष्टाः ॥१॥ एतम् ।
 राज्ञः पत्नी गुरोः पत्नी मित्रपत्नी तथैव च । पत्नी माता समाता च पञ्चैवा मातरः सृष्टाः ॥ इति स्रणात् पञ्चविधा मातरः
 पितरश्च शास्त्रे निगदिताः । एतञ्च त्वमपि पगङ्गात् सत्तनां त्रिद्वि तथा विद्वानो मुस्तास्ताः । तथा च पाकमस्ते भूपान्
 वर्धिष्यति, रेतोऽत्रोषे शूद्रं वीर्यञ्च सतोऽनायासेन ममद्येन । नगच रसान्दुर्विमेति, यया कानने गच्छास्यताम्नैव प्राणिनाञ्चैवो
 दादूयते, गीलनतापादरः पूजा यशोजयश्च वाभुवति, ऋद्धिनिद्रादसाद्भारि निरां निरापनि, सरस्वती च त्रिद्वान जहाति, तेषा

स्वप्नमनुते न भवति, प्रत्युक्तम्बुचः सफलीभूतं भवत्येव देवा अपि प्रशंसन्ति तम्, अन्ते च कैवल्यशिखरश्रेणीधरोरुहति शः, तस्माद्-
 धारभ्य पराङ्गनाननं भावान्तरेण मां पश्य । किञ्च कारागारनिवासिनं मुञ्च इति याञ्चाद्यं सविधेः भवतः । कलाखानः तथास्तु
 इति भणित्वा सविनयं कृताञ्जलिः सूरिचरणानुगो बभूव ।
 एकदा विजयसेनसुरैः सकलकलायां निष्णाततां गच्छोद्योतकताञ्च मञ्जानन् हीरगुरुस्सकलं विमृश्य । पृथग्बिहर्तुमादिदेव-
 दे सेनसुरे ! प्रतिभाते पृथग्बिहारिणातिविकस्वरा भविता, अतो हायनेऽस्मिन् पृथग्बिहरे । सेनसुरिः—पूज्यपादाः । यथाऽऽज्ञापयन्ति
 भवन्तः । ततः शुभसुहृत्त्वे निजमानसे श्रीचरणप्रारालं विन्यस्य निजसतीर्थैः प्राकं देशाटनञ्चकार । ततः परिभ्रमताः सेनाचार्येण
 चम्पानेरनगरमुपेत्य तत्रत्य जयवन्तनामकश्रेष्ठिवर्यप्रार्थनया बाहुरामरसम्भ(१६३२) वर्षे तल्लिनालयाधिष्ठितजिनेश्वरप्रतिकृती-
 नामञ्जनशलाकां कृत्वा ततो विहरता सूरतवन्दरं गतः । तत्रत्यलोकानां स्वागतं स्वीकुर्वता तत्प्रार्थनया चतुर्मास्यां मनोहारिणीं
 देवनाम्प्रारिप्सितुमिच्छता तत्तन्मनोकामना सम्पूरिता । ततोऽस्वीयसां कालेन तंदिप्रन्तरालकीर्तिज्जालया दग्ध एको भ्रूषणाभिधो
 दिगम्बर आचार्यपादात् शस्त्रार्थकर्तुमुद्यतो बभूव । आचार्यचरणेनापि तमाहूय पक्षद्वयस्य माननीयविदुषः प्रतिनिधित्वे प्रति-
 ज्ञाहान्यादिहेत्वामासदोषेण प्रत्येकम्बुचः खण्डयता निगृहीतः सदिगम्बरः । स्याद्वादानुयायिः गुणिजनहास्यास्पदो जातः । विजय-
 पताकामुचोत्थवाचार्यपादेन सत्तर्कज्ञेन गुर्जर-मालव-मरुधर-मेदपाटादिदेशान् पावयता सरला जीवाः कतिपयाः प्रतिबोधिताश्च ।
 एकदा प्रातःकाले भारतवर्षपुरन्दरः श्रीमदकम्बरसाहिः—फतेपुरशिकर्ष्याः साहिप्रासादे समासीनो राजमार्गोपरि दृष्टि-

म्पातयन् विचित्रा लीलास्मशनासीत् । स च महिर्मान् हिंसकः अन्यायप्रियश्चासीत् । प्रत्यय एवास्य कृते पञ्चाशत् पक्षिणा
 त्रिद्वाशन् नियतमासीत्, कामवासनायाः केन्द्रस्थानसमयः सुस्तनीनां कुरङ्गीदृगाम्बलादपहरणं मुख्यं कार्यमासीत् । पतिव्रतानां
 सतीत्वापहरणाय सतत यत्मानमानस आस्ते स्म । अमुना मार्ध कोऽपि क्षत्रियः क्षण योद्धुं नु क्षमते स्म । सर्वे चास्याज्ञापरायणा
 आसन् । दशाननस्येवास्य पराक्रमो जाड्यव्ययमानः प्रतिपलं वधिष्णुलोकामहिष्णुरासीत् । मन्त्रीपु-अन्यतमटोडरमल्लामिधदछायेव तस्या-
 नुक्षणं राजमानः । तदालोकनावसर एव तेन पथा गजप्रामादुनिकटवर्तिना महानेकः समारोहो निर्गतः । यत्रैका शिविका नानाविध-
 सज्जितासीत् । तत्र हीरुगुरोर्जय इति जयघनिना गगनमण्डलम्पर्यन्त, अमरुधाता आम्बालचुद्धा हीरस्तुति कुर्वन्त आसन् । तद्यथा-

जय जय हीर ! जयाशुससूदन ! जय सारद ! जय सुरे ! । । ।
 जय वीरेश्वरजिनपदचातक ! जय शरणीकृतसुरे ! ॥ १ ॥
 हर मम सुखद ! विमो ! करुणाकर ! दैनिककल्मषभारम् । । ।
 मामनुकम्पय दीनमजाय कुरु भवसागरुभारम् । । । ॥ ३ ॥
 श्रीगुरुदानपदाब्जमधुव्रत ! दर्शय पदमभिरामम् । । ।
 शासननायकधर्मधुरन्धर ! पूरय मानसुकामम् । । । ॥ ३ ॥

अपराधस्मे विषहर ! परिहर वन्दे विमलं शरणम् ।
 आत्मारामसुरमणे करुणारूपालय ! भव शरणम् ॥ ४ ॥
 कुरु कुरु सदयं मम हृदि भगवन् ! गुरुवर ! हीर ! निवासम् ।
 भक्तजनप्रिय ! नाथीनन्दन ! मासुखर निजदासम् ॥ ५ ॥
 दूरं गमय दुराशयचेतो-लघिमाहेत्वभिमानम् ।
 दिशि दिशि भालुतरामिह भारत-भावुकभासुरमानम् ॥ ६ ॥
 जय जैनागमविपिनहरीश्वर ! हितमादिश शिवपन्यानम् ।
 मानवताप्रतिकूलसुधारक ! कलयन्त्वय मन्यान् ॥ ७ ॥
 जय जैनाञ्जन ! शमयनिकेतन ! अपनय भवभयमोहम् ।
 स्वरिहिमाचलवन्दित ! नन्दित ! भव्यानन ! तव दासोऽहम् ॥ ८ ॥
 इमां देवसुधां मत्वा भक्त्या गायाति यो नरः ।
 तस्य सर्वार्थं संसिद्धिन्ददाति जगतां गुरुः ॥ ९ ॥

इति श्रीमदकबरो महाध्वनि श्रावं श्रावं चक्रितचेरा निरुद्वर्तिटोडरमल्लं याथातथ्योचरन्द्रातुमिङ्गितवान् । तच्छ्रुत्वाैव टोडरमल्लः
 सत्रिनयन्याजहार । स्मामिन् । समारोडोडयञ्चैतथमविलम्बिनाम् । यत्र श्रिविज्ञायामासीना चम्पानग्नी तपस्वीन्येका, सा च
 पाङ्गमासिकन्तप आराधितवती । तपस्यायाममुष्यां जरुपानातिरिक्त नहि किमपि भुक्ते, जलपानमपि दिवाभात्रम्, पञ्चमोऽथ
 मामस्तपसः । अद्यतनं गमनमर्थविशेषमधिकृत्य चैत्यमन्दनार्थम् इति । भ्रमण्डलाधिपः साहिश्रीमदकबरः सर्वमुदन्ते श्रुत्वा निरा-
 हारपाङ्गमासिके तपसि अमिथ्यस्तः प्रवारणात्मकमवस्तदीयं मनसि जानन् कोपमंरक्तनयनः द्रागेव शिविज्ञापुष्टिष्टादानेतुमनुचर-
 मालप्य समारोहे कुलिशम्पगत । तत आगतायान्तस्थास्तेजसा देदीप्यमानान्जनीन्ताम्परीक्षार्थमेकस्मिन् वेशमनि संस्थाप्य
 द्रुतीद्रुती चान्तर्वहिर्दिनचर्याया गवेषणार्थं नियुज्य परीक्षामारमत । रात्रिन्दिवं देवगुरुनाम रटन्त्यास्तस्याः कार्य्यजालं दैनिकं
 द्रुतीद्रुती चान्तर्वहिर्दिनचर्याया गवेषणार्थं नियुज्य परीक्षामारमत । रात्रिन्दिवं देवगुरुनाम रटन्त्यास्तस्याः कार्य्यजालं दैनिकं
 क्तिन्ते कष्टम्, किम्मा मनसि वर्तते कथमदस्तपः सम्पन्नं भवति, सर्वं याथातथ्यमेव ब्रूहि, नोचेदितो गमन दुर्लभजानीहि, प्रत्यु-
 तदण्डम्राप्स्यसि । मितभाषिणी सा साहिप्रोक्तमवचः शृण्वन्ती प्राह-हे नरेन्द्र ! राज्ये तव वसन्त्या नहि किमपि कष्टम्,
 किञ्च छायेव तव पार्श्वे विराजमानो थानसिंहनामा ममात्मजोऽनुक्षणं सेवायान्दत्तदृष्टिः । न ह्यस्ति मानसे मे किञ्चिदपि
 यन्निवेद्यम्, आत्मकल्याणनिमित्तमेवादस्तप आचर्यते । यो हि जनः संसारमसारजानीते जन्मरणप्रबन्धविच्छेदश्च
 समीहते, स एव आत्मकल्याणामिलापुरत्र वर्तते । तपसः समाप्तौ निदानश्च वीतरागजिनेश्वरदेवानां, तपोधृतिगुरुश्रो-

महिजयहीरसूरिचरणकमलानां कृपा । नातः परं किमपि वेत्ति । तत्सत्यज्ञानीहि । भवांश्च भूपेन्द्रो दीनानां नाथः
 प्रजानां माता पिता च, किन्त्वत्तो गोप्यमस्तीति ॥ अरुन्धरसाहिस्त्रीणां मृदुलां गिरं शृण्वन् तस्यामनवद्यतां
 ज्ञात्वा थानसिहाग्वां देवावलोकने प्रतिबन्धकत्वजन्यापराधक्षमां याचमानः सप्रसन्नं स्वर्णमयीं चूडाभूषणन्ददानस्तस्थे सादरं
 समारोहेण सह तांस्त्रिजावासं सम्प्रेष्य तदुक्तहीरसूरिमहाराजानां गवेपणार्थं दूतमालप्य मूरीणां ज्ञानन्तप आचारं विद्यां स्वभावं
 प्रजाधात्सल्यं धर्मरत्नेहादिविशेषञ्च ज्ञातुं थानसिंहमाहूय इति मादखानकथित 'गुर्जरावगवे हीरसूरिपर्यटने समाहूतहंकृत्या
 निश्चितं विहरणं ज्ञात्वा एकस्मिन् दले 'जैनाचार्यश्रीमद्विजयहीरसूरिमहाराजं सादरं सविनयं सयहुमानं शीघ्रं मदन्तिके प्रेषयेति
 रदित्वा मोदीकमालनामानौ निजकर्मचारिणौ, अमदावादीय-न्यायाधीश शाह अहमदखौमहोदयसविधेऽप्रीपीत् । न्यायाधीशोऽपि
 तत्करकमलकलितदलम्प्राप्य त्वरितमेव तत्रत्यप्रधानश्रावकन्तदीयम्नचः श्रावयित्वा साग्रहं तमानेतुमाज्ञां दत्तवान् । श्रावका अपि
 न्यायाधीशादेशान्तत्पत्रञ्चादाय मोदीकमालौ पुरस्कृत्य गान्धारनगरञ्जगुः । यत्र सूरिराजमुखार्द्धमदेशना भागीरथी वहति स्म ।
 सविधे तस्य गते पत्रप्रसूनं करपुटाञ्जली समर्प्य 'भ्रमण्डलाधीशस्य प्रतिबोधे जगताम्प्रतिबोधः सम्भाव्यते इत्यभ्यर्थना मे फतेपुर-
 गमनायेति सविनयन्निवेदयामासुः । गुरवोऽपि तद्वलेन, तत्प्रार्थितविषये कृत्वा बहुशो मीमांसामाततायिनां सम्राजाम्प्रतिबोधे
 जामातिशयो नूनं भविष्यति स्वान्ते विमृश्य श्रीसङ्घनिवेदनं स्वीकृत्य वसुरामरसेन्दु(१६३८) वर्षे मार्गशीर्षासितसप्तम्यान्तिथौ
 शुभलग्नोदये ततो विहारश्चक्रुः ।

ततः सथावकान्तेवासि घुरिपादा वटदलादि प्रतिनगरदिशा सम्मातमागत्य हितोपदेशवीज प्रभविष्णुमरसजनहृदय-
क्षेत्रे वपन्तोऽमदावादस्यान्वर्थतां चिकीर्षया तत्रागुः । शाहबुद्दीनन्यायाधीशोऽपि सूरीणामागमनं विज्ञाय सादर साहिप्रासादे
तमाहूय सविनयमत्रादीत् । हे सूरिवर ! सूरनिमन्ते तेजः पराक्रमी मे भूपेन्द्र ! श्रुत्वा भवदर्शनेच्छुरिति समाहृतो भवान्भीलः
सस्तत्र यातु सत्वरं मदर्षितरत्नञ्च स्वीकुरुतात् । गमने तत्र भारतां लाभो मानं ख्यातिश्च भविता, तथा चेन्मदुन्नतिश्च स्यादिति ।
ततः सूरिदेवेनोक्तम् राजन् ! मामैवं वद, साधवो हि गतस्पृहा भवन्ति, सुरवंन्दुःखञ्च तुल्यं गणयन्ति, तेषां कृते शत्रुमित्रे
समाने, मानापमाने च तुल्ये, प्राणिमित्रेषु धीरेका, प्रतिपलञ्च जीवानां सुखमेव समीहन्ते न दुःखम्, तच्च सुखम् पारलौकिकम्
येन न पुनरावर्तते, प्राणिहिताय रात्री न भुञ्जते, पानीयञ्चोष्णमेव पिबन्ति कामिनीकाञ्चनादेः स्पर्शमपि न कुर्वन्ति, धर्मा-
चरणनिमित्तमुपदेह्यः शाश्वतन्तेपाम् अतो न हि कस्यचिच्छोभोऽस्माकम्, स्वामी ते भूपतिः प्रतिनोद्धव्यो ननु, येन सर्वा हि प्रगाः
सुखशान्तिद्वारं द्रक्ष्यन्ति इति । शाहबुद्दीनस्तत्यागे मीमांसातिशयं कुर्वन् साश्वर्यं सन्निभं महता समारोहेण तं सूरिसम्राजं निय-
तोपाश्रयमप्रपीत् । सूरीशोऽमदाचादं कियन्तिदिनानि स्थित्वा ततो मोदीकमालाभ्यां राजकर्मचारिभ्यां सारु फतेपुरस्य प्रस्था-
नमचीकृतत् । पथ्यागते पट्टनाख्यपत्तने सूरिसतीर्थो बुधकुलकुमुददिवाकर-उपाध्यायवर्यं श्रीधर्मसागरः ससाधुर्विजयसेनसरिम्पार्थ-
नीत्वा ग्रामाद् बहिरागत्य सन्निधिवन्दनानन्तरं कुशलमप्राक्षीत् । तदुपलक्षे श्रीसंघेन ससमारोहं साधुमूरिचक्रवर्त्तिनो नगरमानीय
महानुत्सवः कृतः । तदवसरे श्राविकैका सूरीशकररुमलात्प्रतिमाः कियत्यः प्रतिष्ठाप्य सकलजनप्रशस्या बभूव । सूरिपादाश्च सप्त-

दिनानि चापयित्वा बधोवृद्धश्रीमद्धर्मसागरन्तर्वैव स्यातुमादिश्य साकं सेतसूरिणा सिद्धपुरन्तत आगत्य कृत्वारसक्तोपकृत्वरिं शान्तिचन्द्रामिधं बुधशरं निजोपकण्ठे स्यातुमालभ्य विजयसेतसूरिभ्यरावृत्य राजेन्द्रसनीपे-श्रीमदुपाध्यायपर्यट्ट-त्रिनजहर्गणिभ्युत्ता प्रेषयामास । स्वयञ्च जरावस्थया शनैः शनैः सरोतानगरमागत्य तश्चीशठक्कुरोपतामकालुंनकृतस्सागम्वरीकृत्य मांसाश्चनसुरा-पानपाराङ्गनोपगमनाखेटहादिकुव्यसनेभ्यस्तं बहिष्कृत्य परमपूताऽऽवृत्तस्यजितेश्वरप्रमोर्दिशं कृत्वा ययासप्तमं सितोहिराज्या-धिपतेः सुस्तानर्हिस्थ मनोमुकुलं विकासयन्तः राणकपुरतीर्थयात्रानन्तरं सुप्रसिद्धाऽऽऊ प्रादिनगरमटन्तः मेडतापुरीमाजगमुः । दर्शनार्थमागतकल्याणत्रिजयोपाध्यायो गुरुशुभाशिराशिता सन्तुष्टस्ततः परावृत्य साइडीनगरीमलञ्चहार । गुरुगामागमनिमित्ते तल्हाश्रेष्ठी समागन्तुकान् रूथैकदानेन सत्कृत्य श्रियः सदुपयोगञ्चहार । अर्थेऽं प्रतिग्रामभ्यर्च्यटन्तः श्रीगुरुचणाः सांगानेरपुर-मागत्य पुरागतोपाध्यायकृतस्त्रिविधवन्दनाधुरीचक्रुः ।

अकन्वासहिना विमलोपाध्यायमुखारविन्दतः सांगाने(सुयागमनं सूरिगुरोः श्रुमता द्रागेव यानसिंशऽमीपारुभानुञ्चाहादिव-णिजो महता समारोहेण तानानेतुमाज्ञताः । ततः कृतसमारोहेण राजकर्मचारिणा साडम्बरं नानावाद्यविशेषध्वनिना गगनम्भूरयता सान्तेवासिसमूरिशिरोमणि हीरगुरुम्भुरस्कुर्वता गच्छवाहोपनामकजगमालप्रासादे दिनैकं विश्रामद्वारयता अङ्गरामरसेन्दु(१६३९) सम्भ्रत्सरे ज्येष्ठकृष्णत्रयोदश्यां भृगुवासरे फतेपुरराजधानीमागतः । तदानीं श्रीचरणानुगाः सिद्धान्तशिरोमणिमहोपाध्यायश्री-विमलगणयः, पण्डितसहजसागरगणयः अष्टोत्तरशतवाधयानि-नरेशमनोस्त्रकश्रीञ्जित्चन्द्रगणयः, हीरसौभाग्यकाव्यकृत्तरो गुरुवः

श्रीशिवमलगायः, क्रित्यक्त्वा निष्णाताः--विजयप्रशस्तिमहाकाव्यरचयितारः सुविश्वेश्वरविजयगणः, वैषाकरणचूडामणिचुवरा-
 लामरिचयगायः, पण्डितराजा गणिवर्षथोवनविजयादयश्च त्रयोदशसंख्यकाः शिष्याप्रगण्या, सरुलप्रशतोचरानरथा आसन् ।

ततो द्वितीयेऽह्नि प्रातः समागतो राजमन्नमशिशयः मूरिगुहरिति ध्यानसिंहमुखाच्छ्रुत्या साहिस्त्रःस्वागार्थम् परीक्ष्यार्थञ्च
 पटुममच्युलफलं समग्रेषु दृष्टीतिश्रेणीमारुह । साहिमुखाच्छ्रुणन्नेव शेषः स प्रायमिहपरीक्षार्थम्यदीक्ष्णवावसादुगुत्रिगो-
 मनामेकां संस्याप्य पटाच्छादिते तस्मिन्नुपैश्वनार्थभ्रार्थियामाम । तवस्तदोषां कृति योगमुद्रया जानन् योगिणः पदार्थेऽङ्क-
 स्याथः प्रवेशे ययो जीया इन्द्रुपैश्वनानहोऽयमित्युक्त्वा विरराम । ततः सकीये मानसे परामृशति शेषः--अशो ! कथमनेनोच्यते-
 एरुञ्जीमस्याने त्रयो जीया इति, अवलोक्यामस्त्वाम् तवस्तत्र गत्या प्रसूतामनां, युगन्तमजपमन्त्रां निरीक्ष्य नूनमयं कर्गपिमा-
 चीत्यघाट्यं द्वितीयाभ्यरीक्षादुर्भावात्मान् । तथाहि--गगनमण्डले सकीयोष्णीपमुद्दोयमान कृत्या मूरिभ्योवाच । हे सुरे ! अस्म-
 दीय उष्णीपः केन नीतः, तदानयितुभ्यमवत्यार्थः, योगिना-कृते नदि किमप्यतश्च । इति शैलमरुरीरिजावो निखिडनाकार्यं
 मूरिरावो व्यानेन विदितवत्कृत्यस्त्वरितमेव प्रक्षिप्तजिज्जोहरणस्यरुचुण्डेन ताड्यमानं तदीयोष्णीपःवदन्तिके समुपस्थायितवान् ।
 तवस्त्वदीयपौगिरुयोग्यतामालोक्यतामयं महात्माऽलौकिकीयोग्यतामाप्तान् परमचमत्कारीति निश्चिन्तां सन्तुष्टचेजसां शैलादीनां
 रानन्नमन्निपद्य्य योयुयः प्रार्थनया निनकम्भलामने न्यनीत्रित् । ततः पारस्परिकान्तापसंज्ञापे प्राप्तपटुतरस्य शैलस्याप्रवेशे
 फर्णाभिषयस्य राशुः प्रासादे निथामालये भिक्षाश्वनन्तदपि नीरसमेकवारमिति दिश्यागोचरीप्रहणाय तव आजगाम । अरेऽह्नि शैल-

मुखाद्विदितवृत्तन साहिना समाहृतः घरिवरस्तन्निर्दिष्ट पूर्वाच्छादितासनस्थाधःप्रदेशे सति जीवे तस्य मृत्युरित्यनाचारोऽयमित्ययु-
क्तमासनमिदं साधोरित्युदीर्य्य तटस्थो बभूव । साहिश्रीमदकव्वरोऽपि तदाकण्य तदीया गीः सत्याऽसत्या वेति तदासननिःसार्य्य
पश्यति क्विन्तो जीवा इति, ततस्त्वरितमेव बहुमूल्यकं रत्नरञ्जितं मञ्चन्निर्दिश्योपवेशनाय प्रार्थनां कुर्वन् द्वितीयाम्परीक्षामारभते ।
सूरिवरश्च तदाशयं ज्ञात्वा सदुत्तरम्प्रयच्छति-हे राजेन्द्र ! कामिनीकाञ्चनस्पर्शस्यापि निषेधोऽस्माकं जैनागमसिद्धान्ते, किम्पु-
नरुपवेशनम् अलन्तवायासेन बहुना । आसनम्मे स्फन्धोपरि सदातनं वर्धति, तत्रास्यतेऽस्माभिः । एवं तदुपविष्टे साहिरपि
तदीयामलौकिकचमस्कृतिं स्वान्तेऽवधार्य्य स्वयञ्चोपविश्य च जरात्वे भवतां महत्कष्टन्दत्तम्मयेतिश्वेतव्यो भवद्भिर्दयासागरै
रिति साञ्जलि जगाद । साहिसूनवोऽपि सलीम-मुराद-दानियाजाभिधा नतमस्तकाः सन्तः अन्योन्यवार्तालापश्रवणे
स्वासनमलञ्चक्रुः । अनन्तरं थानसिहेन श्रेष्ठिना गुरवः पृथाः पूज्यवर गुरुदेव ! महत्कष्टं भवद्भिर्गुभृतम्, यतो हि अवस्था ते वृद्धा
प्रतिभाति, तत्रापि पद्भ्यामेवागमनम्, अस्ति कुशलन्ते नु ततस्तदीयोक्तिं श्रुञ्चन्नेव साहिः शाहबुद्दीने क्रुद्धः प्रत्यवोचत् ।
अहो ! एतेषां कृतेऽमदावादन्यायाधीशसविधे पत्रन्दत्तम् पुरा, यथायं कष्टन्न गृह्णीयात् तथा नुष्ठेयन्तत्रत्येः, परन्तु सुचारुप्रवन्धो न
कृतः कैश्चिदिति पद्भ्यामेवागमनमेतेषामिति । तदाकर्ण्य सूरिपादः-राजेन्द्र ! तेन भाग्यशालिनाऽनुष्टितं सर्वम् परन्तु जैनश्रमणानां
कस्मिंश्चिदपि याने निषिद्धमारोहणम् इति पद्भ्यामेवानुकूल आगमः शिवा मे पन्थानश्च । तदुक्तञ्च श्रत्वा थानसिहम्प्राह-साहिः ।
अहो ! वणिजानेन नाहमुक्तः कदाचित् यदयं महात्मा गुरुर्मे तादृगिति । अस्तु तावत् । अथ साहेरुत्कण्ठाशान्त्यथ सूरिवर्य्यहीर-

गुरोरगुन-वसनादि नियमं वक्ति समासतो मोदिः । हे महीन्द्र ! महात्मासौ उपानद्व्याम्बिनेव प्रचलति सर्वदा, नहि कस्मिंश्चिदपि याने समारोहति, स्वीयश्च वस्तु जात स्वीयस्सन्ध्याभ्यामुद्वहति, उष्णीषशून्यशिराः-सदैवास्ते, एषां कचलुञ्चनश्च प्रतिवर्षं वारद्वय-
न्निपतम् । किञ्च-

न स्नानं न विलेपन च कुरुते भिक्षाशन नीरसम् ।
पानीयश्च सदुष्णमेव पिबति प्रेम्णा सदा प्राणिनाम् ।
रात्रौ नैव सुसेवते च किमपि प्राणात्ययेऽपि क्षणम् ।
नैपज्य वसुकाभिनीश्च सदयो रागादिशून्यः सदा ॥ १ ॥

इति वदुक्तम्बचः कमालाभिधेन कर्मचारिणानुमोदितं श्रुत्वा क्षितिपतिमाहिना भयोभ्यः प्रशंसितः सूरिराजो नैत्थिका-
शुणानाय यथास्थानमलङ्कृतवान् ॥

अथ द्वितीयेऽह्नि साहिश्रीमदकन्वरः श्रीमदुपाध्याय-शान्तिचन्द्राद्गोष्ठीं कर्तुमन्यानालप्य स्वयं चित्रशालां गत्वा सूरिप्रति-
अष्टेश्वरयोर्भेदः क इति प्रश्नश्चकार । सूरिवरः-मृदुलया गिरा प्रत्युत्तमप्रयच्छति-राजेन्द्र ! ये केचिन्महापुरुषा धीतरागा
विशिष्टात्मानस्तेषा भेदात्यन्तामानः, नाम्ना भेदोऽपि चित्तवृत्तीनां वैचित्र्यमधिकृत्य । परिणामे च तेजःपुञ्जमात्रम्
यथा एको हि बालः मात्रा यित्रा नागरिकेण वा-अपरापनाम्नाऽऽहृतस्तच्छरीरावच्छिन्न एवात्माऽत्रगम्यते, नापरस्तथैव

तत्तन्नाम्नीच्चारितः स एव वीतराग आत्माऽगम्यते, तस्यैव नाम तीर्थंकरः, ईश्वरः, देव इत्यादि । स च अष्टादशशोपरहितः,
 दोषाश्च प्राणातिपात-सुषात्राद-अद्रचादान-भैथुन-परिग्रह-क्रोध-मान-माया-लोभ-राग-द्वेष-रुजह-भ्रम्याख्यान-पैशुन्य-
 रति-अरति-परपरिवाद-मायासुषावाद्-मिथ्यात्वशल्याः । तस्यैकत्वमनेकत्वञ्च । जाते कर्मक्षये मुक्ति गच्छति काचिद्व्यक्ति-
 स्वथाऽनेकत्वम्, आत्मनश्च स्वकीये रूपे यदा एकता तदैकत्वञ्च भवति । स च जन्म न गृह्णाति, यतो हि तत्कारणीभूतस्य कर्म-
 णस्तदानीं विरहात् । पुनश्च रागद्वेषादिरहितः परमात्मा निरीदो भवति, अत एव तस्या कर्तृत्वम् । स एव मुक्तस्तीर्थंकर उपास्यः ।
 उपासनयाचान्वःकरणस्य श्रद्धिस्तस्यैवनाम धर्मः । ननु फलदाता सेव्यो भवति, अदाता निराकारोनिश्चिनः परमेश्वरः कथं सेव्य
 उपास्यो वा ? इत्थम् । मुमुक्षोस्तत्तरूपमावित्वेन तदाचरणत् । किम्वा तथात्वेऽपि तस्य तदुपासनया मलीमसस्य मनसः स्वतो
 निर्मलत्वरूपफलावश्यम्भावाच्च । इति । पुनः पृच्छति साहिः-हे सुरिराज ! यदुक्तं भवता-उपासनाजनान्वःकरणस्य श्रद्धिस्तस्यैव
 नाम धर्मः । कथन्तस्योत्पत्तिः किञ्च लक्षणम्, तदप्याख्यातुम्प्रभवत्वाद्यं इति गुणः-राजेन्द्र ! श्रुयु समाहितेन मनसा, धर्मो
 न जात्वपि समुत्पद्यते अपितु अनादिः सः । यथा गुणा गुणिनमाश्रयन्ति तथा धर्मो धर्मिणमपि । लक्षणञ्च तस्य
 “ वस्तु सहावो धम्मो ” इति, यथा वह्नेः समभात्र उष्णत्वम् अपां शीतलत्वम्, तथात्मनस्तच्चिदानन्दमयत्वम् । ज्ञान-इन्द्रान-
 चारित्राणि वा । तद्धर्मरक्षणोपायाश्च दानं शीलन्तपो भावः परोपकारः सेवा-संध्या-प्रतिक्रमणं-भक्तिः-सत्यमहिंसेत्यादयः ।
 क्रोध-लोभ-मोह-मद-मान-माया-रागद्वेषादिजन्यदुर्गणौ पतितान्जनान् धारयति यः स धर्मपदवाच्यः । यतो धर्मस्तोऽपि

तथा । अत एव दशधा धर्म इति जैनागर्भैर्मापितम् । एवञ्च दानं दान-व्रज्जवर्त्यमर्द्रिषा संयमस्यापः सत्यंश्वना ज्ञानं त्यागोपापनाद-
 योऽपि धर्माः । पुनः साहिना पृष्ट सूरिपाद आत्मपदार्थं विद्वृणोति । साहे ! जीवात्मचेतनानामनर्थान्तरञ्जानीहि । स आत्मा
 सच्चिदानन्दमयः । अन्डेद्यः, अदाहः, अरूपी, अभेदी च यथेश्वरः । एतदीयात्मनः पार्थक्यन्तस्य तु-आवरणसत्त्वासत्त्वाभ्याम्
 अवएवास्मदादीनां सुख दुःखञ्च जायते । ईश्वरस्य निर्लेपत्वान्निरागणत्वात् तदभात्रो भवति । तदावणापरपर्याय कर्म इत्यस्माकं
 मागमः । तेन कर्मणा—अनादिकालत आत्मा मग्द्धः, रागद्वेषादिना च तत एवात्मा सम्मध्यते, सव्येतरविषाणयोर्युगपदिव चेतन-
 कर्मणोर्यौगपद्यम्वन्ध अनादिसिद्धः । अन्यथा पूर्वमात्मा ततः कर्म, किम्वा पूर्वं कर्म तत आत्मा इत्यादि पौर्वापर्ये आत्मनो-
 ऽनित्यत्वं जन्ममरणञ्च स्याताम् । अतएवागुण्य जीवस्य सपारचके परिभ्रमणम् । यदा च रागाद्यावरणात् पृथगात्मा भवति तदैव
 मुक्तोऽयमात्मा इत्युच्यते । यथाहि—मृत्तिकाव्याप्तलाकरस्य परिशोधनेन रत्नमिदं मृत्तिकेयञ्च पृथक् २ स्फुटीभवति । तथैव यम-
 नियमाद्यनुष्ठानद्वारा कर्मणः पृथगात्मा ज्योतिर्मयः, परमेश्वरोऽयमित्यवगम्यते । इति । एवञ्चिदशा हीरसूरिमुखारविन्दतः आत्म-
 समन्धिवातां गूढातिशया मृदुलया गिरा प्रतिपादितां शग्वताऽकरमहिना तदीयप्रकाण्डपाण्डित्ये सदाचारे च विश्वस्तेन सत्वा
 पुनः पुनः प्रशसितः सूरिगुरुर्ध्वो निवेदितः, हे दयालो सरीन्द्र ! भवताम्प्रतियादनशैली सकलशस्त्रे पारङ्गजत्वम्प्रतिपादयति ।
 भवाश्च बुधकुलकुमुददिवाकरः, भ्रमण्डलेऽरचन्द्रः । साक्षाद् गुरुकल्पश्च । नहि किमप्यगम्यम् भवतः । अतीतानागतौ च विषयी
 भवच्छोचनगोचरीभूतौ । अतोऽहं सधिनयमप्रार्थयामि, यदधुना मनैश्चक्षुशा प्रचलति मे, तत्फलं व्याकुरुम्प्रभवत्वार्थं इति । अथ

सूरिः—हे साहे ! आत्मकल्याणकारिणां श्रवणं मननं प्रवचनञ्च परमसुखापरपर्यायकमोक्षार्थैव बोधयतीति । ये के-
चिदिह ज्ञानिनस्ते सर्वेऽपि क्षणिकसुखेन्येहन्ते । क्षणिकसुखाग्रेव ग्रहादेर्विचारः । परमसुखार्थिनस्तु आत्मातिरिक्तविवेचना उपेक्षन्ते ।
अतोऽस्मिन्मीमांसा नास्माकम्, यद्येपाऽऽश्चकी ते, तदा देवज्ञमाहूयताम् । परन्तु हे राजेन्द्र ! विवेचनीयं भवता यदखण्डा-
कण्टकराज्यस्याधिपत्येऽपि नहि भवतः परं सुखम्, तदा साधारणानाञ्जनानां कुतस्तत् ? । त्वादृशो हि जनः विरला एव लोके
भवन्ति, यतो हि सति प्राकृतनूपणयोदये राज्यस्यैतादृशस्याधिपत्यम् । अतोऽमुष्मिन्नपि जन्मनि तथा पृण्यसञ्चयः कार्यो भवता,
येन परमसुखावाप्तिरपि स्यात् । इति ।

अथ प्रतिलेखनावसरः समायातः । परस्परं गोर्धी कुर्वन्तः शान्तिचन्द्रादयस्तदितरे च राजकर्मचारिणो गुरुमूरिसाह्योरन्य-
तरस्याप्यनागमननिरीक्ष्य परस्परं सन्दिहानाः लपनं विहाय तदा गमनदिशि दत्तदृष्टयो बभूवुः । तदानीमेव सूरिचरणानुगम
साहिवरं सप्रसन्नमानसं सदसि समागच्छन्तमवलोकयामासुः । ततः समागतयोर्ध्याययमासीनयोः साहिना मूरिगुरोः साधुत्वं
विद्वत्त्वञ्च श्रुतिः श्रावयता शृण्वता च ततदन्तेवासियोग्यतां पृष्टो धानश्रिहः साञ्जलि प्रोवाच—हे दीनबन्धो ! पूजनीयपदकमल-
श्रीमद्विजयहीरसूरिगुरुणामन्तेवासि संख्या पृश्चविंशत् शतंछसति । तेषु प्रथमः पञ्चमरो विजयसेनमूरिमहाराजः । उपाध्याय-
पदवीप्रतिष्ठिताः अष्टौ । लब्धपण्डितपदानां संख्या पष्ठ्यधिरुशतम् । तदतिरिक्ता अपदवीका मुनिवराः । साम्प्रतं हि गुरु-
पदारविन्दसेवायामुपाध्यायशान्तिचन्द्रादयस्त्रयोदशसंख्यकाः साहिसमक्षेज्वतिष्ठमानाः । अपरे च पञ्चपण्डिर्निश्रामालये । इति ।

ततः समायाते गुरुगगनसमये थपेन्द्रानुमत्या समारोहपूर्वकं सकलराजकर्मचारिणा सक्ततः सान्तेवासिगुरुर्यथास्थानमलञ्चकार ।
 अथ कुमुदनायके चन्द्रमसि सकललोचनगोचरीभूते चित्रशालमञ्जुलफलेन सत्रा निषण्णः परस्परं चार्तालाप कुर्वन्
 साहिथीमदन्वयः प्राद-अस्य हीरसूरिमहात्मनः पाण्डित्यं गुरुफल्य लक्ष्यते, साधुता चास्मिन् सकलजीवोपकारिणी, निस्पृहश्चा-
 यम् प्रतिभाति । यद्गुरुरादागतोऽय महात्मा यथा सन्तुष्टमनागच्छेदि तस्तथाऽनुष्ठेयम् । कस्तदीयः पन्था इति गवेषणीयं
 सचिरो । अञ्जुलफलः कृताञ्जलिः यथा ज्ञापयन्ति भवन्तः । स्वामिन् ! श्रतम्भया मोदिमुखादेकदा, यदयं महात्मा कामिनी-
 काञ्चनादेः स्पर्शमपि न करोति, तदस्मन्मते पुस्तकदानेनैव सत्कार्योऽयमभागतः । तच्च ज्ञानपाधनमृत भविष्यति । नूननविषय-
 प्राप्तिनोऽवश्यमूरीकरिष्यन्ति, तन्मे महानाश्वासः । इति शृण्वता साहिना तथास्तु गदित्वा सान्तःपुराभिगामिना बध्ने ।

अगदिवसे चित्रशालापाण्डुपविष्टेषु ध्वरिसाहिप्रमुखकर्मचारिषु सरिगुरुणा देशनाम्प्रारम्भे । हे धितीशधर्मजिज्ञासो !
 मत्तु त्रिधर्मेषु प्राणिनामर्हिसामुख्यो धर्मः । यतो हि तत्र दयादीनां सुतरा समावेशः । हिमाजन्यपापश्च सर्वसात्पापान्मु-
 ख्योन्नोभवीति । हिंसा च पद्बिधा । तथाहि—

अनुमन्ता विशासिता निहन्ता क्रयविक्रयी । संस्कर्ता चोपहर्ता च पडते घातका स्मृताः ॥ १ ॥
 पशुघातिनां तच्छ्रोत्रपरिमितानि वर्षाणि नरके नियत वासः । किञ्च संसारेऽस्मिन्नपि कियन्तः सुख कियन्तश्च दुःखगनुभयन्ति ।
 एव सुतं दुःखम्वा धर्मेपापनिमित्तमेव भवति । इह जन्मनि जन्मान्तरे वा छतः पापः वस्यच्चिज्जन्तोः प्राकृतनपूणवाधिक्यात् इह

दुःखत्र जनयेज्जन्मान्तरे तु नहि कोऽपि निवारयितुं शक्नुयात् । वसुतस्तु पूर्णमे कृतेऽपि धर्मो-एहि कृपापातिशयादिहेन जन्मनि लब्धमकलसाश्राज्यस्यापि दुःखानुभवो नियतः । तस्मात् सुखार्थिना पूर्णं पद्मविद्यापि हिंसा हेया । राजन् ! कैश्चिद् पालिता काचि-दजादिव्यक्तिः पालकमनुवर्तमाना तद्विनाऽहर्निशं नदन्ती त्यक्तवासाद्याहाराऽपि तेन निर्दयिना जिह्वालील्यात् हिंसिता भवति खलु, तदाऽऽत्मनः खलु कामाय पालिता प्रिया सुतः सुताऽनुचरादयश्च समयविशेषमधिकृत्य हिंसिता न स्युस्तत्र को विश्वासः । किमधिकं ब्रूमः । किन्तोऽविवेकशालिनः क्रदाचित्स्त्राणानपि हन्तुं समर्थो भवति, तस्य पराणविधाते कियान् विजम्बस्यादिति स्वयमेव विचारयन्तुविवेकिनः अहा हन्त ! तादृश आततायिपुरुषापसदे मानवत्वं पशुत्वं राक्षसत्वम्था किन्तत्वमिति वीजाङ्कुरवनिर्णेतुमग्रम्यं सर्वैरित्यस्माकं राह्वान्तः । एवञ्च सुखेच्छुभिर्महानुभवैरात्मवत् सर्वभूतेषु दृश्येत । तथाविध एव जनः पण्डितप्रवरः । उक्तञ्च -

मातृवत्परदारेषु परद्रव्येषु परद्रव्येषु लोष्टवत् । आत्मवत् सर्वभूतेषु ये यः पश्यति स पण्डितः ॥ १ ॥ इति ॥
हीरसूरिसमुदीरितसकलकल्याणकारिप्रवचनमार्कण्यं साहिः पुना रम्यगिरा शङ्कते । हे दयालो ! स्वरिपाद ! हितेच्छो !

शङ्काभिः सर्वमाक्रान्तमम्रम्यानञ्च भूतले । प्रवृत्तिः कुत्र कर्तव्या जीवितव्यं कथन्तु वा ॥ १ ॥
अयमाश्रयः-सर्वेषामसुरक्षणम्परमाश्रयकम्प्रतिभाति, तद्रक्षणोपायाश्च ये केचित्कन्दमूलफलफूलशक्रानादयस्तेषु प्रत्येकं जीवः प्राणाश्च । एकप्राणपालननिमित्तं द्वितीयप्राणत्रियोगः सुतरां सिद्धः । अन्यथाऽऽहारविहापरिहारेण तद्रक्षणमसम्भवम् । ततो हिंसा केन वार्येव ? निवारिता चेत्कथम्, हिंसादोषपरिहारोपायो वा क इति सानुक्रममुक्तदिशाऽनुप्राप्तोऽहन्तव-

मयङ्किः सङ्किरिति गुरुश्रीः—सोः साहे ! श्रुतां ससावधानम् । कन्दमृरुक्रुडादिषु चेान आस्ताम्, पान्तु नच सर्वे समानास्तेष्वपि, यथा-प्राणिषु-मनुष्येषु रुश्चिन्महात्मा, कश्चिकरुती कश्चिद्महाहशः, राजा, मण्डलाधिपः, प्रजास्त्रापि-न्यूनाधिक्यम् तथा तत्रापि-उत्तमोचममध्यमाधमे न्यूनाधिक्यम् । तत्रत्यनिदानाकांक्षायां नहि स्वस्वपूण्यातिरिक्तमन्यद्गदितुं कश्चित् समर्थं स्यात् । अत्र एव स्वस्वपूण्यानुकूलन्तत्तच्छरीरम् । एवञ्च जीवमात्राधे पापस्यानित्यार्थत्वमेव, परन्तु न्यूनाधिक्यपुण्यवता-ज्जीवानाम्प्राणात्यये न्यूनाधिका पापासम्भाव्यते, अन्यथा न्यूनाधिक्यपुण्यशालिजीवत्रयजन्मपापोदयेषु साम्ये प्रायश्चित्तव्यवस्थायामपिसाम्यं प्रसज्येत, तथात्वेच व्यवस्थाया उच्छेद आप्नेत । एवञ्च अनायत्या यदि प्राणरक्षणे-एकैन्द्रियादिवनस्पत्यादिचेतनानाम्प्राणवियोगस्यावश्यंमावित्वेऽपि, पञ्चैन्द्रियाणि मयज्जमहापापापेक्षया लघुदुरितवधंसनिमित्तम्प्रायश्चित्तप्रतिक्रमण-सन्ध्योपासनादिक देनिककर्तव्यकुक्षौ निविष्टमत्वा यथासाध्य प्रत्यहम्प्रतिपलङ्ग जीवरक्षणे यतनः कार्यः । अत एव साधुसेवा, अतिथिभक्तारः गन्नादीनामन्नादिदानम्, गृहस्थानामावश्यकम्प्रतिभाति । न्यूनाधिक्यपामिथैव विवेकिनः-सकलधनपुत्रमितकलत्रान्धवादीनरित्यज्य ससाराद्विरक्ताः सन्तः साधनो भवन्ति, तेषाञ्च हिमाञ्जलगालेशो न भवति, यतो हि तदुद्दिश्य पात्राधमायात् । गृहस्थास्स्वपुत्रकलत्रादिकुटुम्बपरिपोषणैश्च तत्तत्कार्याणि आरभन्ते । साधवश्च पर्यटन्तो शुकानाश्लिष्टेषु अनेकगोहाद्ग्रासेरुन्नीत्वा प्राणान् पालयन्ति । पद्मप्राणिमन्त्रं कथा च सलिलपुष्पमिषन्ति नित्यशः इति ।

साहिना पुनरुच्यते हे सुरिराज ! श्रुतमया क्षत्रियाणां युद्ध धर्मः, तत्र युद्धे हिंसासम्भावस्यानित्यार्थत्वमेव तदा कथं धर्मस्त

उच्यते इति । गुरवः—श्रूयताम्भोराजेन्द्र ! क्षत्रियाणामपि युद्धन्तर्द्वावश्यकम्, यदा स्वसमानः सशस्त्रः ससेनो राज्य-
 लुण्ठनाय सम्मुखी भवेत्तदैव । अन्यथा वैषम्ये युद्धारम्भे महापातकः । किम्वा राज्यरक्षणमपि हिंसैव इति अव्यवस्थितम् ।
 नहि हिंसाविरोधि विचक्षणराजा क्षत्रियो भवन्नपि राज्यपालनं न कृतवान् नवाजयन्त्रालमदिति । एवं वहिंशोऽपि राजा विना-
 युद्धेन विजयं गत इति । इदानीन्तनास्तु क्षत्रियेतरा अपि कठोरहृदया रसास्वादपरायणा आखेटकरताश्च मृगमत्स्यकपोतादीन्
 वराकान् व्याहन्ति नितराम् । अहा ! तेषु यदि द्वियोमृतास्तदा न खलु तस्या एव मृत्युरपि तु बहूनां सम्भाव्यते, यतोहि-
 तदुदरस्थानाज्जाताभिनवशिशूनाम्वा रक्षणेऽभ्याम्भिनो कोऽपरः समर्थस्तथादिति । एतच्च जीवमात्राणां हत्या सर्वैरपि हेया । पुनः
 साहिः—पूज्यपाद ! भवदुदीरितम्बवः सर्वथाङ्गीकर्तव्यमेव परन्तु यदिकश्चिद्वाचारी बलान्मातृस्त्रसुदुहित्र्यादीनपहरेत्तदा तदीयवधे
 को दोषः ? यतो हि आततायिवधे दोषस्य विद्यमानता नास्ति । एवमेव व्याघ्रमर्षकृत्तादयोऽन्यैव पशुपक्षीमृगादीन् गतसंज्ञकान्
 कुर्वन्ति, तस्मात्तद्वधेऽपि न दोषः, अन्यथा—आत्मवधदोष एव प्रसज्येत, अथ पालनापालनघोरुभयतः पाशारज्जुर्भवति, अतः परं
 किमाचरामः ? अत्र देव एव प्रमाणम् । गुरवः—जिज्ञासो ! वधशब्देन प्राणदण्डो न विधीयते, अपितु तथा दण्डयः स येना-
 जीवनन्ताहंशं कर्मन कुर्व्यात्, अत एव न्यायालयकारागृहादी भवतः, राज्ञा च नीतिविदो न्यायाधीशाश्च नियोज्यन्ते, सति
 प्राणदण्डेन तथा दुःखमनुभवति दण्ड्यः । यथा—जीवन्कटुभाषणत्रासकुटुम्बविद्योगाशनवसनशयनैकल्यप्रयुक्तदुःसहाधिव्याधि-
 मनुभवन्नधिगच्छति । किम्भो ! यदि ते सुतः सुता पत्नी वा विरुद्धमाचरति तदा प्राणदण्डन्ददासि उग तदन्यत्, एवमेव

ज्ञानलवुर्विदग्धः-सुज्ञः अज्ञो वा दण्डयोऽपि प्राणदण्ड्यायोग्यः । यच्चोक्तं व्याघ्रादयो मानुषादीनन्दन्ति तेन हन्तव्या एव ते इति तन्न । जन्तवस्ते स्वयं लोकाद्विमीता विपिनविवरादीनाश्रित्य समयं यापयन्ति, लोकांस्तदैवाक्रमन्ति यदा तानुपद्रवन्ति जनाः । प्रत्यक्षमिदं दरीदृश्यते यथात्मनाऽभिमानधिगत्यकपोतादीन् करकलितचणकान्तु माह्वयन्ति तदा तदन्तिके निर्भीका आगत्य कारस्थानपि खादन्ति सुतराम्, यदा च तदन्तःकरणे काप्यन्धैः समीहा चेतदाऽऽहूताश्चापि नागच्छन्ति तदुपकण्ठे । प्रत्युतततोऽतिदूरमलायन्ते, अतो निरपाधिनो जीवा अपि कथमपि न हन्तव्या इति अर्थं सर्वभूतेषु स्वात्मभूतुद्धिस्स्याच्चैदं हिंसायाः प्रतिरोधस्स्यात् तत्रत्यन्निदानन्दया, यतो हि धम्मस्स जयणीदया इत्यागमः । यथा मातुरभावे कस्याश्चिद्व्यक्तैरुत्पत्तिर्नास्ति तथैव दयाम्बिना धर्मस्य । दयाच-अन्तःकरणभाषस्य नाम, यथा दुःखिनन्द्यास्मात्मनि दुःखाविर्भावः, किम्वा परदुःखप्रयोजकशब्दप्रयोग इति विवेकः । हे क्षितीश ! अहिंसा नाम कल्पवृक्ष कल्या मातेऽत्र हितकारिणी, यत्र सन्ननि अहिंसा देवी राजते तत्र ऋद्धिसिद्ध्यादयः स्वयमेव राजन्ते, अहिंसा पालको जनः-अजातशत्रुर्भवति, सकलजनमान्यः, आरोग्यवांश्च जायते सः, जगतीतलेऽस्मिन् चन्द्रदिवाकराविव प्रणम्यः सः, एवमात्यन्तिक सुखेऽज्यो जन्तवः प्रथमं सदयमहिंसाभ्यालययेशुरिति ।

एवमिदं सूरिमुखारविन्दामृतरसभिपीय महीमण्डलाधोशोऽरुवरः सन्निभं साञ्जलि प्रोवाच-हे पूज्यपाद ! गुरुदेव ! ज्ञातव्यं तव दयापरायणत्व साधुत्वञ्च, नाद्यावधि भवाद्दशः कोऽपि लोचनगोचरीभूतः, भवमागरनिमग्नमनसाम्पोतस्त्वमसि, इहागमने कष्टातिशयमनुभवं भवता, अतः सविनयम् प्रार्थयामि भवन्तम् क्षन्तव्योमेऽपराध इति, धन्यस्त्व धन्यः, श्रीमतामनुकृष्ण्यापूतोह

सराज्यपरिवारः । अथ मषार्थितं स्वीकृत्य सनाथीक्रियतामः । रत्नादिद्रव्यस्य सशौडपि निषिद्धस्तत्रकृते, ज्ञानोपयोगिपुस्तकप्रश्ने तु ज्ञानस्याराधनैव स्यादिति समर्पणमस्तावत् । इदञ्च पुस्तकं फवेपुरसिक्तार्थं पद्मसुन्दरनामहनागपुरीय तपागच्छीयजैतयते-
रासीत्, तस्मिन् सुरनिकेतनातिथौ संक्षकाभावात्तथाानीतम्, तदानीमेव संकल्पितम् लब्धविद्यो रागद्वेषादिरहितः संयमीजन एतद्व्योग्य इति । पुस्तिकागारेऽस्मिन् भागवत-महाभारत-पुराण-न्याय-व्याकरण-साहित्य-वेदान्त सांख्य-मीमांसा-जैनगम प्राचीना-त्रैचीनेतिहासाः इति कथयन् मञ्जूषामानेतुं खानखानाख्य कर्मचारिणमिच्छितवान् । अथ सुरिगुरुवोचत् ! हे राजेन्द्र ! ममान्तिके-आवश्यकीयपुस्तकान्यवतिष्ठन्ते, पुस्तकानां संग्रहमात्रेण न च ज्ञानस्य वृद्धिरपि तु तत्तद्विषयपर्यालोचने नैव, वृथा पुस्तकसंग्रहे मूच्छर्च्छाख्यपश्चिग्रहो वाधते त्यागितम् । अतस्तमाग्रहो न साधुः । प्रेम्णा ते सन्तुष्टोऽहम् । ततोऽञ्जुल-
फजलेनोक्तम् । आचार्य्यपाद ! यदीदमपि नाङ्गीकरिष्यन्ति भवन्तस्तदास्माकमाधिव्याधिः केन वाध्येत, अधुनेव समुदीरि-
तम्भवता यदि-कस्याचिन्मानसे दुःखाविर्भावो यथा न स्यात्तथाऽऽवृणोषं सैरिति ; । ततस्तदीयातिशयाप्रहेण विवशः
सन् गुरुः “ अस्तु तथा ” इत्युक्त्वा “ अकव्यरीयमण्डागार ” नाम्ना समुच्चार्य तत्-आगणस्यश्रीसङ्करकमले समर्प्य
सर्वान् प्रमुदितांश्चकार । एकदा सुरिसाहि-अबुलादयः परस्परामामोदवात्तीं कुर्याणा आसन् । तत्र वीरलोऽप्यासीत्, स
समाचतुर-आशीदेव, राजेन्द्रस्य साहेः प्रसन्नमदनं दृष्ट्वा-सपदि शङ्करः सगुणो निर्गुणो वेति सुरीश्वरमुद्दिश्य व्याजहार-
सुरया-शङ्करः सगुणः । वीरबलः-सगुणः कथं सः असौ तु निर्गुण एव उद्गीयते । सुरिश्रीः-शङ्कः ईश्वरो न वेतिप्रश्ने

ईश्वरो न इति गदितु न च शक्यते, तत्र मया पृष्टत्तम्-ज्ञानी-प्रज्ञानी वा ईश्वर इति त्रिवारे ज्ञानीत्यत्र त्रयास्तत्र ज्ञानीति शब्दस्य ज्ञानज्ञानार्थः, ज्ञानम्-गुणः,-एतच्च ज्ञानमस्यास्तीति ज्ञानी-गुणो सगुग इति पर्यायान्तरमेव भवति, तथा च निर्गुणः शंकर इति सर्वथा निर्गुणम् । अथ वीवरु आरूप्य सर्वं युक्तियुक्त तदीयम्भवः, धन्य धन्यमुदीरयत्र सभां त्रिमसर्ज । ष्कदा जगद्गुरुदेवः साहस्यमाया धार्मिकवार्ता कुर्वन्नासीत् । नरानीमेको मायानी यतनसाधुः शुक्रनशाहनामा तत्रागत्य भो मो महातुमाना! ! अमुंशा समायां मदीरैतच्छुचोर्णरूप्योत्पापयिषुं कश्चि समर्थ उ । असर्थ । मनर्थेधेदुत्पापान्तु केचिदपीति जगार । ततस्त्वदीयगर्वोक्तिं श्रुत्वैव समायामुपस्थिताः कियन्तो महानुभावस्तदर्थमायासक्तार्पुः । परन्तु समेयामायामैकरश्रयन्निरिक्ष्य गुरो तदाक्षेपमुद्राज्ज्ञानन् जगद्गुरुशिष्य आज्ञामादाय तत्कृत्यां तृगाप्रमाणेन तथा दूरम्प्रक्षितान् येन सर्वे समापदः क्षुब्धाः, तथैव द्वितीयप्रयोगस्याप्युत्तरदानेन तथा कृताः । अथ तदीर्गनिराकर्तुं कामः एतन्निश्चत्यासनम् उपर्युपरि सन्निवेश्य तदुपरि जगद्गुरु-मुपवेश्य अथस्ताद् विशासन निःसार्थं निराधारं गुरुन्नमसि दर्शयित्वा सक्तलाञ्छिकितान् कात्यामास । शुक्रतथ तदोपाञ्चमत्कृति-स्पश्यन् लज्जयानताननस्ततस्तूर्णमेव पलायितः ।

अथ चतुर्मास्याः समायाते आसनसमये तदीयनियमं श्रावयन् हरिराजस्तत आगगञ्जिगमिपुर्निहारञ्चकार । यथापमयंगते तत्र गुरो तत्रत्यश्रावकं चातकनिभं पश्यन् तेषामत्याग्रहहृत्तनाङ्कगुणसेन्दी (१६३९) चतुर्मासीं कर्तुं तदाग्रहं स्वीचकार । अथ पिपासवोजना गुरुमुखारविन्दच्युतप्रवचनसुधारमन्त्रिणीय कृतकृत्यास्तुष्टुः । ततः पूर्णायान्तस्थां कुशावर्तदेशस्थश्रीर्यपु-

र्धधिष्ठितनेमिनाथं प्रतिकृतिन्दर्शन्दर्शं स्वात्मानं धन्यतमं मन्वानो यथासमयन्तत आगत्य तत्रत्य चिन्तामणिपार्श्वेनाथप्रतिबिम्ब-
 म्प्रत्यतिष्ठिपत्सः । तदानीमेव भ्रमण्डलाधीशेन श्रीमदकम्बरसाहिना प्रेषितो राजदूतस्तदन्तिकमभ्येत्य सविनयं साहिप्रोक्तनिवेदनं
 श्रावयित्वा स्वात्मना व्याजहार—हे विश्वहितचिन्तक ! श्रीमन्धारणजोडभिलाषुक्राः साहीतरे तत्रत्याः पशुपक्षिप्रजाश्च वर्त्तन्ते,
 कारागारनिवासिन्श्चाहोरात्रं रटन्ति नाम भवताम्, तेषाम्बलवती चाशावरीवर्ति, यदत्र ते महानुभावा महात्मानः
 परोपकारव्यसनिनः समागमिष्यंस्तदा वयं सर्वेऽपि मुक्तनिगिडबन्धना अभविष्यामः । इति । हे गुरो ! महीन्द्राश्च ऽऽत्रश्यं
 प्रतिबोद्धव्याः, यतो हि धार्मिके भूपतौ प्रजाया धार्मिकत्वं सुतराम्प्रायः सम्पद्यते । एकस्य महीपतेः सन्मार्गंगामित्वे
 बहूनान्तत्वं सम्भाव्यते । किमधिकं ब्रूमः । भवन्तश्च सरलहृदयाः स्वयमेव पण्डितप्रकाण्डशिरोमणयः । अथापि प्रार्थना मे नूनसूरी-
 कर्तव्या तत्र भवद्भिः भीमद्भिः । तत्र प्रथमगमनमत्यपेक्षितम् अन्यथा क्रियन्त एव हताशा गतप्राणा भवेयुरित्यस्माकमाग्रहः ॥
 एवम्प्रार्थिते सति जीवसखः स सरिगुरुः सकलं विमृश्य गमनं साधु मत्सा नियतदिवसान् द्रुतमाख्यातवान् । ततः स द्रुतः प्रमो-
 दातिशयपुलकितान्नाङ्गः फतेपुरमागत्य स्वामिनं सकलवृत्तान्तमचीकथत् । श्रुत्वाच सर्वे अकम्बर-अब्जुलफजल-थानसिंहादयस्तदा-
 गमनप्रतीक्षमाणाः स्वस्वमनोरथरथानग्रे चालयामासुः । समायाते तत्सभये च फतेपुरोपकण्ठे सूरिपादानाभागमवार्तां शृण्वन्त
 एव साहिश्रीमदकम्बरानुगाःसंख्याविहीन मानवाः ससमारोहं सूरिचरणान् सत्कृत्य साहिप्रासादमलङ्कृतुमप्रार्थयामासुः । सान्तेवासि
 गुरवश्च माङ्गलिरुप्रवचनं श्रावयन्तस्तत्र स्वीचक्रुः । तद्द्वितीयदिवसे गुरुकुलकिरीटहीरसूरिदेवनासुधां मनोज्ञां निषीय साहिः

पुलकितरोमाः परम्प्रमोदग्राम्प्रान् । इतरेषु कियन्तः कठोऽहृदया मांसाहारिणस्तदानीमेव निवृत्तांसमदिरादिदुर्व्यसना बभूवुः । एकदा सूर्यः साहिना कथिताः—हे दयासागर ! भूतमात्रैकमते ! मदर्थं बहु कष्टज्ञातं भवतः, तदर्थमतीवचेतश्चेत्खिद्यते मे, यावन्नया मदपितृ न गृहीतं साक्षात् स्वान्तमशान्तं स्थास्यति अत उररीकर्तव्यन्तदिति सविनयप्रार्थना । ततः सूरिणोक्तम्—अये महीन्द्राः ! आग्रहस्ते मामतीव बाधते, यद्यशान्तं सात्तन्तदा मदादिष्टमनुमन्वस्य शान्तश्च कुरुताम् । राज्ये तव बन्दिनः पिञ्जरान्तर्वत्तिनश्च सदयं मुख, राजनगरोपकण्ठे विपुलतडागस्थाना मीनादीना जालादिनापि बधो यथा निषिद्धस्यात्तथा वर्तव्यः, अस्मदीय पट्युपणपर्वणि च जीवमानवधनिषेधस्थानि वार्यता यथा स्यात्तथा कर्तव्यम् फुरमाणपत्रन्तदर्थं भवितव्यमिति । साहिः—गुरो ! यदुक्तं भवता तदुरीकृतम्मया, परन्तु तावता कथायातं भवतः, अथापि किमप्याह्वाप्यताम् । गुरवा—हेवञ्चरावन्त ! यदुक्तम्मया तत् सर्वं सर्वेषां हितकरम्, नातः परं किमपि वक्तव्यम्, लब्धी विचारणा नात्र समुचिता । जीवघातकस्तत्र राज्याद् यथानिष्कासितस्तथा घोषणा कार्या तूर्णमिति । अथाकञ्चरस्त्वरितमेव तत्कथनानुसारीवचः स्वीकृत्य कारणानिनासिभ्यः पिञ्जलग्रहग्रसितपतङ्गेभ्यश्चाभयदानं दत्त्वा तदीयजयरारंभंशृण्वन् तत्तहागस्थमत्स्यादिवधनिरोधनियम, पट्युपणे चतुरोधिकान् तथोज्य द्वादशदिनानि (भाद्रकृष्णदशमीतो भाद्रशुक्लपौर्णमासी यावत्) राजधान्यां जीवहिंसका मृत्युभागिन इति फुरमाणं लिखित्वा सूरिकरकमले समर्प्य गुर्जरं—मालव—अजमेर—दिछी—फतेपुर—लाहोर—न्यायाधीशमन्त्रिणे—एकैकम्फुरमाणमभैषीत् ।

एकस्मिन्समये विजयराजनामा साहिप्रियः साहिमचकथत् । प्रभो ! अस्माकं वांछा दीक्षांशेतुम्, तदत्र आज्ञाप्यताम् । साहिः—

विजयराज ! दीक्षायां महान्कलेशः सञ्जायते, एतन्तयाविचारस्ताकृते नोचिः। मयर्भिरुषियानि गत्रमाजिरत्नैर्मादीनि पूरितानि स्युः। विजयराजः प्राह-नरेन्द्र ! अलं रत्नादिना, अयारः संसारोऽयं रागराज्जिः। सतिरागे कष्टमेव जायते न च सुखम्। तथाहि-यत्र वस्तुनि रागो लोकानाम् भाग्योदयातच्छत्रमपि, कारणशान्नोपशुक्रम्, किमा ततोऽभिलाषा, तत्पूर्वो ततस्ततः परमित्य नवस्थया इच्छाया अपूर्वो दुःखमेव। अप्राप्ते सुतरामेव तत्र। आ एव विषयप्रयोगे दुःखतद्द्विगोप एव सुखमिति विवैकिनः। एवं सर्वं विविच्य मया आलोकितम् वैराग्यमेव श्रेयः। अत एव जनको मे संसाराद्विरक्तो दीक्षापूरीचकार। तथैवाहमपि तादेवमादाय दीक्षां गृहीत्वा संसृतिचक्राद्बहिर्भविष्यामीति। ततः साहिः-तदीयदाहर्द्यनिरीक्षणं जगद्गुरुभ्यो दीक्षां दापयित्वा तद्विष्णुस्मरितवान् स च दीक्षितो राजविजयनामा साहियतिनाम्ना प्रसिद्धिं गतः।

एकदा हरियुरावतिप्रसन्नः साहिः प्रजाजनानाहूय सयमारोहं होरघराये जगद्गुरुविरुहं दत्त्वा गुरुस्तुतिकर्त्रे मद्दुयैकस्मै लक्षरूपकं ददानस्तदुत्सवे कोट्यात्मकद्रव्यस्य भित्तरापूर्कं लक्ष्म्याः सदुपयोगश्चकार। जगद्गुरुमदानममये सदाज्ञश्रेष्ठो याचककुलान् सहस्राधिकद्रव्यैः सन्तोषयामास। तदन्ये च श्रेष्ठिनः श्रीकरराजाप्रमावताश्चहूः। तदवसरे साहेरुमेदानमत्तया साहियिजयजेताशाहनामकनागोरिश्रावकं स्वपद्वत्या दीक्षितं कुर्वन् जगद्गुरुर्भित्तविजय नाम चकार। स दीक्षितः साधुः साहियप्रिनाम्ना प्रसिद्धिं गतः। तदानीन्तनामोदचोचितरङ्गप्रवाहवतितेष्वन्यतमो थानसिंहः स्वमन्दिरेजिनेय्यं प्रतिमायाः प्रतिष्ठां, दूजणमल्लामिषो द्वितीयाभ्यप्रतिष्ठाम् श्रीमद्विजयहोरघरिजगद्गुरुकरकमलाकारितवान्। प्रतिष्ठासमय एव शान्तिचन्द्रजीः-उपध्यायपदेन विभूषितः,

एतन्दिशाप्रवर्तमानजगद्गुरुणाप्रतिभाविशेषनिरीक्ष्य साहिः—चतुर्मासीं कर्तुं भूमोक्षयः प्रायं गामान । गुरुनीएपि पिपामोत्त्याग्र-
मालोक्य अमराण्डिघसकौ (१६४०) वर्षे चतुर्मासीं स्वीचकार । क्रमात्सानन्द पर्युर्गगारुपर्धेणि साहिसमुद्बोधोपिवाहिसा-
स्तुतिमन्थर्वेश्य प्रफुल्लमदनो जगद्गुरुः पूर्वायाञ्चतुर्मास्यामुगध्यायप्रथ(श्रीशान्तिचन्द्रमहोदयंनगड्ढुरोषणनिमित्तन्त्रैत्र-
स्यातुं भणित्वा ततो विहान् प्राच्यजेनस्सूलाङ्कनमिद्वम्युतामागत्य यानर्श्वानन्दस्ततोऽपि ग्यालियागोपगिरी द्वयधिकरुपञ्च-
शयहस्यमितदोर्घाकृत्तिञ्जिनप्रतिमानिरीक्ष्य भूदधिरसेन्दु(१६४१)वर्षे चतुर्मासोश्चिह्नोर्धुर्दिञ्जीनागच्छन् निजप्रवचनमहिम्ना
प्रतिसद्य-माननीयादिमादेवीम्प्रतिष्ठापयन् पर्यटन् बहुममुद्रसेन्दौ (१६४२) श्रोमुञ्जानुनयादगा(याञ्चतुर्मासीमाख्यमान् ।
तन्मध्ये जगद्गुरुणा मधुरसुवागिरा मुग्धाः सहृदयेना मञ्जेच्छा अपि दयाजननीं मज्जन्तो मयमां पाशमभरित्यजन्तोऽनुरक्ता-
स्तत्पादपद्ममफान्दनिलिन्दा वधुः ।

एरुदा जगद्गुरुणा — उक्तोऽरुन्धरसाहिः, हे माहे ! आपसस्ते शुभः, यतो हि हीनशक्तिशरीरोमे दिनानुदिनम्योमतीति,
अथ गुर्जरान्तःपातिशुञ्जपादिप्रधानतीर्थस्य यात्रा कृत्वा एकत्र तीर्थस्थाने शेषसमययापनं करोमि, किन्तु तत्र तत्र क्रियन्तोऽ-
त्याचारपरायणा जीनमघनन्यशोणितसर्दिवाहयन्ति, अतो मे चित्तन्दोदृते नितराम्, अथ साहिकरकलितफुरमाणन्वयाऽपेक्षि-
तम्प्रतिमाति यथा शुञ्जय-गिरानर-आध्व-वाङ्गा-केशरिपा-सम्भेतशिब-राजगृहादिमुखतीर्थस्थाने सर्वथा जीवहत्या
निवारिता स्यादिति ॥

ततः श्रुत्वा गुरुगिरः साहिः सत्वरमेव पुरमाणं लिखितुमारब्धवान् तदुच्यथा— ' अये-मदाज्ञावर्तिनः ! राष्ट्रे मम ये केचन हिन्दवस्तदितरे चाबालवृद्धाः, ते सर्वे स्रचित्ता भवन्ति यत् इहास्पद्राजधान्यान्तःपाति शत्रुञ्जय-पात्रा-गिरनार-सम्मेतशिखर-आबू-तारङ्गा-केशरिया-राजगृहादिजैनतीर्थस्थानानि यानि सन्ति, तत्र कैश्चिदपि कोचज्जीवान न हन्तव्याः कदाचित् । अचूनि तीर्थस्थानानि च जगद्गुरुहोरिसूरिकरकमले समर्पितानि अन्येषामनधिकारित्वम्प्रतिपादयन्ति । अत्र जीवदयामात्रमुद्दिश्य सर्वेषु नियमः पालनीय एवेति । अलालुदीनमोहम्मद अकब्बरसाहिः । ' इति पुरमाणञ्जगद्गुरुकरकमले सादरं समर्थं साहिः साञ्जलि प्रोवाच-महात्मन् ! भवादृशानां विश्वहितचिन्तकानां भाग्योदयादृते न स्थितिः इतो गमनन्ते ममाभाग्यसूचकैकलुप्तति, किमधिकं ब्रवीमि, अयमहन्दासस्ते न विस्मर्तव्यः कदाचन सेवायोग्यञ्च निवेदनीयं सदयमिति श्रयोभूयश्चमामकममिवादनम् ॥

ततो जगद्गुरुः साहिप्रियं मधुवचः श्रुत्वा तदर्थं शान्तिचन्द्रोपाध्यायत्रिगुञ्ज धर्माशिषा सकलजनानाश्चास्य शिष्यैः सह गुर्जरदिशायाग्रस्थानञ्चकार । शान्तिचन्द्रोपाध्यायश्च जगद्गुरुदिशाप्रतिदिवसं प्रवचनमुधया सकलजनान् सन्तोषयन् साहिचित्र-शालायां साहिना बिद्दगोष्ठीं कुर्वन् सकलजनप्रियो बभूव ।

एकदा साहिनाऽमाणि-हे उपाध्याय ! भवान् योगिकुलकुमुददिवाकरजगद्गुरुगामन्तेवासी, भवतः साधुं सर्वं भवेदित्याशा मे, नाद्यावधि किमपि चित्रन्दर्शितम्, मयि महती जगद्गुरुणां कृपा लसति स्म, तत्रभवतामल्योयसी लक्ष्यते, नैत्रमुचितम् ।

ततः समयप्राप्य एकदा तेनसाहिनासार्धं मेरुस्मिन्नारामं गत्वा हुमायु-चावर-शैल-सुल्तान-महम्मद मीरशाह शूवीर

नामकान् सप्त पूर्वजान् दर्शयित्वा साहिं शुभ्वतराकार । तत आरम्य श्रीशान्तिचन्द्रोपाध्याये जैन धर्मं च साहेर्भहान्
निश्चासोऽत्रनिष्ट । अथानतिकालएवोपाध्यायवर्षकलरकलहंसोपम यज्ञोविलोकं श्रुत्वाविमारि परितः परोन्नतिलतासहिष्णुः
स्पर्वालिदिगम्बरद्वारको वादिश्रुपण उपाध्यायेन सह शास्त्रार्थकूर्तुं घोषणामकार्षीत् । लब्धाष्टोत्तरशतानाधानालौकिकप्रतिमाविशेषस्य
तस्योपाध्यायस्य आक्षार्थकरणं हस्तामलकत्रय आसीत् । वागडीयघटशिलनगराधीशजोधपुरीयभ्रमल्लदेवमातृभृतुसहस्रमल्लपोशा-
ध्यक्षतायां गुणचन्दाभिधेयदिगम्बराचार्यं शास्त्रार्थं पराजित्य दिग्बिजयी-उपाध्यायः स तदीयोद्घोषणां श्रुत्वा-ईडरगढाधीश-
श्रीगम्बाराण-समायां आक्षार्थं कृत्वा पराजित्य वादिश्रुपणं विजयमाला गृहीत्वा सकलजनप्रशस्यो बभूव । भीमद-
म्बन्थ शान्तिचन्द्रोपाध्यायरचितकृपारसकोशस्य अष्टाविंशत्यधिकशतश्लोकान् तदीयास्याच्छ्रुत्वा धन्यवादन्ददानस्तस्मिन्
एतुरको बभूव । उपाध्यायगिर उररीकृत्य पशुचरणकरं विमुच्य प्रतिगर्भं पद्मासार्नि वेनाभारिश्च प्रचर्त्विता पाङ्गुमासिकनीववधनिरो-
धश्च निम्नप्रकारः-पर्य्यणपर्वणि द्वादशदिनानि । प्रतिश्रुपण-ईदनामकपर्वदिनानि । साहिजन्ममासः । साहि-
सूत्रजन्ममासः । मिहिरनरोज्जारूपपर्वदिनानि । सुहुरम्भाख्यदिनानि च । अमुना प्रकारेण अहिंसादेवीमाराध्य प्रतिपञ्च दिवस
पञ्चदशमहस्रमितजीवेभ्यः कालव्यालमुखान्तरालपरितेभ्यस्मदयमयदानन्दत्वा पूर्वकृतहिंसायाः पथात्तापं कुर्वन्ममाहिलोकेजैनान्तः
पतीव गण्यतेस्म ।

अथ गुरुचरणजःकणिकलोलुपः शान्तिचन्द्रोपाध्यायः स्वमतीर्थ्यं मानुचन्द्रं स्वस्थानापन्नं कृत्वाऽऽम्बरकृते, ततो

गुर्जराभिमुखीभूय पथगागतपिपासुजनान् माधुरीं देशेनाम्पाययन्तरं साहेः कार्यं श्रावयित्वा श्रीमत्ताममलाददले फुरमाणरुं समर्प्य प्रफुल्लश्रीपदाब्जस्य गधुव्रतो बभूव । गुरवश्च विदितवृत्ताः सानन्दं नव्यमव्योदन्तं सकलान् श्रावयन्त आनन्दञ्जग्मुः ॥

इतो विजयसेनस्वरिणा चतुर्मासीद्वयं कृत्वा बाहूदधिरसेन्दौ (१६४२) पत्तनाब्जानगरे चतुर्मासीं कर्तुमागतः । अन्तरा अन्तरा प्रतिवादिनः पराजित्य 'खरतरगच्छीय जैनाचार्येण सह धर्मसागरजिमहोदयकृतप्रवचनपरीश्राव्यग्रन्थे चतुर्दशदिनानि राजसदसि शास्त्रार्थप्रतिहतप्रवाहम्प्रचालितम्, अन्ते च तमपि पराजित्य विजयपताकामुत्तोलयन् गुराजहोरस्वरिमहाराजोयं कृपेति प्रसारयामास । लब्धाप्रतिष्ठस्य तस्याचार्यवर्यस्य रुष्टा अनुयायिनः—अमदामादस्थ-कल्याणराजनामकं साधुमं कथितवन्तः—हे मुनिपुङ्गव ! आचार्यचरणस्याप्रतिष्ठादुनोत्यस्मान्, अतः केनाप्युपायेन, राजसत्तामधिकृत्य शाल्वाथे विजयसेन-स्वरिशिष्यम्पराजित्य गौरवं रक्षतात्, अन्यथा दुःसहो मानभंगोमामक आत्मश्रेयसि महावाचकस्यादिति । ततस्त्वरितभेन कल्याणाभिधः स खानखानाख्यमहीन्द्रस्य समायां सामन्तादिराजकर्मचारिसमक्षे शाल्वाथेभारुववान् । कृतेऽपि बहुवाऽऽयासे विजयपथथिकायमानं स्वात्मानमनवलोक्य मौनन्द्वार । सेनस्वरिशिष्यत्रयमः परितः संसारं ववर्ध । अनतिकाल एव शिष्यः स औष्टि-रुमतानुयायिसंशयसमवायं दूरीकृत्यसेनहोरगुरुणां दयाफलज्ज्ञानानः प्रमोदमानसोवभूव । कर्गाकृणितया शिष्याणां शाल्वाथेपाठं श्रुत्वा प्रफुल्लवदनः श्रीविजयसेनस्वरिः पत्तनपत्तनात्कृत्वा यात्रां यथासमयमदावादमाजगाम । तत्रत्य महीन्द्रः श्रीपदार्पणस्वार्गंतं महता समारोहेण सस्नेहञ्चकार । नगरनार्यश्च स्वार्णिकासने हीरामाणिक्यमौक्तिक्या स्वस्तिकभिर्भाय

श्रीमदद्विगुणलमानन्दु । श्रावणः प्रभावना स्वामिमात्सल्यादौ तथा द्रुमोयोगप्रकार्थु र्धेनाद्यानधि ततदीयत्वामस्मर्यते ननु ।
 धरिममारब्धदेशना भागोर्थीप्रमाहे प्रहमानेन जैनेन सना 'खानखानाखा' भूयः, जैनेरधर्षिकभिनश्च मुग्धाः सन्तस्तं धरिपाद
 गुरुकल्प मेनिरे । श्रीचरणश्च राज्ञः द्रुनायाश्च चङ्काप्रशदाप्रमन्नवदुर्नासिंस्रैर कुर्वन् मधिकतत्रहृदयक्षेत्रे धर्भेपरुप्ररोरायामास ।

एतदभ्यन्तं धरिक्किरीटा जगद्गुरुशीधरिचरणा आगता-हृतेपुराभिगामवादागतासु चतुर्नामी कृत्वा 'कञ्जोदितोर्षस्य दर्शना-
 नन्तर नागपुरे पञ्चमीञ्चतुर्मासीं निर्दिष्टप्रकार्थु । एषन्दिशा गुर्नेरावये तदभ्यन्त च कैलाययययोपान दर्शय-तो मेडतापुरीवाप्य
 चिन्तनपरिचितान्यतमाना श्रीमता खानखानाख्यर्षर्षचारिणाप्रवितितन्त्रकृत्सागश्च सीचक्रुः । एकरा जगद्गुरुसमीपे
 पृच्छति खानखानाकः । हे खरीश्वर ! ईश्वरः रूरो-भरूपो वा ? खरीश्वरः-राजन् ! अहमी ईश्वरः । खानखानाकः-अहमी चेरी-
 श्वरः कथं मूर्तिस्थापनया रूपिणाम्पूजयन्ति जनाः । खरीश्वरः-जिज्ञासो ! शृणु । मूर्तिभिना नहि कस्यचिज्ज्ञानमपि भवति, मूर्ति-
 स्तत्तद्व्यक्तैः परिचायिता भवति, यथा-अयं हिन्दुत्यन्तदितरः इयं स्त्री, अयम्पुमान्, अयम्पशुष्य स्यात्पर इत्यादि । एवमरूपि
 पदार्थस्यापि ज्ञानाय मूर्तिस्वरूपमालम्बनीया । खानखानाकः-योगिराज ! निराकारस्य परमेश्वरस्य ध्याने शाल्पतिपादितमार्गमेव
 पथ्याप्तम्, अल मूर्त्यांश्रयणेन । जगद्गुरवः-सत्यमुद्गुगीपते भवता, समायागः पन्था मे, अत्रेदम्पृच्छयते, शाल्पं मूर्तिमत्-अमूर्ति-
 मद् वा ? तत्र अमूर्तिमद्भवतु न शक्यते, अमूर्तिपतो वस्तुनोऽल्लोकत्वात्, मूर्तिपतः शाल्पस्य कोटशो मूर्तिरिति प्रश्ने मूर्तिराकृतिर्न तु
 तदतिरिक्तः पदार्थः, एवञ्च शाल्पस्य तत्प्रतिपादितविषयस्य च सर्वस्य मूर्तिमत्त्वं निराबाधं सिद्धम् । खानखानाकः-मूर्तिभिना

तद्ज्ञानध्याने न भवतश्चेत्कथमूरीक्रियते ईश्वरस्यारूपित्वमिति । सूरयः-सति रूपित्वे तस्य संकलजनलोचनगोचरता, तद्गवैषण-
 तत्पराणां बहुलायासवैफल्यञ्च स्यात्, अतोऽनायत्याऽरूपित्वन्तरयाङ्गीकार्यम्, तज्ज्ञानध्यानयोः सौजभ्याय मूर्तिमद्वयस्तुन
 आलम्बनम् । तत्र स्यात्प्रमात्रालम्बने आपाणानां ध्यानादिकन्दुःशङ्कम्भवति, विलक्षणकृतिमद् वस्तुनि च सकलप्रमाणतो वरिष्ठ-
 प्रत्यक्षप्रमाणेन यथा दुर्धियां श्रद्धा, भावः, स्नेहस्तथा नेतरेण भवितुमर्हतीति । खानखाना पुन उच्छब्दखलत्रदिव पृच्छति-महा-
 त्मन् ! मूर्तौ ईश्वराराधने देवस्येव देव्या अपि मूर्तिस्तत्र यथा दैवमुखपद्मकारचरणादिदर्शनेन प्रीतिरुत्पद्यते, तथा देव्या अपि
 कमलमुकुलस्तनाद्यवयवदर्शनेन सा, तथा च तद्ध्यानेन चिन्तनेन वा कामादेरात्रिर्भावः कथन्तदापरमार्थसाधनत्वम् मूर्तिप्रत-
 इति सूरिगुरुः-हे देवानाम्प्रिय ! प्रतिदिवसं स्वसुतायां स्वस्तुषायाम्वा मुग्धायां यथा विकृतिलत्रात्यन्ताभावस्तथेहापि सुज्ञैरालो-
 कनीयम् नहि जात्वपि मातरम्वा स्वसारम्वा निरीक्ष्य कामादेर्विकारः केषांचिदपि जायत इति । खानखानाकः-गुरो ! मूर्तिः
 पाषाणस्य काष्ठस्य मृत्तिकाया वा, तत्रेश्वरस्यास्तित्वन्न सम्भवति, यद्यभविष्यत्तदा देहीभावदिष्यत्, एवञ्च तत्राराधनं विफल-
 मेवप्रतिभाति, किमतः परं कार्यम् । वरिशीः-श्रुणुत पाषाणादौ मास्तामीश्वरः किन्तु तत्र देवत्वबुद्ध्या पूजनेन ध्यानेन सेवनेन
 वा विलक्षणभाव उत्पद्यत एव तथा च पूर्णयोदयादीश्वरस्मरणम् यथाऽदृष्टपितृको त्रिस्मृतजनको वा जनः प्रतिकृतिम्पितुः पश्यन्
 तत्र जनकभावम्न्यमानस्तदाराधनेन चेतः प्रसादयति तथात्रापि आगमोक्तदेवस्वरूपानुकल्पमूर्तिप्रत्ययार्थप्रतिष्ठितागमोक्त-
 विधिना, पूजयन् ध्यायन् वाऽन्तःकरणस्य शुद्धिं करोति लोकः । अपरञ्च यदि तत्रैव तथाऽऽस्या निरन्तरा भक्तिश्च स्यातान्तदा-

नूनमेव मक्तजनेन लपेत्सामृत्तिः । एतञ्च सकलास्तिकवर्गैर्धृतिर्नन्वयैव अरूपिपरमेश्वरस्य मननंघ्यानं मजनञ्चा वस्तुत आत्मज्ञानि-
कृते कसति, अन्यथा बुद्धेरपरिपक्तादशायां सिद्धिस्थानापन्ने वैपरीत्यमेव भजेत । अथ खानखानाकः—सनम्रम् प्राह-
सत्यज्जगद्गुरुणा जल्पितम्, अस्मागिरपि किमप्यालम्ब्यैव स्मर्यते सः । आजन्मनमल्पविधिया मत्यावश्यकमेव । हे साधुकुलकिरीट !
यदत्र षष्टन्दत्तम्पया तदर्थेन्निवेदयामि क्षन्तुमिति ॥

अथ सशयानां च्छेत्तारो जगद्गुरवः सर्वान् सानन्दान् कृत्वा ततः क्रमाद्बिहारं कुर्वन्तः सिरोहिपत्तनमाजगुः ।
इतः सेनसूरिः प्राप्तगुरुच्छदनस्ततस्त्वरितमागच्छन् गुरुपददर्शनार्थलोलुपो जगद्गुरुसेत्रायामागत्य—अमन्दानन्दमकरन्दमिलिन्दो
यम्बुव । पारस्परिकवातलापेन गुरुणामप्यामोदप्रवाहः सञ्जातः । तत्र सेवायां कियन्ति दिनानि स्थित्वा सेनसूरिर्गुरुदेवा-
देशानुकूलं गमनं स्तम्भतीर्थाय चकार । इतो जगद्गुरवो बिहार कृत्वा यथासमयं मगसुदावादमाजगुः । तदासन्न एव हिन्दुकुल
किरीट जगद्बिख्यात राणावश समुद्भूत 'प्रतापसिंहजी राजेन्द्रदितदलं जगद्गुरुमरालमानंतुं समागतम् ॥

स्तम्भतीर्थगतेषु विजयसेनसूरिषु—प्रतिष्ठाकार्यसञ्चालकाभ्यां वजियाराजियानामकाभ्याम्प्रतिष्ठाकार्यमारब्धम् । समायाते च
'शरसमुद्रसेन्दौ (१६४५) शुभमुहूर्ते विजयसेनसूरिकरकमलाचिन्तामणिपार्श्वनाथमहावीरयोश्च प्रतिग्रिम्बे प्रतिष्ठापिते ।
तत्र मुख्यस्थाने सप्तफणिधरविशालकायपार्श्वप्रतिविम्बमासीत् । प्रतिष्ठानन्तरमेव तदीयचमत्कारो दिगन्तरालम्ब्यासः ॥
एवत्रिरुक्तश्रावकसद्व्ययनिर्दिष्टद्वादशस्वम्भपङ्क्तद्वारसप्तदेवकुलिका पञ्चविंशत् सोपानसमलङ्कृतमहामन्दिरे जगद्गुरुकरकमलात्

पार्श्वनाथमहावीरादिजिनेश्वरप्रतिविम्बानि प्रतिष्ठापितानि । इतः साहिसभिधे शान्तिचन्द्रस्थानापने श्रीमानुचन्द्रसिद्धिचन्द्रो
विराजमानो स्तः, तयोर्बध्ने त्राणमङ्कटाहादम्बरीटीकाकर्ता सिद्धिचन्द्राखाः सन्निभ्यः साहिं सूर्यसहस्रनामानि पाठयित्वा-
कुशाग्रतीक्ष्णशोमुषीमन्त्रञ्चकार, अतावधानिनि फारसीज्ञे सिद्धिचन्द्रे स्नेह्याहुलामासीत् इति तस्मै सुगुरुसंविहरन्ददौ । एतदा-
ताभ्यां मुखारविन्दवो जगद्गुरुमथानपङ्कस्य विजयसेनसुरेलौकिकरूपतिभाज्जानानः साहिः ताम्यावियवस्थितिं ज्ञात्वा जगद्-
गुरुसविधे पत्रमप्रेषीत् तत्रदले भवत्पङ्कसस्य विजयसेनसुरेर्मेदञ्चत्कारः श्रुत्स्वदर्थेनो हार्दिकी-उत्क्रांठा चरोवर्षि, क्रुत्या
लाहोरनगरं यथातदीयाङ्घ्रिजसंपूर्तं स्थातया कार्थर्षन्त्रमचङ्घ्रिः सानुकम्पम् । भानुप्रभानानां भानुनां भावत्कानामाज्ञां मत्वा
शत्रुञ्जयतीर्थस्य करो नातःपरं ग्रहीतव्यस्तस्याधिपत्यञ्च भवति भवतः इति ।

अथ पत्रद्वयम्प्राप्य जगद्गुरुरवस्ततो विहारं कृत्वा राधनपुरभागस्य भविजनज्ञानतमो विनाशय सन्भानंसेोपातन्दर्शयामासुः ।
इतः स्तम्भतीर्थाद् विजयसेनसुरिः परार्जवमानो गुरुवरणान्त्रिके समुपस्थितो दलद्वयप्रवृत्तमाकर्ण्य हर्षातिशयेन पुरुकिशरोभा चपन्न ।
एकदा गञ्छाद्बहिष्कृतेः सामकसागरः पथ्यन्त् यदा राधनपुरं गतो गुरुर्दैवसोऽपि तत्रागञ्छत्, ततस्तदन्तिके गत्वा सवि-
नयं निजपदञ्छायागामुपैश्वरार्थमर्थनाञ्चकार । अपापि गुरुो न मेनिरे । ततस्त उपायान्तरामनवञ्जीक्य मनसिचिन्तयति, यदि
नगाधीशोऽयं काशीमखानः—गुरुं साजुरोधं वक्ष्यति तदाशयं ग्रहिष्यति मेगुरुः । एवं विमृश्य तत्र गत्वा सकलवृत्तान्तमची-
कथत् । काशिमखानोऽपि तमाश्वस्य-समयमधिगत्य गुरुन्तदर्थमगादीव । गुरुश्रीरोचत्, —काशिनि ! यथा ते तनयादिकुटुम्बः

प्रियस्त्वया विदुषां सन्यासिना साधुनाञ्च शिष्यः, पन्तु गुरुजं राज्ञा ज्ञाती तया सः, नाप्यन्यथेति गच्छाद्युपदिष्टतः । काश्चिन्खानाः-
गुरुदेव ! इदन्तु सत्यमुद्रुगीयते भवता, अथापि सोपायाद्यं मन्वानस्यापि नोद्वारत्तरा कान्या गतिः ? इति दिशा गुरुभ्यमोदोच्छ्रित्वा
तमाह्वय गुरुचरणमरोजे निवेश्य प्रतिबन्धमाज्ञायतीमनुवर इतिमगन् तदीयोद्धारश्चकार ।

एकदा रहमि सेनापक्तः सेनाचार्यः-गुरुगादिष्टः-हे सेन ! माहेरुःकण्ठा तव कथे वतीति, अस्यारुपि विवाहः, विद्यासध
मे, तत्रत्या अपि गते भवति भवति । सेनसुरिः सतिनयन् यथाज्ञापयन्नि-प्रीथादाः ! कृपया श्रीमता सर्वत्रश्रेय
एव, केवल पूज्यपादानान्दर्शनाभावस्तत्र, तथापि-त्रैभक्त आदेशः शिक्कर एव । तथास्तु । ततो रसानिरतधुला-
नुसारि (१६४६) मार्गशीर्षशुक्लतृतीयाषान्तिपौ गुरुवदजः शिरसि धारयित्वा कृताभिमार्दनस्त्वतो यात्रां कृत्वा पदार्दन
पाटणादिनगरं वेङ्गवाडाञ्च तीर्थदिशा सिरौहिचनमलञ्चकार । तत्रत्या गानुक्कप्रवचनन्तयाजतम् येन नगराधीशेन
सुरत्राणेण मन्मसासौ परित्यक्तौ, अन्यैरपि कतिरिधेदुःआचारस्त्यक्तः । ततः क्रान्नागदपुरीमेत्य चार्सकैः सहामोदविनोदवाचान्
मन्दानन्दजगाम तत्रत्यास्थितिस्त्रातिरमणी आसीत्, यतोहि-‘जननी जन्मभूमिश्च स्वर्गादपि गरीयसी’ सर्वत्रनीनमेतत् ।
अथापि त्रिक्तस्य तस्य मोहलेशभावात् सर्वं त्रिस्तृत्य तत्रश्चरन् स मेडानगण(वीथ)कृतास्त्रागं स्वीकृत्वा ततो वैराटनगरीय-
भक्तिजन्मतरुपीपकमद्भर्मसुधाम्पातयन् छुधियानापुत्रीमायतौ । सुरागणमवाचारोऽनतिदूतया लाहोरस्य चतुर्दिशुद्रागेन प्रस्थाः ।
ततश्च-श्रुतागमसमाचारोऽतुलफजलमोदरः सचिचान्ययम फायत्रीनामा-दशपहस्रसेतानायकः प्रव्राजनेन साडम्बन्तदन्तिके गत्वा

स्वागतपूर्वकं सूरिवरम्पुरस्कृत्य ततः पञ्चक्रोशिवनान्तर्वत्तिमाहिप्रासादमनैषीत् । तन्नैव-समागच्छता सान्तेवासिमानुचन्द्रेण गुरु-
 चरणावदक्षिषाताम् । ततः सर्वे मिलित्वा लाहोरोपकण्ठे गञ्जनामकशाखापुरमाजग्मुः । ससेनकर्मचारिश्रीमदकञ्चरसाहिः प्रजार-
 क्षितो नानावाद्यविशेषैः सूरिगुरुणाञ्जयरौर्गणमण्डलम्पूरयन् सत्कृतं गुरन्तं प्रवचनालये सुसञ्चितयोग्यासने प्रत्यतिष्ठिपत् ।
 अथ प्राथमिकमाङ्गलिकन्तदीयप्रवचनं श्रुत्वा सर्वे मोहंगता धन्यतमं स्वात्मानममानिषुः । ततो दिनानुदिनं श्रतचमस्कृत्यनुरूपा-
 म्परीक्षां कृत्वा साहिस्तस्मिन् जगद्गुराविवानुरक्तो भूत्वा तत्करकमलकलितोपाध्यायविरुद्वैर्मानुचन्द्रं भूषितं कारयन् श्रीसंघ-
 कृतोत्सवे शेखव्ययीकृतपट्टशतस्यकव्यये धन्यमुच्चारयन् परमानन्दसन्दोहनिमग्नो बभूव ।

साहिसभायामपि जगद्गुरुह्रीरसूरिपदपद्मधुकरश्रीविजयसेनसूरिपादानामप्रतिप्रतिमया बहुला अपि विद्वांसः पराजयङ्गताः परा-
 ड्मुखीभृता अग्लासिषुः । तत्रैव राजसदसि सूरिकरुणया नन्दिविजयेनाप्यथतावधानानि कृतानि । उत्सवेऽस्मिन् 'मरुस्थल्याः-मल्ल-
 देवात्मज उदयसिंहभूपः, कञ्छस्य मानसिंह भूपः, खानखानाकः शेखः, आजमखानः जालोरस्य गजनीखान आदयो महाराजा
 उपस्थिता आसन् नन्दिविजयप्रतिमान्निरीक्ष्य साहिः 'खुशफहेम' पदम्प्रददौ ! एवन्दिन्या साहेत्यनुरागता तस्मिन्नजनिष्ट ।
 धरेष्व समुज्वलाविसारिणी धवलता कीर्तिरचिरमेव चतुर्दिक्षु प्रसृता बभूव ।

एकदा साहिपृष्टसेनस्वरिवोचत्-राजेन्द्र ! जगद्गुरवः साम्प्रतं रावने विद्योतमानास्तव कृते धर्माशिषा सह अहिंसा देव्या
 नित्यशः पूजनं कार्यमित्यगादिषुः । युक्तश्चेत्तव । तथाकृते पापेन राहुणा भूचन्द्रस्त्वं न च जात्वपि प्रस्तः स्याः । जगद्गुरुणां

स्वारथ्यमिदानीमनुकूलं समाधिलीनश्च वेतः । कृत्या वेजुस्मरन्ति भाग्यवन्तम्, इति प्रियम्ञ्जुवचस्तदीयंश्रुत्वा स्वात्मानं कृतकृत्यं मन्वानः साहिः पुलकितान्गो जातः ।

अथ विविधविधाविद्योतमानमानसे यमनियमासनप्राणायामप्रत्याहारधारणाध्यानसमाधियोगाङ्गनिपुणे सानेकान्तेवासिनि-
 अनैकान्तवादिनि जगद्गुरुचरणसरोरुहेज्जुरक्तं श्रीमदकव्चरसाहिं विलोक्यन्तो विप्राः सामर्पं साहिम्प्रोचुः—हे राजराजि-
 मुकुट ! ब्रह्माविष्णुमहेशाञ्जगतः कर्तृन् ईश्वरान् भवन्तोऽपि जानन्त्येव, ईश्वरत्वेन, परन्तु ये जनास्तत्वेन न स्वीकुर्वन्ति, ते
 कथंमान्याः, तथाविधानाञ्जनाना वचनमङ्गीकरोषि । तवकृते ते पन्थानो न शिवा मन्यामहे । सदाचारपद्धतिरते शिवक्रा
 शाश्वतम् । अधिपस्य भवतो यथाभ्युन्नतिस्तथाकर्तव्यमस्माकमप्रतिभाति, प्रभुणापि हितम्वचः स्वीकर्तव्यम् । महात्मनामादरः समुचित
 एव परन्तु मनस्येकं वचस्येकं कर्मण्येकं महात्मनाम् इति महात्मनो लक्षणन्ननु मनस्यन्यद् वचस्यन्यत् कर्मण्यन्यत् इति । राजनीति-
 विदां राज्ञाम् प्रजानाम् गृहस्थानाम् सन्यासिनाञ्च प्रत्येक भिक्षो मार्गः, कथं यद्बोचते भवते तन्मन्तव्यं भवद्भिरिति । साहिः सर्वं
 श्रुत्वा तद्वागवाप्तनासिततया प्रत्युत्तरमप्रच्छयन् सभां विसर्ज्य ।

द्वितीयेऽह्नि स्वरिणा सह वार्तालापं विदधता साहिना सस्मितवदनेनाभाणि द्वे गरिष्ठधरे ! ब्रह्मादीनामनीश्वरत्वञ्जन-
 सिद्धान्ते किम्वा ईश्वरत्वम् ? अनीश्वरवादिनो नास्तिकाः किम् ? विजयसेनवृरिः स्तोत्रं विदधस्व-राजेन्द्र ! शृणु जैनागमे-
 अष्टादशदोपरहितः शान्तः कालत्रयावभासको जन्ममरणादि रहितः नित्यः चिदात्मा अचित्यस्वरूप ईश्वर इत्युक्तो भवति,

तमीश्वरं क्रायेन मनसा च वसा वा वयमाश्रयामः तथाविधा ब्रह्मादयो न वेति तत्साक्षात्कारकर्ता एव निश्चिनुयात् । अस्मन्मते तथा-
विधेयो यः स स ईश्वरः । किञ्च -अनीश्वरादिनो नास्ति कल्पे नापि भ्रात एव अपिु मीमांकरुष्यासि हस्यापि नास्ति कल्पं स्यात्
एवमन्येषामपि । तदुपायः क इति प्रष्टव्योऽरो जनः । कच्छप्रयोजकनाममात्रोद्घाटनं सद्बुद्धिरेकित्तु सुताशोऽद्बुद्धिरेकित्तुमित्यत्र
भवन्त एव विचारयन्तु । जगतीतलेऽस्मिन् एकार्थवाचको नानामित्रः शब्द इत्यत्र केषाभ्यश्चाराः । देशक्रोशत्रात्पादिभेदेन एरुस्यैव
कम्बुग्रीवादिमत्प्रार्थस्य घटः कौलश कुम्भ इत्यादि नाम । एवमेव ईश्वरप्रतिपाद्य -अर्थेऽत्र -नाममात्रं गृहीत्वा तन्मतं साधु-असाधु
वेति विवेकोऽपाधुरेवेत्पसाकंत्तन्थाः, इति सारस्वचः श्रुत्वा महीशो भूदेवमायां ब्राल्वा देवमापामि तद्भूमायां मेने । अथैकरु
चित्रशालायां साहिना सह वार्तालापं कुर्वन् विजयसेनसूरिः समायाते प्रसङ्गे 'नरदेव ! आवस्ते विशालः प्रतिभाति पालु मधु-
पूरीतकलशे विष्विन्दुप्रक्षेपो यथानुचितस्तथैव सदाये मुनद्रव्यरुपायः प्रतिजतति, तद्द्रव्ये च्छुद्धि हीतान्त्वयत्र एव दृश्यते, भा-
दृशानां महतां भूमण्डलाधीशानामकिञ्चित्करमेतद् द्रव्यग्रहणम् । जगद्गुरुसारासिद्धिरेरुषोऽरणी राज्ञातः-सन्तोमादनुवत-
सुखलभो भवति तज्ज्ञातं भवेत् । अथ पशुचरणकरविमोच इव मृतद्रव्यरुपिमोच आवशकः प्रतिभाति याज्ञामे महती पुनः
पूरणीया इति सस्नेहमवदीत् । ततः साहिः सस्मिमग्माह द्वितैषिन् ! आदेशोऽयमसुरीर्ताव्योऽसि मया, पालु ममैकाग्रशोऽपि
मन्तव्यस्त्वया स च लाहोरनगरे चतुर्मासीं कर्तुमिति, ततः सूरिः-ओम्, साहिः-आम इति परस्पर मामोद्भवक्रतुः ।

अथ तत्र चतुर्मास्यां रामसराम (३६३) संख्यकान् वादिनः शास्त्रार्थे पराजित्य साहिदच 'समाह' पदवीपूरीकूर्ध्वता साहि-

संस्थापितविद्वत्परिपन्नापात्रत्याज्जगद्गुरूणात्रापानुमारि पञ्चमंस्वीयन्नाम तदङ्कित स्वीचक्रे ।

एरुस्मिन् समये भारतसार्वभौमसाहिः सेनशूरिगुरुभ्रमच्छ-हे जगद्गुरु प्रिय ! भवन्तः क्रियन्तः सतीर्थ्याः जगद्गुरुणा क्रियन्ति आराधितानि तपासि ? तद्मणितुम्भ्रमवत्तार्थ्यपाद । सेनसूर्यः-व्यग्रावतम ! पञ्चविंशत्यधिकशतद्रवमष्टमाल्गोपत्रासत्र-यन्तप । अमीत्यधिकशतं पट्टारुथोपासद्वयम् । पट्टशताधिकपहस्रत्रयमुपयामः । महत्तद्रथमापमिन्नाख्यम् । सहस्रद्वयन्तीती । विश्वस्थानस्य अपस्या विश्रुतिः । एकादशमामस्य प्रतिमामन्ताः । हरिकन्धाराधारापः । सर्गलोकं गते गुरौ त्रयोदशनापात्रवि-उपा-साथमिन्त्रैकाशनादय । चतुः कोट्यः सज्जायाः । दशवैकालिकस्य नैत्यक्राठः । तदितरे समये च ध्यानादयः । श्रीमन्नाञ्चण-चञ्चरीकाः पञ्चविंशतिशतसंख्यकाः साधनः । साध्वीनाञ्च संख्या पञ्चपद्मम् । एतन्निघाण्डिन्दनचर्था साधुमाध्वीनामिपतीः संख्याः श्रुत्वा साहिः क्षुब्धो बभूव ।

इतः पाटणीये चातुर्मासि पूर्णे जगद्गुरवः सकृत्पारिविध्वंसकसिद्धाचलयात्रां कृत्वा पतनराघनपालनामदानाददिशाखम्मात-माजगुः । तत्र श्रीकरकमलात्-मेघजीपारिखस्य प्रार्थनया नचनिर्मितमन्दिरस्य जिनप्रतिमिभ्यानाम्प्रतिष्ठा महता समारोहेण समजनिष्ट ।

एकदा सूरिकुङ्कुमुददिवाकरो हीरसूरि, विशालकायेन हनीतखोजिना-एकाशने मनाहारागिभित्वात्मोजिना तत्रत्येन विलासिना गर्धितेन तिरस्कृतो ग्रामाद्बहिष्कृतः । अचिमेव तद् दुराचारसन्त्यापगापित्तैजजतीनिरीक्ष्य जगद्गुरुस्त्वद्दुराचरण-

परिहर्तुकामः धनविजयान्तेवासिनं श्रीमदकबरान्तिकेऽप्रीत । तत्र गते धनविजये शान्तिचन्द्रोपाध्यायस्तदास्याद् वृत्तं श्रत्वा
गुरोरपमानजन्यदुःखदुःखितस्तदानीमेव राजमन्दिरं गत्वा साहित्तद्दृत्तान्तं व्याजहार । अकब्धश्च श्रत्वेतद् भृकुटीकराल-
नयनस्त्वरितमेव श्रीमद्विजयहीरसरिगुरूणामपकर्ता मृत्युभाग् भवेत् इति सार्वजनीननियमं कृत्वा पत्रमेकं धनविजयाय दत्त्वा
तदनुगामिनं कर्मचारिणं शीघ्रमेवाप्रीषीत, ततो इदित्येव प्राप्तजगद्गुरुर्यादपद्मयुगलद्रूतमुखाद्विदितनिजप्राणदण्डो हवीबलो
“नान्यः पन्था विद्येतेऽयनाय” इति मत्वा नेत्राभ्यामश्रुजालं मोचयन् जगद्गुरुहरणमुपेत्य सविनयमप्रोवाच—हे दयासागर ! त्वम्
अज्ञानिना मया तव दयापात्रणापमानितः, यन्निमित्तो दण्डो मृत्युरस्माकं साहिष्वासितः । अथारभ्य केऽपि मुनयो निरपगधिनाश्च
तिरस्कृता न स्थिरिति श्रपथं गृह्णामि । अत्रत्रायस्व त्रायस्व माम् । अवनीतलेऽस्मिन् नहि कोऽप्यपरः समर्थः साहेराज्ञापारा-
वर्त्तयितुम् । भवांश्च जगतामिप्रयः, निवारयतु मामन्तात् । गत्वा मन्तिकेतनम्युनीहि शीघ्रम् क्षमस्त्रापाराधम्मे, अन्यथाऽयन्ते दास-
स्तवान्तिक एव महायात्रां करिष्यतीति ।

अथ करुणानिधिः जगद्गुरुः सस्नेहम् वक्ति—हे सुलतान ! मा खेदं गच्छ, त्वयाहमपमानितोऽप्यरुष्ट, एवञ्जानीहि, साधूनां
मानापमाने तुल्येस्तः । परन्तु तवाचरणमचारु चकास्ति, तदयुक्तम् अथापि तथा विचारणा निष्कासिता चेतसश्चेत्तदा प्राणदण्डानर्ह
इत्याशा प्रतिभाति । तथाकृतप्रतिज्ञैश्चेदितो गच्छ प्रमुदितमानसः । हवीबलः—दयार्द्रचित्तगुरूणामसीमकृपामवलोक्य पादौ
निपतन् धन्यः प्रभो ! धन्य इति प्रलपन् भवदादिष्टम्भच ऊरीकरोमि ननु, तथा कृत्वा स सानन्दं स्वसन्न गत्वा जगद्गुरु-

एकदा पटञ्जलाऽऽवृत्तश्चरिमुखारविन्दतो देवनां श्रुत्वा मनोरमा हगीवलथान्ते जगाद-हे स्वरिगुरो ! प्रप्रचनममये पटखण्ड-
प्रच्छादितमुखः कथमप्रत्यवतिष्ठते भवान् ? जगद्गुरुः-ज्ञानप्रयोजकीयते पुस्तके निष्ठेवपतनाज्ज्ञानस्याघातनाभिया पटखण्डै-
राच्छाद्यते मुखम् । हवीबलः-किम्भोः ! निष्ठीवनमशुद्धमुत शुद्धम् ? गुरवः-मुखाभिर्गतेऽशुद्धिः, अन्यथा तस्य शुद्धिरित्येन
जानीहि । ततो विरुसिःहृदयसरोजकुड्मलो हवीबलः-गुरुदेव ! अनुकम्पया भवतः सर्वमज्ञातम् । अथैका लालसा मदीया
चक्रास्ति, सा च याश्चातावकी यदा स्यात्तदैव पूरिता स्यादिति । अथ गुरवोऽगादिपुः-सौम्य ! यद्येषा लालसा, तदा श्रूयताम् ।
प्रथमम् मद्यमासाशिनो भाषयामुर्भवन्तः । राज्ये तव यथा हिंसा न स्यात्तथा घोषणा कार्य्या । नातः परं किमपि वक्तव्यम् ।
नाप्यन्या याश्चा च । हवीबलः-ओम् । यथाहाययन्ति भवन्तः ।

एकदा-पथिक एकविप्र-अहिना दष्टो मृच्छिउस्तन्नपतत् । तद्भाग्योदयात्कुवथित्समागच्छन्नेकः श्राद्धः-तदीयं सर्प-
विपञ्जानन् हीरसूरिनाममात्रैकमन्त्रज्जपन् निर्धिपन्तञ्चकार । विप्रश्च द्रागेव उत्थाय मधुगिराऽवोचत्-हे सखे ! धन्यस्त्वम् ।
कालपाशान्मां जुगोपिथ । आजीवनन्तन ऋणीजातोऽहम् । अथ सकरुणम्विपृच्छा प्रपूर्यताम् । को मन्त्रस्त्वया पठितः । येना-
हमपि त्वाद्दश उपकरिष्यामि । श्राद्धः-हे मृदेव ! नाहं किमपि वेदि, अस्माकं गुरुहीरसूरिनामा साधुशिरोमणिरात्मवज्जगन्नन्य
मानश्चकास्ति, तन्नाममात्रैकमन्तादपगतन्ते गरलम् । ततस्तदीयम्वचः श्रत्वा स दानो विप्रः स्वात्मनि तद्गुरुमहात्म्यममोघं मत्वा

तद्गुर्वन्तिके गत्वा दण्डवत्प्रणामोत्तरं जगद्-महात्मन् ! नाम्ना ते सर्वविषं मदीयगात्राद्बहिर्गतम्, शक्तिस्ते देवी प्रतिमाति, नात्र विप्रतिपत्तिः । अथागमनं मदीयं भवत्पार्श्वे दारिद्र्यत्रिधाहरणाय । नाम्ना ते सर्वविषो जात्रस्तदाऽमोघश्शंन्दारिद्र्यविषाप-
दरणे विलम्बं करिष्यति किम्, ? नहि नहि । विश्वामो मे द्रढीगन् तदप्यपहरणस्येति । जगद्गुरवः-वेदयाठिन् ! अइत्यक्तविभो धर्मलाभपात्रदो मिश्रुक्तो वेदं, त्वद्द्विपहर्ता श्राद्ध एव पुनः कश्चिद्भवित्वा इति । ततस्तदानीमेव गुरुदृष्टपमीस्य एकः श्रावको गुरात्रात्यन्तिकीं श्रद्धान्तदीयाञ्जानन् तस्मै तथा द्रव्यन्दत्तवान् येन तद्द्विपञ्चापि बहिर्गाम् । तास्तदीयगुरोर्नाम जपन् तद्भक्तं धन्यवाद्भाजनञ्जानन् विभः स स्वगृहञ्जगाम ।

अथ प्रतिग्रामस्पर्धन्ततो जगद्गुरवो राजराजेश्वराणां राजान्तरन्वेष्याञ्च प्रतिवोत्रपूर्वकम् आसत्रमांसाखेटकरदारोगमना-
दिदुर्व्यसनपापसिन्धुभ्यो बहिः कुर्वन्तो जनान् सन्मार्गाश्रान्दर्शयन्तश्च यथाकालं स्वन्मातृदिशा अङ्काविवरसम्भौ (२६४२)
तपस्ये श्रीशत्रुञ्जयतीर्थरेणुभिः सात्मानं कृतकृत्यञ्चक्रुः । तत्र श्रीगदानामागमपूर्वमेव नानादिगुदेशतो लक्षत्रयाधिका मानया
आजगुः । यात्रिकुर्वन्तरविमोचकानां महात्मनाञ्जगद्गुरुगान्दर्शनाय अकम्प्यतीर्थतः पूजोपार्जननाय च लोलुपास्ते दर्शन्दर्शम्य-
राम्प्रोतिमाजगुः । तत्र तीर्थे श्रेष्ठिर्त्यर्थं तेजःपाल, रामाजी, कुबेरजी, ठहुरोपनामक यशोती, मुञ्जाम्रेष्ठी द्रव्येभ्यो महामन्दिरत्रि-
मितमासीत्, तत्रात्यजिनदेवप्रतिकृतीनामप्रतिष्ठा जगद्गुरुकरकमलेभ्यः सञ्जाता । तद्वसरे च डामुरानामा श्रेष्ठी गुरुदाततिके सप्त-
सहस्रेभ्यो राजतद्रव्येभ्यो ज्ञानमर्चयन् वासशैयन्तेभ्यः कारयामास । द्वाविंशत्यस्को रामाजी वल्लभया सह त्रयः पञ्चाशद्व्युपयक्तिभिर्य

गुर्वन्तिके ब्रह्मचर्यत्रयालभस्य नियम स्वीकृत्य महाप्रयत्नस्यो जातः ।

जगद्गुरु-हीरसूरिमहोदयानान्तीर्य यात्रासप्तथे निम्नप्रामोणश्रीसंवः सप्तपत्सियतः ।

फतेपुर शिकरी	सुन्दर	बडोदरा	नाडलाह
पाटण	नडियाद	बारेजु	वागडियो
अमदाबाद	चडनगर	आमोद	चडली
मालवदेश	डामल्लुनि	सिनोर	कुणगिरि
मेवाड	कडी	जम्भ	प्रांहांवीज
मेवाति	मरुच	जम्बूसर	महीबज
मेहता	भगवा	केरवाडु	पेथापुरी
आगा	रानेरा	मथुरा	बोरसद
जेपलमेर	घोषा	गंधार	चागड
विसलपुर	नवानगर	सुरत	मगझुदाबाद
सिद्धपुर	मागरोज	कछा	कुंभलमेर

भद्रसाणा

ईडर

अहिमनगर

साबली

कण्डवज

मातर

सोजीतरा

बेलाउल

देवगिरि

विजापुरी

वईराट

नंदवार

सिरोही

महिमदाबाद

धोलका

धंधुका

वीरमगास

जुनागढ

कालावाड

नवानगर

राधनपुर

फलोधी

आव

लाहोर

उनादीव

मालपुर

तत्र चातुर्मासिं वदुं सत्यामपि नानाप्रार्थनायामनाश्रीसंघस्यैव प्रार्थना स्वीकृता वभूव । ततः किप्रद्विमानन्तरं कृतविहारो जगद्गुरु रक्तपुरी मास्य श्रीमालज्ञातीय आहवकोर नूतनदीक्षितं कुर्वन् चतुर्मासिं धर्मदेशनासुधया पुषोप ।

कियदिवसान्तरञ्जगद्गुरुणां खाथ्यस्थानतुक्कूलदम्पत्यन्तो भक्ता विहारमवरोध प्रतिक्षणं सेवापरायणाः पुनरागामिनी-श्रुतुर्मासिंस्तद्वैव पुर्याङ्कारयामासुः । जनश्रुत्या श्रुत्वा गुरुणाम्प्रतिकूलवास्थ्यवृत्तं जामनगरवासिजामसाहिवस्य मुख्यवजीर-पदालङ्कृत-अवजी भणशाली तदन्तिके गत्वा गिभीपदवाच्येन तदीयनवाङ्गानि पूजयित्वा तदङ्गप्रोक्षणादौ सोदारं लक्ष्मि-तन्द्रव्यं व्यथीकृतवान् ।

रु

हीर-

वरिप्रम

॥ ६२ ॥

उन्नतनगरे विराजमानस्य गुरो भैषज्यसेवनान्दिनानुदिनं वपुषः क्षीणतान्निरीक्ष्य जनपदाश्रिन्त्यन्तः साग्रहम्प्रोचुः । हे गुरुदेव ! यदिप्र णपालननिमित्तं भैषज्यत्र ग्रहीष्यन्ति भवन्तस्तदा वयमपि—आनालट्टद्वा अनजलपराइमुखा भवेम । अवस्था भावत्की न रञ्जयत्यस्मान्, भैषज्यसेवनं समुचित्मन्ये स्वस्थे श्रीमच्छरीरेऽस्माकं धर्मतरुः फलिष्यति । अस्मदादिकल्याणाय भैषज्यसेवने न चास्ति कश्चिदोषः श्रीमताम् इति । आनालट्टद्धानान्थाविधाप्रतिज्ञामवलोक्य जगद्गुरवस्तान् सन्तोषयामासुः ।

एकदा शिष्याणामाग्रहवशात् पूर्वं केवलो गुरुर्भक्षितवान् । तत्रत्यगोचर्यो लवणाधिक्यमासीत् परन्तु गुरुणा न ज्ञातम्, यतो हि साधवो जितेन्द्रिया भवन्ति । तेषां राशनप्रत्यक्षे मधुराम्ललवणकटुकपायित्ताना रसानामन्यतमानुभवे न वैचिज्यम्, अपि तु साम्यमेव जायते । एवं श्रावणप्रत्यक्षे प्रियमप्रियञ्च वचः समानं भवति, एतन्तत्तदिन्द्रियजन्यसुखत्र कामयन्ते संयमिनः । यदा तेन गोचरीदात्रा सदृगृहस्थेन भोक्तुमुपविष्ट एकप्रासश्च ग्रहीतस्तदावज्ञातं पाके लवणाधिक्यम् इति ततश्चिन्तयति सः—अहो ! कथं गुरुणा भुक्तं भवेत् ? भुक्तञ्चेत्स्वास्थ्यमथापि प्रतिकूलम्भविष्यति, अनर्थः सञ्जातः । ततो इदित्येव तदन्तिके समागत्य प्राह—भगवन् ! मा भोक्तव्यम् मा भोक्तव्यम्, अद्यतने पाके लवणाधिक्यञ्जातम् तेन भवतः स्वास्थ्यस्य प्रतिकूलता सम्भाव्यते । इति श्रावकोक्तं शृण्वता तदन्तेवासिना पथात्ताप कुर्वता गुर्वन्तिके जल्पितम्—अहो न जाने किमद्य भविष्यति ? मदाग्रहवशादेव श्रीचरणैर्भुक्तम् ।

तथाविषं सर्वेषाम्बचः श्रुत्वा गुरवोऽगादिपुः—भो भो भव्याः ! तावता स्वास्थ्यस्य मे प्रतिकूलता न स्यात् न चापि

तज्ज्ञानममः । मा चिन्तयत पथात्तापञ्च मा कुरुत इति ।

अथातीते कतिपये काले जगद्गुरुणां चिन्तनीयस्वास्थ्यनिरीक्ष्य श्रीसंनतत्रय एकत्रीभूय विमृश्य च विजयसेनप्रसिद्धे पत्रमलिखत् । तद्ग्रन्थे-पूज्यश्रोतद्वित्रयसेनसूरिगुरुदेव ! सविधिवन्दनानन्तरत्रिभैरवं यद्ग्रन्थजगद्गुरुणां स्वास्थमिदानीमप्रतिकूरुमप्रतिभाति, तद्ग्रन्थे त्वरितं समागत्य गुरुदेवत्रयणसेनासक्तो भान्तु भवन्त इति श्रेयःकोऽवयवः श्रोतव्यः । इति । तदानीं सेनसूरिर्लाहोराद्विहारं कृत्वा चतुर्षींस्तु महिमतगामागच्छन्नासीत् तत्र तद्भ्रातृपुत्र तद्भ्रातृपुत्रं वज्रयातभित्र जानन् गुरुभूताङ्घ्रियुगलदिदृश्यत् । अत्र चतुर्षींस्ततोऽत्र गटगं पात्रं प्रविशति तावदेव चतुर्षींस्तोऽत्र निरुपयस्तौत्र तदानीन्तनकराकलालं यापयन् प्रतिपलं गुरुत्रयणमनस्कः पश्यन् कश्चासूत्रं वाचयत् पूर्णं पर्वणि शुभानन्तच्छन्ददानः साहिश्रीमदकृपारान्तिके तदीयदलेन सत्रा श्रावकं सम्प्रेष्य, गुरुसेवायां श्रावकगणानर्पेयीत् । सुरिदलनीयमातः श्राद्धः साहित्यमसे गतोऽपि महाराजस्थारामे यात्रानिरीक्ष्य दलमप्रच्छयन्नेत्र संवाञ्जुगो बभूव । कियद्गं गतेषु साहिषु एतस्त्रयागः समागतः, तत्रैको नरो मीनभारणपरायण आसीत् । दृष्ट्वा स साहित्यं समाहूय प्रियगिरा जगद्गुरु ! हे लुब्धक ! तवादो व्यसनं परमप्रियञ्चकास्ति, परन्तु यथा ते प्राणास्तथाशुभ्यापि, एते च निराराधिनः, इदमेव तस्य तदीयात्मनि कियद्दुःखं स्यादिति तथाश्रुतस्य तवैवानुभवः स्यात् । यदि च तत्रास्था न भवेत्तदा महद्दुःखं स्यात् । निजजिह्वुलील्यम्पूरय, परन्तु रीत्यानया परपीडनन्त्यज ! नोचेदृष्टस्तुल्यो नियतः । पश्यन्नेत्रेण हिंसको हिंसपात्र इति नियमोलङ्घकस्त्वमेवासि, तत्रैव च किं कर्तव्य-

न्त्वत्रयेति । लुब्धकः मनसि चिन्तयति, अहो ! महाननर्थः कृतो मया, अहमेव पुरानियममङ्गनकार्षम् । नियममङ्गेऽस्मिन् प्राग्दण्डो मम नियत एवास्ति, परन्तु दण्डन्न दत्वाऽन्यथैव जल्पति, अस्तु । अथ जीवहिंसा न कुर्मः शरथेन विश्वासन्ददामि । प्रकाशम् । स्वामिन् ! नूनं मयाऽऽर्त्तव्यमनुष्ठितम्, अथाजीवनं न च पीडयिष्यामि जीरमानम्, शायं गृह्यामि-इति दोऽस्माच्चरतिरं श्रुत्वा साहिः-अथैषा प्रवृत्तिश्चेत्तदानान्यः पन्था इति जानीहि । इत्युक्त्वा त तस्याज, पुरस्ताच्च चलितः ।

एवंविधं मदाचरणन्तदीयन्निरीक्ष्य श्राद्धः श्रीमदरुन्धराणुतो राजमन्दिरे स्मस्थं राजेन्द्रग्राह-मशीन्द्र ! दत्तदलसेनमुरि-प्रेषितोऽहम् इति भणन् पत्रन्ददाति । साहिरपि पत्रम्पठन् जगद्गुरोः स्वास्थ्यं शोचतीरञ्जानन् चिन्तागारावारे मग्नश्चिं मौन-न्दधार । गुरुदर्शनार्थं भावनाञ्चकार ।

तन्मध्ये गुरतः श्रीहोरमूरयः स्वान्तसमयं मत्वा साधुप्राद्धान् चरामन्देशं व्याजहार । हे आत्मवन्धो ! मञ्ज्यात्मन् ! अयमयमात्मा शरीरादस्मादस्युक्तो भविष्यति, तथात्वे मा चिन्तां कार्षीः । यतो हि 'जातस्य मृ युर्मुक्तः । किञ्चित्तिथ्ययरा गणहारि सुरवहणे चक्रे केशरा रामा । सदरिथा ह्यविद्विगा का गगणा ईशर लोगागम् ? ॥१॥

अथ विजयसेनमूरिस्तत्र प्रियोनिखिलान्मनोरथान् समादधिष्यति । तदाज्ञापि तत्रानुकूला भविष्यति । मान्यः स भगद्भ्यः । अस्मद्भिवियोगे सेनमूरिं मामिवाजानीदि । सोऽपि मां विश्मारपिष्यति स्नेहाहाहुत्येन । अयञ्च-द्वयाम्भां संयमं रितरं ज्ञात्वा धर्मञ्जुरागाः कार्यः, इति गुरुगिरः सुधात्रिपीय सर्वे कण्ठस्तम्भिता यथादेशः श्रीमतामिति समाप्यं न्यगादिपुः ।

अथ मुमुर्षुः सूरिराजो हीरविजयः सविनयमग्रार्थयते—ये च तीर्थकरा भूता भविष्यन्ति वर्तमाना वा तै सर्वे संसारभीरोर्मम
 शरणी भवन्तु । एवं ये मुक्तान्मानस्ते सर्वे संसाराद्दक्षका भवन्तु । तथा ये श्रमणास्ते मम शरणं भवेयुः । एवमेव धर्मः स मम
 रक्षको भूयात् । पुनश्च—एकद्वित्रिचतुःपञ्चन्द्रियसंज्ञ्यसंज्ञित्वेन चतुरस्रीतलक्षजीवयोनिषु भ्रमता मया भ्रजलत्रन्दिवायुवनानि—एके-
 न्द्रियाद्वीन्द्रियास्त्रीन्द्रियाश्चतुरिन्द्रियाश्च ये जीवा इहभवेऽन्यभवे वा प्रमादादप्रमादाद्वा हतास्तज्जन्यं दुष्कृतं निखिलं मनोवा-
 कायैरपि त्रिकरणशुद्ध्या आत्मसाक्षिकं गर्हामि । एवमिहभवे परभवे वा रुषा हास्येन भयेन लोभेन वा मया स्तोत्रमप्यलीकं
 माषितम्, तथैव यन्मया कथञ्चित् परेषां द्रविणं गृहीतम्, पुनः प्रयोजने सत्यपि—विनादेशं क्वचित्पुणाद्यं स्वीकृतम् एवम्प्रतिभवं
 यन्मया देवाङ्गनया मनुष्ययोषिता तिरश्चा समं वा कथञ्चिद् भोगः कृतः, तथाकेनापि प्रकारेण अत्र भवे परभवे वा यन्मया
 परिग्रहः स्वीकृतः, तथा यदहं पञ्चमहाव्रतान्नियमविशेषान् सम्यक् न धृतवान् तथा यन्मया कथञ्चित् निशाग्रं कृतम् पुनर्यत्
 क्रियासु शैथिल्यमालम्ब्यत एवमप्रपत्तायुक्तेन मया नियमा गृहीत्वा मुक्ताः तत्सर्वं पापं देवगुरुसाक्षिकं व्युत्सुजामि । तथा
 ये सत्त्वा जात्वपि पीडितास्ते सर्वे मां क्षाम्यन्तु एवं सर्वप्राणिभिः सार्धं मैत्री चास्तु मे अनुष्ठितधर्ममनुमोदयामि च । अथास्मिन्न-
 सारे संसारे येन भुक्तेनाहारेण कदाचिदात्मा तृप्तिं न लेभे, तमाहारञ्जहामि, अथैनं श्रीपञ्चपरमेष्ठिमन्त्रो मम मानसे हंसवत्
 रमताम्, यथा पुत्र-कलत्र-आतृ-धनधान्यादिपरिग्रहस्त्यक्तस्तथा वपुरद्यापि व्युत्सुजामि, एवं विधिना बाहुशरसेन्दौ (१६५२)
 विश्वगुरौ भवौदारिकं वपुस्त्यचवा हीरस्त्रीन्द्रोऽमरपुरनिकेतनाविधिर्बभूव । ततस्तेन शून्यञ्जगत् पश्यन्तो नेत्राम्यामश्रुजालम्भा-

तयन्तः शोकसन्तापसन्तप्तमानसास्तत्रत्या बभूवुः । श्राद्धाश्च क्षणमात्मानमाश्वास्य मृतशरीरं विविधसुगन्धिद्रव्यैर्विलेपयन्तो
विशालानाम्नीं त्रिविक्रामारोहयन्तः संस्कारभूमौ नयन्तश्चन्दनश्रीफलगोधृतादिभिर्दिग्दक्षिण्यां कृत्वा तत्र आगत्य कृतस्नाना
उपाश्रये शान्तिपाठं श्रुत्वा पुनरगाधशोकान्धौ मग्ना अथान्ता बभूवुः ।

जगद्गुरुरूपदसरोजानां निम्ननिकेतने चतुर्मास्यः—

पाटण ८	खमाठ ७	अमदाबाद ६	सिरोही २
सांचोर २	अभिरामाबाद १	फतेपुरशिकरी १	आगरा २
कुणगिरी १	म्हेमाणा १	सोजीतरा १	बोरसद १
आमोद १	कावी १	गंधार २	राघनपुर १
दिछी १	लाहोर १	मेहता १	ईबर १
जालोर १	स्वम्भतीर्थ १	मगशुदाबाद १	इलाहाबाद १
मथुरा १	मालपुरा १	नागौर १	मूत्त १
आव १	फलोषी १	राणकपुर १	नाहलाई १
पालीवाणा १	उनादीव १	उनादीपे द्वितीयचतुर्मास्यां स्वर्लोकं गतः ।	

सूरिस्वर्लोकागमननिशायाः प्रथमग्रहरे ग्रामाद्व्यहस्तिहागान्तिकं जगद्भ्रुंन्तश्चत्वारो ब्राह्मणस्तडिदिव दिव्यविमानं निज-
नयनाभ्यां दृष्ट्वा तन्मध्ये होरसूरिवदनं विलोकयामस्त्वरितं चलन्तु इतिवार्ता श्रवणाभ्यां शृण्वन्तः प्रभाते श्राद्धगणानाहूय
तामद्भुतां श्रावयामासुः, एवन्तन्निशावसानसमय एव साहिश्रीमदकव्यस्य तस्यैपे प्राग्वाग्बद्ध इव श्रमणवेषः स सुधर्मानामकं
देवलोकं पार्श्वनामकविमानेन गतवानहमिति प्रोचिमान् ।

नगरनैगमेन वणिजा सूरिसंस्कृतापरे अत्रुञ्जतीर्थमिव नक्तं देवनिर्मितताटकमालोका उवानगरलोकानामप्रे तन्नाल्य-
कथां समुदीर्यते स्म ।

तत्र संस्कृतभूमिमागे सहकारतरुः संस्काराकारणद्विसंस्थेव त्रिपामाणां प्रथमसमय एव मञ्जरीभिः कलितोऽनल्पफलैः पूरणीभूतः ।
तदिदृक्ष्वो नगरलोका जनश्रुत्या तदन्यनागरिकाश्च पश्यन्तः परमाश्चर्यमधिजगुः । साहिरपि तत्कुरुनिरीक्ष्य आश्चर्यं गतः ।

ततो द्वितीयेऽन्हि सर्वे मिलित्वा स्वर्गस्यतदात्मनः शान्त्यर्थं तद्दुःखखिन्नमानस्य धैर्यार्थिभ्यमाटणस्यविजयसेनसूरिसन्धिषे पत्र-
दानपूर्वकं श्राद्धम्प्रेषयन्तः साहिपार्श्वे इतरत्रचतच्छोकसमाचारन्दुः । जगद्गुहनिधनवृत्तज्ञो जन उद्भ्रान्त इव सर्वं विस्तृत्य रुद्रन्
प्रलपन् शोकार्णवै मग्नो जातः । अमलजनश्च स्वात्मजननमपि शिशुं हित्वा हा हा क मे गुहरितिप्रजान् इतस्ततो गवेषणां कुर्वन्
पश्चात्तापञ्च कुर्वन् निधनस्थानञ्जिगमिषुर्वधुव ।

साहिश्रीमदकवरो जगद्गुरु-हीरसूरिनिधनवृत्तज्ञः शोकाकुरुः सकलराजकार्यं हित्वा नृत्तगोतादिश्राणम्परित्यजन् तदग्नि-

संस्काराय तत्र चतुरशीतिघोषपरिमिता षुभिन्दादानश्चमथद्वाञ्जलिन्ददी ।

तत्र होरमुरि-गात्रसंस्करणश्रुमौ मेघपारिखिनामा द्योपयन्दरश्रेष्ठीश्रीलाहकीपतिः प्रियानाम्ना होरिजयसुरेः-ऋत्मदेवदेह-
संस्कारस्थाने भरतचक्रीकारितस्त्वामिन स्तूपङ्कारयामास ।

इतो विनयसेनसूर्दिलम्पठलेन भूमौ निपतन् गङ्गदक्षरेण निरुलाप-अहा ! ममगुरुकाण्ड एव दिमौरुपाऽऽहृतः, तत्रापि
माभ्राणप्रिय हितैव पश्य गतः, नहि नहि पुनः सप्तमघान वाचयित्वा-स्वर्लोकं गतो मे गुरुः हा हन्त ? हे ! गुरो ! श्रोमचरण-
दर्शनेच्छया लाहोरेतथलितः किन्तु हतदेवस्य मे श्रीमदर्शनत्रज्जतम् क्व गतोमे भगवान् अहो ! किं करोमि क्वाञ्छामि, अय
हृदयस्यं कं कथयामि कम्मा गुरुदेवशब्देनाहुयामि । कथ्याज्ञा नहामि । अय क्व विरुसिष्यति मे मनोमुकुलत्र हे गुरो ! त्वयि पर-
लोकं गते धैर्यं निराधारञ्जातम् क चरणं विनयोयास्यति । सत्यं सत्यं हतम् । अथ करुणाया आश्रयः कस्स्यात् । शान्तिर्वैराकी-
हवा । धमायानाया जाता ! । संपमस्य प्रियः कः स्यादधुना ? हे. भगवान् ! भगवतिना धर्मोदेशसुत्रपाकः सन्जोष्यति लोकात् ।
पशुपदिगगानां पिअरस्थाना मोचकः कः स्यात् ? अहिमादेवी कथ सत्कृतास्यात् । अहो ! अकन्वनिर्मकठोरहृदय कोऽधुना-
द्रवीथवं करिष्यति ? हे शासनशिरोमणे ! मयितादृशीप्रीतिः क्व गताधुना, ममकृते सत्यकालमपि न स्थितस्तथा । अयासनद-
श्रुमोचकः कः ससारे ! हा देव ! जगद्गुरुस्मिन्ना रीनकृतस्त्वयाहम् हन्त ? अहा ! स्वर्गेऽपि प्रयोजनं गुरुपादानाञ्जातम् ! खेद ।
हे गुरुदेव ! पूज्यपादानामात्मनः शान्तिस्त्वनापि निश्चप्रचभव भवेत् । परन्तु भगवदिरहखिन्नमानसानां धैर्यं ययास्यात्तया दया

ततोऽप्यावश्यकी, हा हन्त ? क्व मे गुरुः साम्प्रतम्, परीक्ष्यापि न वीक्ष्यते । हा हा ! भयैव जिनशासनस्य दिवाकरोऽस्तङ्गतः ।
तथासुधाकरोऽपि निद्रां गतः । हा हन्त ?

एवंविधं विलपन् गुरुविरहखिन्नमानसश्चिर मौनन्दधार । अथगविहीरविजयसूरिसदस्रकिरणेऽस्तङ्गते, चातुर्वण्यसंघसरो-
जकाननं सकोचन्दधानम् प्रतिमन्दिरम्प्रमुदितान् कौशिकानिव सिध्यादशो गर्जन्तस्त्वरितनिरीक्ष्य श्रीसङ्घप्रार्थितो गणनायको
गुणिगणगणनाग्रगण्यो विजयसेनसूरिः गुरुविरहविधुरीभात्रमुन्सृज्य धैर्यमालम्ब्यगुरुविरहाच्छादितं दुःखंतच्छृत्य घमसरोः
सिञ्चकः पूर्वाचार्यं इव तपागच्छम्पालयामास ।

ततस्त्वरितमेव तपागच्छगगनमण्डले उदयं गते विजयसेनसूरिदिवाकरे समुज्झितशोकाः लोका इव लोकाः पराम्भतिमालगुः ॥
इतिशम् ॥

अब्दे स्वङ्कनभोवियद्भुजमिते श्रेयस्करे वैक्रमे
भाद्रश्वेतदले दिनेशदिवसे विश्वेतिथौ भास्वरे ।
भव्यानन्दविपश्चितातिरुचिरो ग्रन्थप्रसूनाञ्जलिः
भूतः श्रीगुरुदेवहीरचरणे प्रीत्यार्पितो राजताम् ॥ १ ॥

प्रातःस्मरणीय परमपूज्यपाद चरमतीर्थङ्कर वीरजिनेश्वरपरम्परागतप्रतिगच्छविद्योतकसुधर्म-
स्वामिप्रभृतिश्रीमद्विजयहिमाचलसूरिगुरुचरणमरोजानाम्प्रत्येकं स्तुतिमुखेन

लेखक-परिचय-दिग्दर्शनम् ॥

निर्ग्रन्थगच्छतरुबीजवरः सुधर्मा-स्वामी तथा चरमतीर्थकराङ्घ्रिसेवी ।

जम्बूस्तदीयपदपूजकमुख्यशिष्यो, वन्दे तदीयमपि तमप्रभवं सुमक्त्या
अथ्यम्भवं सविनयञ्च यशोनुभद्रं, सम्भृतिपादयुगल मनमापि वन्दे ।

श्रीस्थूलमद्रमपि हस्तगिरिञ्च भक्त्या, श्रीसुस्थित गुरुवरं नमञ्च वन्दे
अथेन्द्रदिभं शुभकोटिकेश्वर, तदैव दिन्न ननु सिंहधरिकम् ।

निधाय सस्वामिकवचनानामरु, नमामि तद्भाषित वञ्चसेनकम्

चन्द्रनिभं चन्द्रगुरु धरिवरं सानुनयस, नौमि मदा क्षेमकरं वीरगुरुज्जैनगुरुम्

ख्यातश्रीवनवासिगच्छतिलक सामन्तभद्र गुरु, सूरिधीयुतवृद्धदेवविजयं प्रद्योतनं साञ्जलिः ।

त्पदादागतमानदेवविजयं श्रीमानतुङ्गं क्रमा-दन्तेगारिसुशीरगूरिजयदेवी वीतरागौ नुमः

॥ १ ॥

॥ २ ॥

॥ ३ ॥

॥ ४ ॥

। ५ ॥

देवानन्दगुरुश्च विक्रमगुरुः पूज्यो नृसिंहस्तथा, जैनाचार्यसमुद्रसूरिविजयः श्रीमानदेवश्च नः ।

सूरिश्रीविद्युध्रमोऽथ च जयानन्दश्च सूरी रविः, पाषाण्डीपरमारागतयशोदेवो वनौहासदा ॥ ६ ॥

प्रद्युम्नो मम सूरिराजतिलकः श्रीमानदेवो गुरु, राजन्तामनिशश्च मानसभरे हंसोपमः सूरिराट् ।

भव्यानाम्प्रतिबोधनाय विमलः श्रीजैनदेवोऽरः, श्रीमद्द्वीपरमारागतगुरुश्चन्द्रो यदन्ते पुनः ॥ ७ ॥

उद्योतनः श्रीवडगच्छदेवः श्रीसर्वदेवोऽनुपलञ्चदेवः ।

श्रीसर्वदेवो हृदये विभान्तु तूर्णं यशोमद्रपदारविन्दम् ॥ ८ ॥

स्मृत्या पुनर्यै युनिचन्द्रसूरिं स्वान्तेऽस्मदीयेऽजितदेवसूरिम् ।

भूयः सनम्रं विजयादिसिंहं सोमप्रभं सूरिवरश्च वन्दे ॥ ९ ॥

तपगच्छनाथञ्जगच्चन्द्रसूरिं सुदेवैन्द्रसूरिन्तथा धर्मधोपम् ।

परपूज्यसोमप्रभं सोमयुक्तं तिरुं नौमि देवं युतंसुन्दरेण ॥ १० ॥

तथा तेन वित्तं च सोमं मुनिभ्यै मुदा नौमि रत्नं सदा शोखरान्तम् ।

तथा सागरान्तश्च लक्ष्मीकंसूरिं सुभस्यायुतं साधुसूरिश्च वन्दे ॥ ११ ॥

अह हेमसूरिन्तथाऽनन्दसूरि तथा दानसूरिञ्जगद्वन्धहीस् ।

॥ ७३ ॥

॥ १२ ॥

मुहुर्नोमि मक्त्या जगत्तारकम्भै महावीरशिष्योपशिष्यं समस्तम्

अमलकमलचेता वीरशिष्योपशिष्यो-जगति विदितसूरिर्हीनामा ससेनः ।

॥ १३ ॥

वसतु मनसि नित्य कीर्तिकल्याणयुक्तःकनकसहजयुक्तः श्रीविलाख्यो गुरुर्भे

विलकविजयपादद्वन्द्वपद्मोपमृङ्गं सकलसयलभालम्पूज्यपादञ्च ऋद्धिम् ।

॥ १४ ॥

प्रियमखिलजनाना मान्यचारिणारङ्गप्रतिपलमिह वन्दे साञ्जलि तेज आख्यम्

अनुपमगुणवन्तं श्रीयशोवन्तमेवं कुशलविजयमेवं श्रीजितश्रीविजादिम् ।

॥ १५ ॥

जय विजयसुहर्षं चन्द्रनामानमेश हितविजयमहम्भै नौमि हीरागतञ्च

हितचरणविलीना रागमोहादिहीना विनयविजयखिन्ना नास्तिकादेश्च भिन्ना ।

॥ १६ ॥

हिमत-कमलमान्यश्रीगुमानाश्च सन्तः शमिह ददतु भव्यप्राणिचेतो लसन्तः

श्रीहिमतापरसुनामक सूरिवर्ग्य-श्रीमद् हिमाचलगुरुर्जगता ललामः ।

॥ १७ ॥

ख्यातोऽति मृतलतले मनसा मरालः, सरजतामित्र सुधाकरपूष्णीमे

॥ ७३ ॥

अशुद्धि-शुद्धिपत्रम् ।

शुद्धिः—	पृ०-पं०	शुद्धिः—	पृ०-पं०	अशुद्धि—	पृ०-पं०
वरुणा	२४ २	दश	४	दश	१०
× चक्रवर्ती	३६ ८	भगिनि !	११ ९	भगिनी !	११ ९
न्यूनाधिकः	३७ २	जैना	१४ ९	जना	१४ ९
गुरो	४१ ६	मर्चयित्वा	१५ २	मर्चयित्वा	१५ २
किमा	४३ ७	मविष्णुता	१५ ८	मविष्णुता	१५ ८
स्वागतं	४८ १२	दीक्षां	१५ ८	दीक्षा	१५ ८
आस्था	५० १३	पन्तो	१६ ३	पन्थो	१६ ३
विहार	५२ ८	धवला	१७ १	ववल	१७ १
नोद्धारः	५३ २	सरोजं	१७ २	सरोजं	१७ २
रसान्वि	५३ ६	समयं	१७ ५	पमय	१७ ५
पात्रेणा	५८ ६	त्रैमासिक	१७ १०	त्रमासिक	१७ १०
		अथैवञ्चैनजनाना	२० ३	अथैञ्चै	२० ३

